

România literară

Săptăminal editat de
Uniunea Scriitorilor din
Republica Socialistă România

1

LA MULȚI ANI!

AN NOU REPUBLICII

ANIVERSIND evenimentul proclamării Republicii, întimpinăm noul an 1975 cu un plus de temeinicie a istoriei noastre care de peste trei decenii se desfășoară sub semnul tot mai vibrant în inimile tuturor fiilor țării. 30 Decembrie 1947 a urmat ca o legitate actului eliberator de la 23 August 1944 și a marcat instituționalizarea unei evoluții devenite inexorabile în fluxul noului raport de forțe pe care Partidul Comunist Român a știut a-l crea și prin care patria noastră se angaja în complexul marilor reforme de structură. Odată cu cucerirea deplină a puterii politice de către popor pentru popor, naționalizarea, cooperativizarea agriculturii, revoluția culturală au constituit prima victorie pe calea socialismului. Cînd, astăzi, privim înapoi peste ani, o facem cu aceea mindrie a lucidității unei istorii perfect stăpînite — prin partidul ei — de cea mai avansată clasă a societății, istorie integrînd apoi, într-un spirit constructiv, ansamblul poporului.

Intrînd în al 28-lea an al său, Republica noastră este în plin efort de edificare a noii sale orinduirii sociale, îmbrățișînd orizontul viitorului la indicii comunismului. Congresul al XI-lea al Partidului a deschis larg perspectiva gîndirii revoluționare la dimensiunile dezvoltării contemporane a concepției științifice ca îndreptar consecvent al luptei clasei noastre muncitoare pentru care marxism-leninismul e cu atît mai eficient cu cît stimulează potențialul cugetării și al faptei îndrăznețe. În aceasta și constă dinamismul revoluției socialiste în România, străbătută continuu de fibrele conștiinței întregului popor în tensiunea făuririi propriului său destin, potrivit voinței și năzuințelor sale.

La parametrii, mereu mai înalți, ai celor trei congrese ale Partidului din acești 10 ani, unitatea națională și socială a căpătat o densitate specifică, în sensul concretizării tot mai intense a unui efort întru aceeași finalitate: depășirea, an de an, pe scara progresului civilizației și culturii, prin multiplicarea a ceea ce se realizează la indicii, tot mai activi, ai calității vieții. Prin hotărîrile Congresului al XI-lea pășim cu sporit elan în însușirea revoluției tehnico-științifice — și aceasta nu numai în industrie, agricultură, dar și în dezvoltarea urbanistică, în armonizarea economico-socială pe întreg cuprinsul țării, în ridicarea la nivel superior a procesului de învățămînt și abilitare profesională, a teoriei și cercetării, ca și a concretizării practice.

Intrăm, în 1975, cu o bogată zestre, cu o tradiție activă a efervescenței de inițiative rodnice, a perfecționării continue, a unui spirit critic și autocritic privind și judecînd din unghiul individual spre cel colectiv, de la impactul propriei personalități cu cea — vastă și armonioasă — a patriei tot mai înfloritoare.

Cu atît mai intensă este și va fi, astfel, și vibrația noastră în afirmarea prestigiului României la scara mondială, fiecare cetățean simțîndu-se el însuși participant la creșterea stimei, aprecierii, admirației din partea altor și altor conducători de state, atribute afirmate în cele mai importante organisme și reuniuni internaționale, în frunte cu Organizația Națiunilor Unite. Așadar, o trăire încă mai intensă, iradiînd dragoste și demnitate, a identității de gînd și faptă cu cel care intrupează acest chip al României, cu secretarul general al partidului conducător și președinte al țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, surizînd Viitorului.

Din a cărui strălucire, scriitorii, prin revista înnoată cu titlul unanimității românești, trimit prima lor jerbă de scintei, urînd tuturor bucuria deplină întru mulți ani și buni.

George Ivașcu

Fotografie de Ion Micla

Plenitudinea vieții

ACUM, la început de an nou, noi toți aceștia care formăm o națiune și o țară, părinți și fii aceleiași istorii, dătătoare de legi și datini, răspunzător fiecare, după puterile lui și în domeniul său de activitate, de mersul înainte al colectivității, răsfrîntă în el, să înțelegem, pînă la ultima limită a posibilului, grandoarea perspectivei: cea deschisă și conturată de Congresul al XI-lea al Partidului, de documentele, într-adevăr fără egal ca importanță istorică, adoptate și aprobate cu atîta lucid entuziasm de înaltul forum al comuniștilor și de întregul popor.

Să înțelegem, fără a scăpa nimic din vedere, că în neîntreptul mers al istoriei, clarviziunea caracteristică Partidului Comunist Român, fertilizată de pătrunderea, intransigența revoluționară și puterea de sintetizare a secretarului său general, ne oferă, odată cu imaginea de contur a viitoarei orinduirii comuniste, posibilități nemăsurabile pînă acum pentru dezvoltarea și desăvîrșirea personalității umane.

Idealurile noastre sînt terestre, închinute locuitorilor Terrei chiar atunci cînd e vorba de cucerirea cosmosului. Omul îl traversează, dar îl închide în vasta lui gîndire.

Chipul oamenilor e luminat de plenitudinea vieții. Ochii grăiesc de la sine. Gesturile se împlinesc într-o delicată și fermă emblemă, în centrul efuziunii stă floarea și fructul, simburile încercînat de polenul rodului.

Dragostea se impune și se perpetuează ca într-un lan de griu undulația vîntului care aduce ploaia. Dragostea de om, dragostea pentru oameni: unica rațiune a existenței noastre.

Tot ce minează acest impuls suprem, intrinsec revoluției, trebuie să fie eliminat fără ezitare, în numele acestei iubiri care, în limbajul nostru de azi, se numește: umanism socialist. Aceste două cuvinte alăturate nu sînt o simplă lozincă, așa cum apa, focul, aerul, piinea nu sînt simple cuvinte de ordine, ci realități structurale existenței noastre. Dragostea eternizează omul.

Sărutul vieții, ca o mare parafă de ambră, lasă larg deschise porțile înțelegerii comune, porțile fermecate prin care pătrund, în lungi cortegii, promisiunile viitorului.

Ritmul inimii noastre este un ritm etern.

Virgil Teodorescu

România literară

COLEGIUL :

Ana Blandiana, Șerban Cioculescu, Zoe Dumitrescu-Buşulenga, Ion Horea, Nicolae Manolescu, Dărie Novăceanu.

DIRECTOR : George Ivaşcu, Redactor şef adjunct : G. Dimisianu, Secretar general de redacţie : Roger Câmpeanu.

Din 7 în 7 zile

Pentru o lume mai bună, mai dreaptă

MARCAT PRIN DOUĂ MARI EVENIMENTE de dimensiuni istorice, aniversarea a 30 de ani de la Eliberare şi Congresul al XI-lea al Partidului Comunist Român, anul 1974 are la activul său un bogat bilanţ creator, atât pe planul intern cât şi pe planul relaţiilor externe ale României socialiste. Am consemnat, în fiecare săptămână, în cuprinsul acestei coloane, numărul impresionant de mare al contactelor internaţionale, al iniţiativelor, al luărilor de poziţie în cele mai importante probleme ale actualităţii politice din aproape toate regiunile lumii. Sinteză acestor iniţiative o găsim în marile discursuri programatice pronunţate de tovarăşul Nicolae Ceauşescu în forumurile de partid, în adunările populare, precum şi în importante articole şi interviuri publicate în cele mai răspândite ziare şi reviste, larg difuzate de posturile de radio şi de televiziune din zece de ţări.

DE UN LEGITIM ŞI PROFUND RĂSUNET INTERNAȚIONAL s-a bucurat participarea activă şi constructivă a României socialiste la lucrările celei de a 29-a sesiuni a Adunării Generale a Organizaţiei Naţiunilor Unite. Contribuţiile concrete ale statului nostru la înţelegerea şi elaborarea unui mare număr de documente importante pentru consolidarea păcii şi instaurarea legăturilor în relaţiile internaţionale treburile privite ca realizări consecutive, în lumina principiilor reafirmate şi întărite prin documentele Congresului al XI-lea al Partidului Comunist Român. Iniţiativele româneşti au fost calificate de comentatori competenţi, în presa străină, ca preţioase şi solide reţenere pentru întărirea cursului, încă fragil, spre destindere şi pentru soluţionarea numeroaselor şi dificilelor probleme cu care este confruntată lumea contemporană. Acţionând, cu fermitate, în toate împrejurările, pentru salvarea şi consolidarea păcii, România şi-a pus semnătura pe rezoluţii de mare însemnătate, cum sînt cele privitoare la „Deceniul dezarmării”, „Definiţia agresivităţii”, „Transnuclee în viaţă”, Declaraţiei asupra asigurării securităţii internaţionale, România a făcut parte din comitetul de redactare a „Cartei drepturilor şi obligaţiilor economice ale statelor”, în strînsă relaţie cu acest document se evine să subliniem ecoul amolu pe care l-a avut în rândurile participanţilor la sesiunea Adunării Generale O.N.U. — şi continuă să-l aibă în opinia publică mondială — propunerile formulate de tovarăşul Nicolae Ceauşescu la Congresul al XI-lea al Partidului Comunist Român, pentru asigurarea unei noi ordini politice şi economice mondiale. Această ordine superioară trebuie să ducă la lichidarea cît mai rapidă a decalajelor economice, să reducă prăpastia existentă între ţările bogate şi ţările sărace, prin adoptarea promptă a unor măsuri efective şi realizarea multînzestratului program al celui de al doilea Deceniu al Dezvoltării.

ROMÂNIA SOCIALISTĂ şi-a pus, de asemenea, semnătura sa prestigioasă pe 15 rezoluţii îndreptate către lichidarea colonialismului, neocolonialismului, rasismului, anarhismului precum şi a oricăror alte forme de dominaţie străină şi de dictat. O iniţiativă românească, salută de marea majoritate a delegaţiilor ca deschizătoare de largi perspective, este documentul privitor la creşterea rolului Naţiunilor Unite în menţinerea şi consolidarea păcii şi securităţii internaţionale. Dezbaterile asupra acestui document de primordiale importanţă şi eficienţă pentru promovarea şi valorificarea principiilor Cartei Naţiunilor Unite au relevat necesitatea transformării acestei instituţii de vocaţie mondială într-o tribună a tuturor statelor, indiferent de mărimea şi de puterea lor materială.

ACTIVITATEA ROMÂNIEI în viaţa internaţională este firesc asociată de opinia publică de pretutindeni cu semnarea, în ultimii ani, cu diverse state ale lumii, a unor tratate de prietenie şi cooperare şi a numeroase Declaraţii solene comune şi Declaraţii comune. Textele a 3 tratate şi 20 de declaraţii dintre acestea au fost cuprinse într-un volum intitulat „Pentru o lume mai bună, mai dreaptă”, editat, recent, de Editura Politică. Trebuie să subliniem că, pe lângă textele inserate în volum, statul nostru a semnat peste 3500 de tratate, acorduri, convenţii, înţelegeri bilaterale şi multilaterale, ce formează, practic, bazele unor relaţii active pe toată planeta şi în toate domeniile creatoare de pace şi prosperitate.

Acest vast, impresionant ansamblu de documente este rezultatul neobositelor activităţi şi magistralei gândiri politice a tovarăşului Nicolae Ceauşescu, secretarul general al Partidului, preşedintele Republicii. Militant energie şi competent în favoarea înţelegerii internaţionale, atât în numeroasele întâlniri cu factorii de răspundere ai altor ţări veniţi la Bucureşti, cît şi cu prilejul vizitelor întreprinse peste hotare, preşedintele Nicolae Ceauşescu a contribuit direct, personal la edificarea unor solide şi eficiente relaţii internaţionale de tip superior, la temelia cărora stau principiile egalităţii depline şi respectului reciproc al partenerilor, asigurarea păcii şi promovarea colaborării, pentru prosperitatea şi progresul întregii omeniri.

Observator

Viaţa literară

Proiecte '75

Mihai Beniuc

Am terminat în acest an un nou roman a cărui acţiune se desfăşoară în timpul celui de-al doilea război mondial. În 1975, voi continua lucrul la volumul de memorii Cartea morţilor, în care vor fi prezentaţi, printre alţii, Octavian Goga, Gala Galaction, G. Bacovia, Pablo Neruda, Asturias. În noul an, voi pune la punct volumul al şaselea de scrieri subintitulat Despre poezi şi poezie (cuprinzînd studii, eseuri şi cronici) pe care îl voi încredinţa Editurii Eminescu. Şi voi căuta să pun la punct un nou volum de poezii.

Mircea

Radu Iacoban

Prima şi... ultima mea dorinţă: 1975 să aducă în faţa publicului spectacolul cu cea mai bună piesă a subsemnatului, Noaptea. În rest, aproape că nu mai contează: termin un roman, aştept premiera comediei Foosotbal!, scriu o altă piesă... şi aşa mai departe.

Maria Banuş

Îmi doresc pentru anul 1975 să găsesc acel magic filtru în care o linişte absolută şi o nelinişte absolută se dizolvă şi se amestecă într-un dozaj optim, favorabil poeziei. Cu alte cuvinte, mai de toate zilele, aş vrea, cum am vrut întotdeauna, să pot încheia o nouă carte, să dau la iveală câteva clipe adevărate, de astăzi, din timpul nesfîrşit al simţămîntelor omenieşti, într-o veşnică metamorfoză.

Al. Căprariu

Pentru anul literar 1975 aş dori cît mai numeroase cărţi bune despre problemele actualităţii, o şi mai decisă afirmare a debutanţilor de autentic talent, care să aducă scrisului românesc certitudinea continuităţii în sens superior.

Îmi doresc răstimpul de linişte în care să închei trei-patru manuscrise pe care le întîrzii de cîţiva ani.

Saşa Pană

Am predat Editurii Cartea Românească volumul de poeme Culoarea timpului, care este o selecţie riguroasă, dar care cuprinde şi o mare parte de inedite. Voi continua să lucrez şi în noul an ce soseşte — şi intenţionez să-l termin —, la volumul al doilea al lucrării memorialistice Născut în '02, care va cuprinde pagini de jurnal şi evocări din viaţa literară şi social-politică. Printre alţii, vor fi prezenţi Mihai Dragomir, Maria Banuş, Nina Cassian şi Vladimir Colin, cu care am lucrat în redacţia „Revistei literare” şi la „Flacăra”, ediţia 1948.

Ion Băieşu

Am de gînd să scriu o comedie despre ţărani, pe care îl cunosc bine de multă vreme şi cu care sînt în strînsă legătură, permanent, — ca şi o dramă desprinsă din viaţa medicilor.

Ştefan

Augustin Doinaş

Lucrez la un eseu asupra modalităţilor poetice, destinat Editurii Eminescu, şi definitiviez un volum de traduceri din lirica universală, intitulat Poezii mele. Mai voi recrea apoi, scriind un basm în versuri, intitulat Povestea celor cinci degete. Sper că în 1975 să-mi aducă realizarea unui vis care va împlini aproape cinci ani: apariţia mea la Editura Dacia.

Nicolae Ciobanu

Am predat Editurii Facia volumul de glosse, analize şi sinteze intitulat Incursiuni critice, iar Editurii Minerva al şaselea volum din seria Scrieri alese — Ionel Teodorescu, cuprinzînd: „În casa bucnicilor”, „Masa Umbrelor” şi „Întoarcerea în timp”. Pentru anul 1975, îmi propun să predau Editurii Minerva Antologia nulei româneşti, în trei volume, intitulată De la C. Negruzii la Marin Preda. Voi continua lucrul la un studiu despre V. Voiculescu.

Consemnări de AI. RAICU

Premiile revistei „Luceafărul”

Vineri, 27 dec. 1974, la Ateneul Tineretului a avut loc înmînarea premiilor revistei „Luceafărul”, tinerilor scriitori care s-au afirmat în mod deosebit prin lucrările publicate în paginile revistei, în 1974.

La şedinţa de premiere au participat reprezentanţi ai conducerii Uniunii Scriitorilor, ai C.C. al U.T.C., colectivul redacţional al revistei „Luceafărul”, membrii cenaclului revistei, invitaţi.

Au fost acordate următoarele premii: POEZIE: Ion Trif Pleşa; Patrel Berceanu; Grigore Georgiu.

PROZĂ: Gabriela Adameşteanu; Ştefan Pîrvu.

REPORTAJ: Constantin Stan.

CRITICĂ LITERARĂ: Nicolae Baltag.

Almanahul „Scinteia” 1975

● Conceput după cele mai bune tradiţii, Almanahul „Scinteia” pe 1975 condensează, în 432 de pagini, informaţii din cele mai diverse domenii, prezentate atractiv, într-o formă grafică de mare acurateţe.

Un prim capitol este dedicat Programului partidului, o sinteză însoţită de un „Mic dicţionar politic”, utilă tuturor celor ce studiază documentele Congresului XI. Întîlnit şi în anteriorul ediţie ale Almanahului, documentarul sugestiv intitulat „Istoria se scrie sub ochii noştri” trece în revistă acele evenimente politice, sociale, economice şi culturale care au marcat evoluţia României în ultimul an.

Informaţii interesante, privind marile probleme care frămîntă astăzi omenirea, aduce atît ancheta — la care participă 35 de personalităţi din

întreaga lume — intitulată „Omul în căutarea condiţiei umane”, cît şi documentarul dedicat „Supercontinentului albastru”.

Remarcabil este şi interviul acordat în exclusivitate Almanahului „Scinteia” de către laureatul premiului Nobel pe anul 1974, prof. George Emil Palade.

Rubrici tradiţionale, cum ar fi Breviarul juridic, prezintă şi în acest an cititorilor almanahului un „Repertoriu legislativ 1974” şi materialul „Avocatul casei vă oferă 50 de consultaţii”. Pagini numeroase sînt atribuite reportajelor dedicate problemelor economice sau ultimelor descoperiri ştiinţifice, umorului, completînd astfel sumarul instructiv şi antrenant al ultimei ediţii a Almanahului „Scinteia”.

Uniunea Scriitorilor

SEARĂ OMAGIALĂ ZAHARIA STANCU

● Cenaclul „G. Călinescu” din cadrul Academiei a organizat o seară omagială dedicată lui Zaharia Stancu. Despre viaţa şi opera marelui scriitor au vorbit George Busnea, Radu Niţu, Ion Potopin, Petre Strihan şi Pan Vizirescu. Apoi, Petre Popescu-Cogan a prezentat documente inedite înfăţişînd activitatea lui Zaharia Stancu în cadrul Academiei. Au citit lucrări originale: Florica Dumitrescu şi Irena Puschilă.

RAPORTUL DINTRE TRADIȚIE ŞI INOVAȚIE

● În cadrul manifestărilor culturale organizate în judeţul Dimboviţa, prof. dr. Zoe Dumitrescu-Buşulenga, directoarea Institutului de istorie şi teorie literară „G. Călinescu”, şi un grup de cercetători de la acest institut — Mioara Apolzan, Marin Bucur, Marcel Duţă, Rodica Florea, Dorina Grăsoiu, Emil Manu şi George Muntean — s-au întîlnit cu profesorii de limba şi literatura română din oraşul Tirgoviste, cărora le-au vorbit despre raportul dintre tradiţie şi inovaţie în literatura română contemporană, despre activitatea Institutului şi despre poezia noastră actuală.

POEZIE, MUZICA, ISTORIE

● Organizat de Cenaclul „Titu Maiorescu”, la Ateneul Român a avut loc

simpozionul „Poezie, muzică, istorie”. În cadrul aceluiaşi serii, creaţia poetei italiene Teresa Maria Marigliani Drăgan a fost prezentată de Ştefan Augustin Doinaş. Actorii Marga Barbu, Florina Cercel, Irina Petrescu, Mariela Petrescu şi Virgil Mogoş au recitat din versurile scriitoarei italiene şi ale poetului Ion Brad.

UNIVERSUL COPILĂRIEI LUI CREANGA

● Cea de a cincea ediţie a tradiţionalei manifestări „Sezătoare la Humuleşti” s-a desfăşurat, în acest an, la Casa de cultură din Piatra Neamţ. În cursul celor patru zile, programul a cuprins, între altele, o expunere cu tema „Ion Creangă, fiul al satului Humuleşti”, simpozionul „Ion Creangă în spiritul românesc”, vernisajul expoziţiei „Universul copilăriei lui Creangă” şi un spectacol-sezătoare intitulat „Nică al lui Ştefan Apetrei”.

PIESE ORIGINALE ÎN PRIMĂ LECTURĂ

● În cadrul Studioului Municipal al artistului amator a fost iniţiat un ciclu de piese originale în lectură publică. În prezenţa autorilor, colective de interpreţi de la casele de cultură ale sectoarelor 2 şi 5 prezintă piese originale. Astfel, la Casa de cultură „Petofi Sándor” a avut loc prezentarea unor piese de D. Drăgan, Mircea Micu şi Vintilă Orbanu, urmate de discuţii.

Aurel Jiquide : CU PLUGUȘORUL

PERENUL TOAST

Stă scris ca an de an
să treacă,
Foșnindu-i filă după filă,
Cum pică-n ramuri frunza seacă,
Sub lama timpului —
ostilă !

De-or trece ani și ani,
de-a rindul,
Un trup s-adaogă,
or scade,
Din cer surpat reîntrupindu-l
Copacul stins,
ce-o da noi roade !

Pe bărăganul ce-mi rămîne
Dalbiu și-ntins
pină-nspre baltă
Văd lanul vorbelor,
văd grine —
Grăunța-n spic vernil
cum saltă.

Auzi, străfund, cum germinează,
Sub imbiănitele omături,
Un soare nou,
fecunda rază —

Un imn
ce-așteaptă să-l despături !

Perenă Maică,
Tu, Natură —
De bunul Hesiod cîntată —
Dă-i har Poetului,
dă-i Gură
Și Sculptorului i te-arată !

Plugarului
ascute-i fierul,
La timpul cuvenit să are,
Colind străbun cu Lerui-Leru
Vestind recolta viitoare !

Dă-i ciocănarului tărie
Și foc,
nu singe-n brațe-i toarnă —
Ca seva nouă ce-o să-nvie
Cu muguri noi,
răzbind prin iarnă !

Constructorul săltat pe schele —
Purtat de propria-i zidire
Înălță-mi-l pină la stele,
Dă-i trudei sale
împlinire !

Minerului —
deprins cu munca
De cînd îl știm —
dă-i spor în mină,

Arată-i steaua lui,
adinca —
Dă-i har,
s-o scoată la lumină !

Dă-i aripi
celui care poartă
Un sbor însămintat în umăr,
Deschide-i poartă după poartă,
Plutind prin ceruri fără număr !

Desigur că-i un ritm
în toate !
Și-i Timpul însuși :
Ritm și Rimă !
Fireasca lor perenitate
Inelul virstei ni-l imprimă !...

De bezna iernil
nu te-ntuneci,
Țăran hirsut,
ce-adaști o clipă,
Doar cit te-ai sufleca la mineci,
Visind cum lanuri se-nfiripă...

Curind
s-o face primăvară
Și-i drept să umbli la forăibăr,
Privind belșugul din cămară,
Cînstind cu-ai tăi
un ol de zaibăr !

Da ! Voi cînsti și eu cu tîno,
Netemător de iarna rece !
Va trece iarna,
știu prea bine !
Doar neaua timpiei
n-o mai trece !

Înălță vrednica ta mină
Ce-nsămîntează har în lucruri !
Ciocnind paharul, dimpreună !
E timpul, astăzi,
să te bucuri !

Ca razele-nodate-n soare,
Văpoia brațelor se strînge
Și arde singele-n pahare,
Dogoare-i înfrățitul singe !

Nu, Inimă,
tu niciodată
Pulsarul aprig nu-ți incetini !
Mareea vremii, necurmată,
Îmi sbate-n piept !
Să bem, deci, prieteni !

E timpul, doar —
privind 'napoia
La tot ce-am cîtorit, cuminte,

Increzător,
precum ni-i voia,
Ca lanus
să scrutăm 'nainte !

Livezile ce-or da în pirgă,
Aprinse-n ochiul meu
așteaptă,
Prin braț simt forța demiurgă,
Iar gîndul meu
presimtu-l faptă !

Acelui care stă de veghe
În pragul țării, la hotară,
Închină-i o colindă veche
Și-un cînt,
cu dragoste de țară !

Acelui ce-i pornit pe ape
Sfruntind oceanele rebele
Să-i fie gîndul meu
aproape
Și floarea dorurilor mele !

Acelui ce s-o naște-acuma,
La cumpăna înaltei clipe,
Să-i fie fericită muma
Și gîndul bun
să-i dea aripe !

Cît bradul
crească-ne feciorii,
Spre culmi, în vatra pămîntescă,
Iar fetele, aflîndu-și zorii,
Mlădii ca holda-n vînt
să crească !

Virstați cu zbenghiul pe răboaje
Un an în plus —
cocoșul strigă !
Simt arborul rotînd sub coaje.
Un proaspăt nimb,
înc-o verigă !

Întoarceți iar clepsidra ceia !
Un an se duce,
altul vine,
Ca Phönix renăscînd scinteia !
Prieteni dragi,
ciocniți cu mine !

Noroc !
Și la mulți ani, ortace !
Paharul în țării să-l clatini
C-un gest solar,
de sfîntă pace,
Cu voie bună —
după datini !

Tudor George

Manifestările poeziei

ANUL 1974 a fost un an puțin obișnuit. Evenimente de o deosebită importanță — aniversarea a trei decenii de la Eliberarea și Congresul al XI-lea al Partidului Comunist Român — l-au marcat profund fizionomia. Toate domeniile de activitate, începând cu cel economic și până la cel cultural-artistic, s-au situat sub semnul comandamentelor majore pe care aceste evenimente le-au impus atenției și conștiinței publice. De aici, un nou dinamism al întregului popor, o aură festivă, un accent omagial însoțind fiecare act al muncii unanime.

Sub aceste auspicii poezia s-a angajat ferm să dea expresie unor sentimente și atitudini caracteristice momentului, caracteristice în genere epocii noastre, omului nostru contemporan, participant activ și lucid la treburile obștești, la marele efort de edificare a unei societăți noi, mai bune și mai drepte. Așa se face că în anul care abia a luat sfârșit poezia s-a aflat înaintea de toate în forum, a ieșit „în arenă” — s-a menținut, adică, în necontenit dialog cu cititorii. Am avut astfel o poezie cetățenească și patriotică, divers ipostaziată, care a ocupat un loc de frunte atât în reviste și ziare, cât și la radio și televiziune. Mai mult, ea s-a făcut auzită direct, prin glasul poezilor înșiși, sau recitată de actori la numeroasele sezoane și întâlniri cu iubitorii de poezie din cele mai variate medii și straturi sociale. Niciodată ca în 1974 versurile nu au răsunat cu atita vigoare și insistență pretutindeni pe aceste meleaguri și zi de zi, am putea spune. Sentimentul patriotic, în sensul cel mai vast și mai deplin al cuvintului, ca intimă comuniune cu profundele realități spirituale de ieri și de azi ale țării, s-a bucurat de rezultatele celei mai nobile și mai ample competiții, cu participarea majorității poezilor din toate generațiile. Am sublinia totuși contribuția de o rezonanță mai aparte a tinerilor care au reușit să depășească adeseori factura tradițională și să imprime și poemului patriotic sau politic o expresie mai apropiată de exigențele limbajului modern în poezie. Și am afirma, totodată, că acest moment istoric a însemnat pen-

tru ei un examen serios, o confruntare cu propria conștiință, pe de o parte, iar pe de alta, cu publicul și critica. Poezii generațiilor tinere, și poate nu numai ei, au fost puși în situația să descopere, cu o percepție mai autentică, mai sigură, ceea ce în sufletul contemporan s-a conturat ca preocupări și aspecte inedite, ca valori legate de noua înțelegere a lumii, cea umanistă și revoluționară.

Poezia a pătruns în cetate și s-a făcut auzită și poate și îndrăgită în măsura în care și-a transmis în mod convingător mesajul. Dacă ar fi de formulat o rezervă, aceasta ar viza o anumită monotonie în propulsarea poeziei

patriotice. Există desigur specii distincte de poezie patriotică, politică, socială etc., dar cred că supralicitarea unilaterală și fără discernământ artistic a unui gen de producții lirice nu face bune servicii nimănui și în primul rând poeziei înseși. În fond, lirica într-adevăr valoroasă, cea care e trainic atașată vieții fie și prin fire mai puțin vizibile, merită să poarte însemnul de noblete al patriotismului și, în consecință, e demnă să figureze și ea, în ceasurile sărbătorești, la elogiul țării și al oamenilor care muncesc, la elogiul tuturor sentimentelor elevate, definitorii pentru un adevărat umanism.

Dar dincolo de o asemenea difuzare a

versului (și am semnalat aici reluarea activității „Teatrului de poezie” din Capitală), există și celălalt aspect, acela al prezenței editoriale a poeziei, prezență mai puțin marcată cantitativ însă, în linii mari, având virtuțile pe care i le cunoaștem în ultimii ani. Debuturile, unele prin concurs, altele înafara lui, nu s-au impus prin străluciri deosebite. Cred că restrângerea lor la un număr prea limitat nu reprezintă soluția cea mai potrivită. E nevoie de formule mai suplă în editarea tinerelor talente; ele trebuie să apară la timp, altfel riscăm să nu se mai ivească deloc și nu e cazul să se facă o pauză de... poezii până când vreo „comisie specială” va avea răgazul să-l descopere pe tinerii cei mai înzestrați.

Vom semnală două cărți antologice, de cert interes, și anume: *Poeme alese* de Gellu Naum și *Spectacol în aer liber* (o altă monografie a dragostei) de Nina Cassian. Poeți de valoare, aparținând unor generații diferite, și-au onorat în continuare talentul: Mihai Beniuc, Ștefan Aug. Doinaș, Ben Corlaci, Veronica Pomurbaș, Leonid Dimov, Modest Morariu, Mircea Ciobanu, Constanța Buzea, Ana Blandiana, Horia Ziliu, Ioanid Romanescu, Nicolae Dragoș, George Alboiu, Matei Gavril, Angela Marinescu, Const. Abăluță, Ovidiu Genaru, Mihai Ursachi, Mircea Vaida, Dumitru M. Ion, Gh. Istrate ș.a. Printre autorii aflați la al doilea volum și care își confirmă calitățile li amintim pe Dușan Petrovici (*Obelisc*), Dan Verona (*Zodia măslinului*) și Mara Nicoră (*Biciul albastru*).

Prezențe puternice, ilustrând în mod excelent un spirit dinamic și impetuos, o poezie de atitudine și fervoare militantă, ni s-au părut a fi volumele semnate de Geo Dumitrescu (*Jurnal de campanie*) și Adrian Păunescu (*Repetabila povară*). Cartea inedită a lui Adrian Păunescu, masivă, bogată, diversă, este implicată cu o îndrăzneală și o vigoare impresionantă, în problematica arzătoare a prezentului.

Victor Felea

În dramaturgie

S-A CREAT, aproape pe nesimțite, prin inițiative editoriale energice, opțiuni repertoriale dense și, desigur, prin îndărătnicia pozitivă a scriitorilor din generațiile mai noi o mică bibliotecă de teatru românesc modern în cel mai deplin sens al cuvintelor. Conceptul implică sensibilizarea acută la fapte și idei ale realității românești contemporane, cu extensia discursului scenic spre zone alegorice, simbolice, parabolice, în formule stilistice complexe, ce angajează epicul și liricul, fantastul, sublimul, grotescul, mixind tragicul și comicul fără prejudecăți canonice, propunând structuri libere, deschise. *Matca* de Marin Sorescu, tragedie ontologică, înscrisă în literatura de înalt relief a condiției umane, pornește de la un motiv catastrofic — întimplarea reală a calamității inundațiilor — pentru a-l contrasta filosofic, în manieră parabolică, dar cu un sens foarte puternic al realului, prin afirmarea succesiunii inexorabile a generațiilor. Specificitatea națională e esențială, realizată fiind nu prin citate folclorice, ci luminându-se — și cu ajutorul acestora — modul țărănesc, ancestral, de acceptare a morții ca moment firesc în dialectica vieții. Că astfel se deschide o poartă spre universal a demonstrat-o atât înțelegerea, ca atare, a piesei de către publicul românesc, ce asigură în continuare săli pline reprezentărilor, cât și receptarea ei, cu înțelesurile-i majore, de către spectatori și critica elvețiană, precum și prezența, anunțată, a lucrării pe afișele unor teatre iugoslave, finlandeze.

La granița dintre real și imaginar, Dumitru Radu Popescu, acum cel mai viguros și mai individualizat reprezentant al dramei, e ancorat — în *Păsărea Shake-*

spear — în actualitate prin spiritul justițiar fervent cu care face incursiuni în raporturile etice dintre oamenii timpului nostru, decorticind aparențele pentru a dezvălui substraturile, elivind mereu autenticul de fals și ierarhizând incisiv răspunderile. Volumul apărut la „Cartea Românească” (*Baladă pentru nouă cerbi, Pădurea cu pupeze, Piticul din grădina de vară, Pisica în noaptea Anului Nou*) convinge peremptoriu, chiar cind expresia e mai incifrată sau prezența realului în alegorie mai difuză, că eticul e socotit de el, sub raport dramatic, o categorie a politicului. Atât personajului eroic, din profunda dramă baladescă, declarat politică, *Piticul...*, cât și personajului culpabil din drama-proces *Pisica...* li se stabilesc conexiunile istorice adevărate cu circumstanțele și mediile. O cercetare specializată va investiga, probabil, în piețele evocate, ca și în *O pasăre dintr-o altă zi* (neinclusă în volum) unul din cele mai frumoase și mai personale motive literare puse în circulație de dramaturg, mitul păsării, simbolizând aspirația spre puritate, o sete luciferică de certitudine, alarma perpetuă față de contrarietățile grave ale idealului.

În ce privește libertatea deplină a formulilor (deși dominată de o intuiție fundamentală a teatrului), Ion Băieșu se dovedește un autor de claviatură amplă, constructor original, cu predilecție pentru grotesc în substanța căruia predomină cind tragicul degradat în ridicol — ca în *Chițimla*, excelentă piesă-parabolă despre pierderea conștiinței de sine în zona amoralității absolute, a existenței lipsită de finalitate — cind mizeria sufletească ilară determinând, prin obstrucțiuni repetate, de intensitate crescândă, ale porniri-

lor firești, eșecuri tragice tulburătoare (ca în *Iertarea*). Cele două cărți de teatru editate la „Eminescu” sub titlul *Cine sapă groapa altuia* (cuprinzând *Chițimla*, *Iertarea*, *Vinovatul*), comedia foarte veselă, dar mult mai serioasă în fond decit au arătat-o unele spectacole, *Presul*, comedia *Eserecii în aer liber*, inriurită încă de maniera atât de caracteristică a lui Teodor Mazilu), îl definesc pe Ion Băieșu ca pe un dramaturg de pronunțată orientare spre social, interesat consecvent de relația individ-colectiv, cu vădită propensiune spre sancționarea satirică (în modalități ale sarcasmului rece sau în erupții de lavă umoristică) a iregularităților ce atentează la desfășurarea normală a acestei relații.

TEAETRUL de pretext istoric are, în parafrază pe teme antice create de Dumitru Solomon, o reprezentare remarcabilă. *Socrate, Platon, Diogene ciinele* (Editura Eminescu — primele două încă nereprezentate) sînt dezbateri de evidentă actualitate, în expunerii nuanțate, cu dialogurile de fosforescență intelectuală inspirate de operele reale ale gânditorilor. Se redeschide cazul Socrate pentru a se rediscuta, prin personajul dramatic admirabil configurat, implicațiile grave, responsabilizate funciară a atitudinii civice declarate în for, aducindu-se un elogiu curajului cetățenesc al omului autentic și plener. Se cercetează avaturile ideii politice în transpunerea ei practică, pornindu-se de la un episod al biografiei lui Platon (piesa fiind însă ceva mai sumar elaborată decit celelalte). Prin secvențe din viața lui Diogene se face o pasionantă confruntare între logică și sofistică, în fapt între gîndirea rațională implantată în realitate și speculația abstrasă și sterilă ce intră pînă la urmă în contradicție dramatică evidentă chiar cu ea însăși — totul însă în grafie subțire, fără

exhibiții filosofarde, cu explorarea sagace a umanului, vizînd generalitatea sub arcul actualității. Demonstrația e elegantă, meditația spirituală, elevată, iar atractivitatea subiectelor incontestabilă.

Cu volumul editat la „Cartea Românească”, Leonida Teodorescu — mereu și legitim tipărit, mereu și paradoxal nejuțat — propune din nou teatrul său poetic, în expresie neosimbolistă, doar cîteodată cam aburoasă și cu insistențe verbioase, dînd aură de generalitate unor momente revoluționare (ca în *Evadarea*, picșă robustă, clară, de tensiune) ori unor cazuri omenești cu certe reverberații sociale, prospectate sub o largă vultă a reveriei filosofice.

ULTIMA cursă de Horia Lovinescu și *A optă zi din de-dimineață* de Radu Dumitru punctează rezultatul — aici moderat, dar sensibil — al experienței dramaturgice celei mai substanțiale, precum și debutul cel mai proaspăt și mai semnificativ. Piese de Corneliu Leu, Vasile Rebreanu, I. D. Șerban, I. D. Șirbu, Gheorghe Vlad, poate și de alți cîțiva, au însemnat încercări, de valori artistice variabile, adesea într-o strădanie onestă de a lua pulsul actualității într-un compartiment sau altul de viață, nu totdeauna însă și cu puterea de a trece dincolo de simpla intenționalitate. O producție manufacturieră cantitativ îngrijorătoare, semnată de autori întimplători, unli fără nici o perspectivă, a presărat un strat de cenușă în peisajul dramaturgic — dar e, desigur, o materie volatilă.

1974 a fost un an al literaturii dramatice consistente, în principal al dramaturgiei tinere, creațiile exponențiale impunîndu-se prin modul ambițios și diversitatea cu care exprimă contemporaneitatea românească.

Valentin Silvestru

Ilustrație de Val Munteanu

Omul ca individ social

Opinii
despre anul
literar 1974

DIFICULTATEA bilanțurilor literare este binecunoscută, încît invocarea ei ca o scuză pentru eventualele și inevitabile omisiuni nici nu mai este necesară. Deci ce i s-a oferit cititorului român pe parcursul a douăsprezece luni de proză?

Romanul acestui an a aparținut generației de mijloc care are o pondere din ce în ce mai mare, nu numai cantitativă, ci și calitativă în proza acestor ani. Direcțiile de manifestare au fost multiple și multilaterale, dovedind însă, ate, un efort considerabil de reevaluare și redescoperire a realului. Generația aceasta nu atacă spații și teme insolite: dimpotrivă, ea intră în domeniul care au format de-a lungul a trei decenii obiectul interesului prozatorilor noștri. Și perioada războiului, asupra căreia se opresc Romulus Guga, Alecu Ivan Ghilia, Corneliu Ștefanache, Radu Ciobanu, sau cea postbelică, ce formează substanța cărții lui Bujor Nedelcovici, și viața activistului de partid, pe care o înfățișează Corneliu Ștefanache, și frământările petrecute în viața țărănimii după 1948 ce au inspirat romanul Niște țărani de Dinu Săraru, și viața mai recentă a satului prezentă în cărțile lui Ion Marin Almăjan, și a debutantului Dumitru Buznea au hrănit literatura anilor mai îndepărtați sau mai recenti ai epocii noastre; nostalgia călătoriei din romanul lui Constantin Novac a format și ea obiect romanesc ieri sau astăzi.

În jurul lui 1967—1968 s-a crezut că mediile și conflictele respective și-au sleit virtuțile artistice și nu mai prezintă interes, prozatorul trebuind, după părerea unora, să-și reîmprospăteze sursele în lumi exterioare realului și fără nici o legătură cu datele lui sufletești. Imersiunea într-o lume fără contururi spirituale, într-o lume fără un reazem sufletească, a avut drept rezultat o literatură uscată care, în loc să reînnoiască proza, a dus, dimpotrivă, la un impas cu consecințe păgubitoare. Iată însă că în ultimii doi ani, prin **Vînătoreala regală** a lui D. R. Popescu și **Apa** lui Alexandru Ivasiuc și prin romanele citate de noi, se dovedește încă o dată forța de atracție a realului și valențele sale neistovite din punct de vedere artistic. Bineînțeles, cei amintiți de noi nu preiau și recuzita desuetă,

procedeele șablon, didactice, maniera ilustrativă, convențională, dar nici n-au pornit la drum cu gîndul unei demistificări cu orice preț. Realitatea e pentru ei complexă, multilaterală, văzută într-un proces de interacțiune sufletească dialectică. Formula epică atestă fie credințe în formulele tradiționale, mergînd de la narațiunea realistă din cărțile lui Al. Simion, Bujor Nedelcovici, Radu Ciobanu, pînă la împletirea de fantastic și real din romanul lui Alecu Ivan Ghilia, la stilul parabolic al lui Romulus Guga și Corneliu Ștefanache. Iar formula artistică este cît se poate de diversă. De la relatarea netedă, ca apele unui fluviu ce curge pe distanțe mari, fără ocolișuri, cum se întîmplă la Bujor Nedelcovici, pînă la nervozitatea lui Dinu Săraru — care scormonește în sufletul eroilor cu o nerăbdare de spiriduș —, aria stilistică a fost anul acesta de o diversitate remarcabilă.

Toate acestea vin însă să încununeze o preocupare morală care este fundamentală tuturor acestor cărți, ca și a celor două romane în curs de apariție — **Partea mea de comedie** de B. Elvin și **Maria Magdalena** de Mihai Giugaru, și a romanelor semnate de Augustin Buzura sau Francisc Păcurariu. Romanul anului 1974 este unul al confruntării eroilor cu realitatea, cu viața. Cu viața din jur în momentele de colitură ale istoriei, care îl angrenează pe individ și îi solicită toate resursele morale în momente de răscruce sau cu sine în clipele cînd caută, cînd nu se poate regăsi.

Ceea ce am vrea să remarcăm ca o caracteristică a romanului din anul 1974 este gravitatea cu care autorii se apropie de soarta omului văzut ca un individ social, definit în vîltoarea vieții, într-o confruntare morală ce nu exclude stările tensionate, stările limită.

Iată de ce avem toate motivele să susținem că romanul anului 1974 a marcat un moment care ne-a prilejuit reîntîlnirea cu o generație pe umerii căreia apasă acum greul epicii românești și, în același timp, să spunem că el înaintează pe un drum de o mare fertilitate epică ce va cunoaște, în viitor, împliniri din ce în ce mai concludente.

Valeriu Răpeanu

Desen de Ligia Macovei

Varietate și profunzime

DACĂ opera literară presupune pentru actualizarea și reactualizarea ei o varietate de interpretări, o infinitate de posibilități de parcurgere, cu atît mai mult o literatură, și în primul rînd o literatură în plină ofensivă de consolidare a structurilor și a conștiinței sale de sine, cum este a noastră, are nevoie de varietatea deplină a demersurilor critice. Cine ar putea spune cu precizie că, la un moment dat, o monografie este mai utilă decît un tablou critic constituit din cronici literare, cine ar putea afirma cu certitudine absolută că numai eseul e calea de urmat pentru a ajunge la substanța operei sau că, în afara panoramelor, nici o altă modalitate critică nu se apropie de adevărul unei perioade și al unei literaturi în dinamica ei intimă? Este ca și cum am socoti că un sonet, doar prin simplul atribut al tradiției și al forme sale fixe, este mai valoros decît o poezie scrisă în vers liber. Literatura nu poate trăi numai din sonete sau din pasteluri, după cum critica, formă conștientizată a literaturii, nu poate trăi doar pe temeiul monografiilor ori al studiilor de istorie literară. Incidența și convergența tuturor formulărilor și a tuturor preocupărilor, cultivarea unei modalități critice ca mijloc de adevărat mai nuanțată la obiect, și nu ca scop în sine, sînt garanții că demersul critic e însăși respirația fi-rească a literaturii, a trecutului, prezentului și viitorului ei.

Este naturală, logică și mai cu seamă de înțeles exigența, atît a scriitorilor, cît și a cititorilor, de a vedea mai repede desfășurate pe masă lucrările de sinteză, operele de critică solide, pano-

ramice, cu un larg coeficient de interpretare, situate și informație, deși cîteodată se uită în insistența apelurilor că asemenea opere nu pot apărea de la o zi la alta, că necesită pregătire, perspectivă în timp, sedimentare a valorilor, și că numai prin coexistența cu alte forme de interpretare studiile de sinteză își dovedesc utilitatea și anvergura teoretică, așa cum un arbore își deschide mai larg coroana cu cît rădăcinile lui sînt mai divers și mai adînc ramificate în sol. Ceea ce nu înseamnă că din alte formule critice, fie ele de ordin eseului sau al culegerii de foiletoane, trebuie să lipsească năzuința structuratoare, corelația faptelor, proiectarea în general și pe fondul elementului istoric.

De altfel, anul 1974, după cum s-a putut constata, a reprezentat pentru critică și anul apariției unor lucrări de sinteză care măsoară, în genere, lărgimea orizontului și amplitudinea gîndirii teoretice situate în fața creației. Panorama romanului și a nuvelei contemporane românești, prevăzută cu utile studii introductive și propuneri de ordonare inedite ale materialului, cu selecții de texte confirmînd o scară de valori îndeobște acceptată, tabloul critic excelent realizat de Eugen Simion în **Scriitori români contemporani**, cuprinzînd portrete de autori ce pot fi considerate ca reale puncte de referință, eseul lui C. Ciopraga despre **Personalitatea literaturii române**, pertinent studiu al dominantelor stilistice, antologia lirică a lui Dinu Pillat (**O constelație a poeziei române moderne**), volumul al doilea, dedicat poeziei ca domeniu al

modificărilor de structură cele mai profunde din **Literatura română între cele două războaie mondiale**, de Ov. S. Crohmălniceanu, iată cîteva dintre realizările de finalitate structuratoare ale criticii din această perioadă.

A rămîne numai la ele înseamnă, însă, a știrbi din întregul armonios al unui an critic care s-a impus tocmai prin varietatea și mobilitatea formulărilor, prin imbinarea suplă a mijloacelor așa-zicînd tradiționale cu cele prezentînd atributele moderne ale noii critici. La un secol de la actul de naștere al criticii românești, dacă ne referim la apariția primului volum din **Criticele** lui T. Maiorescu (1874), critica românească oferă, ea însăși, o panoramă a diversității interpretative, folosind mai toate resursele de elucidare, comprehensiune și simpatie față de operele studiate. Panorame și antologii, lucrări de sinteză și instrumente de lucru științifice, monografii și studii de istorie literară, tablouri de critică aplicativă, eseuri literare și filosofice, studii despre clasicii literaturii române și ai literaturii universale etc., toate, cu egală îndreptățire la existență proprie, exprimă gama extinsă a peisajului critic actual, expunîndu-i diversitatea în orizontalitate a preocupărilor. Dacă adăugăm la acest efort interpretativ de azi reeditările din opera unor critici din epoca interbelică (E. Lovinescu, G. Ibrăileanu, Perpessiciu, Pompiliu Constantinescu, Octav Șuluțiu etc.), ca și studiile consacrate lui T. Maiorescu, am putea autohtoniza cu ușurință titlul unei cărți de istorie critică franceză, **De la Sainte-Beuve la noua critică**, denumind periplitul critic al anului 1974

De la T. Maiorescu la noua critică. Ceea ce ar fi, în fapt, în spiritul centenarului critic.

Varietății formulărilor de studiu îi corespunde, în același timp, profunzimea investigației analitice. Modul cum a fost citit cronicarul Neculce, felul original de a sonda opera caragialiană, descifrarea reflexelor și interferențelor dintre literatura română și literaturile străine, eseurile despre mari clasici ai literaturii universale, precum Cervantes și Gogol, care întreprind încă un pas spre înfrîngerea unor vechi prejudecăți ale criticului român, încă timid în a plonja în universalitate, abordarea literaturii române contemporane cu o sporită atenție la scara valorilor, la mesajul ei uman și social distinct în articulații și, în primul rînd, responsabilitatea, în genere, a criticii care-și propune să pătrundă cît mai profund în straturile operelor, și mai ales acolo unde se răsfrîng evenimentele și mutațiile de conștiință ale omului contemporan, sînt semnele de devenire caracteristice ale obiectului și limbajului critic.

S-a mai întrebuit și în alți ani sintagma de „an al criticii” pentru a evidenția sectorul literar cu realizările cele mai impresionante. De aceea, nici nu am vrea să ne hazardăm într-un asemenea pronostic. Critica există și vorbește prin ea însăși, uneori chiar în ciuda cîtorva previziuni sceptice. Și dacă avem o nedumerire e aceea că tocmai „critica criticii”, parcă ușor satisfăcută de a vedea perindîndu-se atîtea merituose realizări, în chiar domeniul ei, a uitat să acorde onora din ele atenția necesară. Au început să se înmulțească pînă într-atît punctele de vedere noi din critica românească?

Dan Cristea

LA SĂRBĂTOAREA ȚĂRII

Pastel

Visate văi din Bucovina
velințe, preșuri de verdeață
întinse dis-de-diminează
ca să le spele larg lumina.

Acele case presărate
cu armonia nepăsării
peste colinele uitării
sub facla fagilor urcate,

nălucitorul tors apare
în tinda unsă alb cu humă
și răsăritul său de mumă
suav prin nori de îi transpare

purtați ca steagurile-n bernă
par plopilor-n coaste de muncel
pe care suie către stele
păpuși tăcute de lucernă.

Știi jocurile vîi de frescă
de ctitorii voievodale,
pastelizate, dînd ocoale
cu-o aură naiv dantescă.

Sigilii pun din duse veacuri
pe-ntinse gîii ca foi de hronic
lăsînd conturul anacronic
și fum prin albele hogaecuri.

Radu Boureanu

La vîrf de timp

Leagănă-se-n inserare
la ferestre urătorii,
sub nămeți cu valul mare
crească flacăra comorii,

mugete prelungi de bouri
să se-audă-n steme vechi
și sub cer cu-albaștri nouri
zboare vulturii perechi

În pahare oglindească
vinul chipul fiecărui:
bucurie românească
între care eu mă dăru

și cînd ora se desparte
să-nchinăm pentru părinți:
glorii mari, fără de moarte,
purtați a două ginți!

Să-nchinăm cu toți prieteni,
pentru timpul triumfal
ce-i stăpîn: din munți cu ceteni
pînă într-al mării val.

O, să cînte-n inserare
la fereastră urătorii,
toți poeți cu versul mare,
înapurtătorii,

cintec nou, de slavă naltă,
pentru-un ev de frumuseți,
iată țara laolaltă,
iată zorii îndrăzneți...

În pahare oglindească,
vinul chipul fiecărui,
bucurie românească
între care azi mă dăru...

Radu Cărneci

Acesta-i tîlcul...

Plug, flori, semănături, lucernă, grîne
Au netezit mormintele bătrîne,
Iar crucile de lemn de mult le-au dus
Pe la bordeie și pe foc le-au pus.

În inimi doar au mai rămas și-n scripte
Ca sus pe turnuri steagurile-nfipte
Acele-n viață luminoase treceri
Ce-n lupte-au înfruntat a morții seceri.

Iar singele-voinicului pe-o brazdă
Mărturisește cui îi este gazdă
În sinul său pămîntul strămoșesc
Pe care rînduri noi de oameni cresc.

Și riul oare nu-și aduce-aminte
De val de mult spălate oseminte,
Schimbîndu-și energia în lumină
Pe unde beznă stăpînea și tîină?

Memorie-i în tot ce-i memorabil:
Hidrocentrale, școli, pămînt arabil
Și cîntecele proslăvind partidul
Ce orizontul țării-ntregi deschidu-l.

Acesta-i tîlcul roadelor pe ramuri
Și-al singelui eroilor în flamuri.

Mihai Beniuc

Tot mai frumoasă

Mă duce timpul, mă tot duce... și maluri
mă atrag departe
Dar de aici vîd mult mai bine
de ce frumuseți ai, țară, parte.

Mă cheamă liniștea, mă cheamă... și-al ei voi fi
în noaptea grea.
Dar inima mi-o-nalți
frumoasă —
tot mai frumoasă, țara mea.

Szemlér Ferenc

În românește de Dim. RACHICI și CSIRE Gabriela

Pentru un portret al patriei

Spun Patrie și cuvîntul ca pasărea de foc
îmi zboară de pe buze
și mă gîndesc la pămîntu-acesta unde
m-am născut
și m-a lovit întîia oară raza cea de soare
cînd am pornit să aflu taina lumii
copil încă nesigur cu ortacii mei vinînd
culori de basme
aici pe-această glie veșnic trează.

Spun Patrie și cuvîntul ca pasărea de foc
îmi zboară de pe buze
și mă gîndesc ce mindru pașii mei mă poartă
peste-acest pămînt al zilci toarse-n aur
sub cupola de azur și stele cîntătoare
pămînt în care zac strămoșii în morminte albe
ale unui timp eroic.

Spun Patrie și cuvîntul ca pasărea de foc
îmi zboară de pe buze
și mă gîndesc la pămîntu-acesta, cuibăru de
minuni ce-l poartă, la dealurile sale blinde,
la munții împletind cununa piscurilor
de albastru,
la izvoarele ce curg argintul peste văi
domoale.

Spun Patrie și cuvîntul ca pasărea de foc
îmi zboară de pe buze
și mă gîndesc la glia ce-o călcără în copite
dușmanii și se făcură pulbere căci fiii Patriei
ținură pieptul și noaptea răsări în soare.

Spun Patrie și cuvîntul ca pasărea de foc
îmi zboară de pe buze
și mă gîndesc la pămîntul
cel mai drag liber strălucind în soare
ca o tînră iubită ce ne-ncintă ochiul
iar miine strălucirea ei va crește
în lumini nemaivăzute.

Vladimir Ciocov

În românește de Dușan PETROVICI

Ninge

Ninge pe rama de zinc a balconului.
Blocul-turn se-mpresoară de aripi.
Casele din marginea vestică
par colibe lapone.

Ce mică e lumea
Văzută prin ochiul zăpezilor!

Un babilon de culori,
Nucile grele de miez auriu,
Turtile, bujorii de ger desenați
pe obraji.

Spune-mi un basm, te rugam.
Ziceai: fulg peste fulg, au căzut
Aripi albastre de nea pe Cîmpia
Sălajului, pămîntul tresare
La fiecare atingere,
parcă ar simți împrejurii
Cintecul nupțial al lebedei.

Vinul ardea ca o taină-n carafe.
Duhul piperului, scorțișoara,
Clopoștii albaștri și roșii;
Brazii veneau cu rosmarin și candel,
Luminați de fluturii albi.

Ninge pe arborii svelți.
Vîntul transformă murmurul fulgilor
În ecouri celeste, precum aici
Și-n Cîmpia Sălajului,
Pămîntul ar intra conștient
În zodia unei renașteri.

Ninge pe rama de zinc a balconului.
Și ninge pe tîmplele mele
Cu stele din pomul de iarnă.

George Boitor

EPIGRAMA BACHICE

E DE PRISOS să mai dăm definiția epigramei, cea mai scurtă dintre încercările satirice în versuri — de obicei un catren și mai rar un distih. Genul este astăzi mai mult ca oricând cultivat, fie individual, fie în cadrul unor cenacle speciale, în care membrii își citească ultimele „creații”, deoarece nu își acordă reciproc considerația decât la proba de foc a duelurilor epigramatice, pe loc nprovizate. Am asistat deunăzi în fața micului ecran la un astfel de spectacol, dat de clubul epigramiștilor „Cincinat Pavelescu”, iar apoi am primit un elegant volum de **Culegere de epigrame** ale aceleiași amicale organizații, în selecția făcută de Mircea Trifu și Giuseppe Navarra și cu schițele caricaturale, semnate Alexandru Clenciu (figurind în același volum și ca epigramist). Mai e nevoie să adaug că numai Editura Litera consimte „sacri-ficiul” contabilizat de a publica epigramele, firește, pe contul autorilor, cotizați nu numai ca să facă spirit? Primim în același timp, într-un mic format, cărțuța de **Epigrame**, semnate I. St. Bogza, pe care am sorbit-o degustind-o ca pe o licoare cu buchet. Vom vedea mai la vale că pe echivocul **buchet-floare**, autorul a reușit o excelentă epigramă.

În ajunul sărbătorilor de iarnă, când băutura încetează de a fi un „răcoritor”, încercind să încălzească, în concurență cu alt combustibil lichid, ne propunem să stimulăm această tradiție cu un mănunchi de epigrame din străvechea sursă de inspirație bachică.

Șeful cenaclului „Cincinat Pavelescu” (starostele breslei naționale a epigramiștilor) dedică o epigramă :

Unui chefliu bătaios

Pentr-un litru de scandal
A ajuns la tribunal.
Ce-a dorit, a cōpōtat :
Pus la rece... și-nfundat!

Ați înțeles că bețivul scandalagiū a fost infundat (ca vinul) și pus (tot ca vinul) la răcoare !

În cinstea revelionului care se apropie, D. C. Mazilu a constatat următoarele, cu experiența trecutului îndătinat :

Pină-n ziuă masa-i rasă !
Te usuci, n-ai ce să bei :
Nu mai e nimic pe masă...
Doar sub masă sînt vreo trei!

Iată și epigrama dedicată de Emilian Cremer **Unui bețiv** :

Cînd mi-ai promis, într-un sughiț,
Că nu mai bei pînă la groapă,
Credeam c-ai să te lași de șpriț...
Dar tu te refereai la apă.

Iarna e la mare cinste țuica fiartă. Această băuturistică i-a inspirat lui Mircea Ionescu-Quintus, epigramist în a doua generație, epigrama **Conjugală** :

Nevastă-mea, Puica,
E pusă pe ceartă :
— Ce-ai făcut cu țuica?
— Am făcut-o... fiartă!

Prin alte cuvinte, a băut-o toată (după toate probabilitățile, însă, la gheață).

Unui zețar care i-a cules cu prea multe greșeli de tipar o carte despre **Vița și vinul de-a lungul veacurilor**, îi dedică Imperiu Matheescu epigrama sie-și, madrigal:

Versul meu e ca nectarul
Stors din bobul cel ales.
Proba este că zețarul
S-a-mbătut doar din cules.

Madrigalul e un catren numai în aparență epigramatic, deoarece intenția lui este aceea de a măguli, iar nicidecum de a sfichiui!

Lăsăm cititorilor să reflecteze asupra echivocului din epigrama **Metamorfoză**, de același autor:

Pe Dunăre de-ar curge vin,
Ar curge pin-la Severin,
Iar mai departe-n interior
Ar curge... Gostat superior.

Mă întreb: Gostat-a firma națională catrenul ?

Urmează, tot de Imperiu Matheescu, o epigramă cu năduf la adresa vinului botezat :

De nu-i bun a cui e vina ?
Oenologul e emfatic.
— E de vină rădăcina
Care suge din freatic.

Oenologul e specialistul în vinuri, iar freaticul este pămîntul cu un strat cam

Cine vine să nu steie,
Ci să ceie — vin să-i deie
Și să ieie — să tot beie,
Ori din hanul meu să pieie.

Să pieie, adică să piară, să plece! Se știe că Hanul Ancuței din București reeditase vestitul han din Moldova, nemurii de Mihail Sadoveanu.

Unui moldovean zgircit îi dedică același spiritual epigramist-filolog catrenul:

Cotlet nu ia că fierea-l doare.
Cotnar nu bea că nu e vechi:
Decît cotlet el ia „curechi”,
Decît cotnar mai bine... „moare”.

Ion Anestin : „CETĂȚEANUL TURMENTAT”

prea dens de apă. Ați priceput cum devine cazul !

Din epigramele lui I. St. Bogza, încep cu cea promisă (cu titlul **Stat**) :

Vă dau aici un sfat discret,
Deși de sfaturi am oroare:
Beți vinul cît îi cu buchet
Și nu-l lăsați să facă floare.

Este singura împrejurare cînd „buchtet” se poate lipsi, ba chiar trebuie să se lipsească de „floare”.

De același, **Ironie**:

Lampa mea e chiar cu haz,
Eu beau vin și ea bea gaz:
Și urmarea e ciudată,
Că tot ea e afumată.

Echivocul constă în caracterul metaforic al epitetului **afumat**, cu aplicație la bețiv. Sticla de gaz se afumă la propriu. Tehnica acestei epigrame e identică cu aceea a catrenului anterior, unde însă ambii termeni, **buchet** și **floare**, sînt luați din domeniul botanic, în care figurează la propriu, spre a trece în acela al băuturii, în care sensul cuvintelor este metaforic (**buchet** = miros plăcut, **floare** = mușgai).

Bun filolog, în **Inscripție pentru „Hanul Ancuței”**, I. St. Bogza se joacă cu morfologia moldovenească a unor verbe, făcîndu-le să rimeze între ele și chiar jonglînd cu rime interioare, zise leonine:

Curechi, pe moldovenește, înseamnă varză, iar **moare**, apa sărată în care se păstrează varza (sau zeama de varză!). Poanta constă în echivocul dintre substantivul cunoscut nu de toți și verbul de largă circulație, care potențează zgîrcenia respectivului la maximum: avarul preferă să moară decît să cheltuiască un ban mai mult!

Luînd asupra-și nobila pasiune (cînd vinul e bun), în **Sticlei mele**, I. St. Bogza face pe băutorul:

De-i plină, eu am boală,
Să-mi văd garafa goală:
De-i goală, cat pricină,
C-aș vrea s-o văd iar plină.

Închei cu „vizaviul” celei de sus, catren închinat Hanului ieșean „La cinci drumuri”:

Cînd mi-e capul plin de fumuri,
Ori nu-l văd de supărări,
Mă abat pe „La cinci drumuri”
Și mă-ntorc pe trei cărări.

Am stăruit mai mult asupra talentatului drumeț singuratic, care este I. St. Bogza. Ceilalți, strînși în echipă, nu mai au nevoie de recomandăție. Tuturor le urez evadarea din **Litera**, — nu din literă, la anul și la mulți ani!

Șerban Cioculescu

ULTIMUL
SFERT DE VEAC

● ZBUCIUMATUL nostru secol se apropie de sfîrșit. Nu credem în nici o mistică a numerelor, însă, ca pe oricine, diviziunile mari, cifrele rotunde, ne îndeamnă la evaluări și bilanțuri. În ultimii douăzeci și cinci de ani s-a schimbat fața lumii, au apărut noi state care s-au constituit în noi „lumi” — și, în același timp, s-au acutizat, devenind manifeste, numeroase contradicții. Probleme latente au devenit probleme ce nu-și pot amîna rezolvarea și trebuie să credem în mai mult, să întrevădem soluțiile adevărate, căutate de oameni cu bune intenții, cu experiența trăită a consecințelor acestor mult prea complicate probleme.

Aceste realități politice, economice, sociale au un ciudat corolar în lumea științei și culturii. Marile inovații în literatură și arte s-au petrecut mai degrabă spre începutul secolului, în perioada de pînă la cel de-al doilea război mondial. Atunci s-au creat marile mitologii sau, mai exact, anti-mitologii moderne, atunci și-au scris operele Proust, Joyce, Kafka și marele Robert Musil. Ultimul pătrar de veac i-a făcut doar mai populari, transformîndu-i, dacă nu în literatură curentă, atunci măcar în prejudecată — tot o formă a consacrării. Sfertul ultim de veac, dominat de revelațiile de multe ori crîncene ale realității și de o erodare a valorilor constituite de-a lungul secolelor, a migrat spre literatura evenimentului și documentului, spre o literatură ce nu construiește mari edificii din cuvinte, plutind majestuos deasupra lumii, ci la atitudine și depune mărturie, este nemijlocit legată de acutizarea problemelor sociale. Musil trăia obscur în Elveția, refugiat din Austria sa natală, întîrînd relații nu cu presa, ci cu pastorul din vecinătate. Literatura sa era revoluționară indirect. Kafka a fost un necunoscut în timpul vieții, Joyce își preda lecțiile și-și scria cărțile cu o înfinită răbdare, corectîndu-și manuscrisele pînă la pierderea ochilor. Sartre e implicat în toate poveștile din ziare și, la fel ca el, mulți alții. Cei mai citiți scriitori, care produc vilvă, sînt dezvăluitori de orori trăite și nu autorii de opere ironice. Ei sînt în primul rînd conștiințe acute și nu rareori exasperate. Desigur, și în epoca premergătoare au existat scriitori angajați sau în atenția ziarelor. Dar nu ei erau regula, iar activitatea lui Hemingway era un amestec de atitudine politică, dar și de aventură cinegetică. J. P. Sartre nu cred că a trăit vreodată într-un safari. Mary McCarthy s-a dus în Vietnam și nu și-a șocat mediul făcînd baie pe lună, ca o naiadă, cum s-a întîmplat cu Virginia Woolf. Teatrul este politic pînă la proces și de cele mai multe ori chiar este un proces. Filmele nu vind iluzii în plină epocă de criză, ci destramă iluzii, uneori prea mult, scoborînd la o realitate care, neluminată de proiectul uman, nu este chiar reală.

Toate aceste lucruri ni se par firești. Mutatiile subtile din memoria unui bărbat hipersensibil inspiră mai puțin decît un masacru care-și începea numărătoarea de la patru, cinci milioane de ființe umane în sus. Genocidul nu creează artă subtilă și poate nici mare artă, el impune o atitudine directă ca un tipăt.

Însă aproape în opoziție sau în apărare cu aceste fapte, marile mutații ale ultimului sfert de veac se petrec în domeniul nu al unei arte sau al unei științe, ci pe teritoriul unor mari căutări de reintegrare a limbajelor particulare într-un limbaj unic. Vechea unitate filosofică, din care au descins, făcîndu-se independente toate științele particulare, ca și artele ce și-au proclamat cu mîndrie autonomia, se caută regăsită nu prin supunerea aniloră a unor valori unei valori considerate supremă și investită cu virtuți teologale, nu prin aducerea la matcă a domeniilor diverse, prin reajustarea sau limitarea expansiunii conținutului lor, ci prin descrierea unor legi generale, aproape matematice și uneori direct matematice, a comunicării, semnelor, limbajelor și memoriilor. Se unifică astfel, printr-o teorie a codificării și decodificării, literatura și genetica, sociologia și matematica, cultura, artele și științele tehnice ale aparatelor electronice. Între un computer și Shakespeare se stabilește o punte, fără să se considere că unul e reductibil „în res” la celălalt sau că derivă vreunul din altul.

Această mare tentativă, aflată încă aproape de începuturi, poate să aibă consecințe formidabile pentru o metodologie generală a științelor și artelor, legate nu prin verticalitate, ca în marile sisteme metafizice, ci prin orizontalitate.

Însă nu trebuie să credem că avem de-a face cu o activitate cu totul neangajată politic, inocentă. Noile metode de unificare sînt o formă nouă și viguroasă de rationalism. Am citit în zilele acestea o carte a lui Lotman, reprezentant de frunte al semanticii sovietice. Sobru și indirect, cercetătorul lovește în baza însăși a orbirii fanatice, care a produs atât rău vechului.

Evident, progresul vîzînd transformările trebuie făcut. Însă fără pretenții eshatologice. Și apoi, ce-ar ușura mai mult sarcina omînită decît un real mesaj al comunicării învățat cum trebuie ?

Alexandru Ivăsiuc

Fascinația realului

AM citit de curind într-o revistă literară străină un studiu arătos în aparență, însă foarte discutabil. Autorul susține că una dintre caracteristicile epocii noastre — accelerația timpului, creșterea densității sale, acel „embarras de richesses” al evenimentelor, cum îi spunem de obicei pe scurt — ar genera un fenomen paradoxal în relația dintre literatură și cititor; că — pe de o parte în mod direct, iar pe de alta prin intermediul mass-mediilor — impulsurile realității în permanență transformare asediază de așa manieră conștiința omului, încât acesta își pierde preocuparea față de formele și modalitățile estetice ale cunoașterii și însușirii realității. Raționamentul acesta — înrudit cu numeroase teorii la modă în Apus (de pildă cu opinia lui McLuhan care se grăbește să celebreze funeraliile galaxiei Gutenberg) — nu rezistă cîtuși de puțin faptelor, și este deosebit de ușor să-l infirmi la noi, unde, în procesul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate, preocuparea pentru literatură și artă sporește neîncetat. Deosebit de elocvent este în acest sens faptul că publicul manifestă preferință în primul rînd pentru operele literare și de artă caracterizate prin legătura cea mai strînsă cu realitatea, pentru procesele care se desfășoară în cadrul realității. Adevărat este deci tocmai contrariul afirmațiilor făcute de menționatul teoretician: transformările rapide ale realității sporesc exigența față de literatură capabilă să conștientizeze sensul, esența, conținuturile umane ale acestor transformări.

Firește, literatura poate satisface în multe feluri și moduri această exigență, iar una dintre caracteristicile artei cuvîntului scris este astăzi, la noi, faptul că în cadrul unității de principii și a celei estetice se promovează tocmai diversitatea și policromia diferitelor strădanii și moduri de creație. În limitele acestora însă, un loc evident și pregnant primordial îi revine literaturii denumite uzual a realității, a faptelor.

IN LITERATURA maghiară din România, de pildă, anul 1974 se caracterizează prin apariția unei serii întregi de astfel de opere, ca și prin ecoul larg și foarte favorabil stîrnit de ele în rîndurile criticii și ale cititorilor. Bineînțeles, în cadrul literaturii realității există de asemenea mai multe moduri de portretizare și mai multe forme de exprimare artistică, de la romanul autobiografic și de la memorialistică, pînă la reportajul literar cu elemente sociografice sau la evocarea faptelor și evenimentelor din trecut apropiat.

De curind a apărut, sub titlul *Szemben az árral* (Contra curențului) cel de al patrulea volum al suitei de ro-

mane autobiografice, semnată de Nagy István, personalitate proeminentă a literaturii maghiare din România, autor binecunoscut și cititorilor români, scriitor care, în romanele și nuvelele sale, a creat cu un puritan realism cronică literară a vieții clasei muncitoare, cuprinzînd întregul veac pînă în zilele noastre. Suita sa de romane autobiografice împlinește excepțională operă a unei vieți, nu numai prin vastitatea frescei sociale, ci deopotrivă prin maturitatea și profunzimea ei artistică. Materialul de viață cuprins în volumele suitei autobiografice este valoros și atrăgător, înainte de toate pentru că viața scriitorului se integrează organic în istoria mișcării muncitorești din România, în lupta pe

se mai află încă în fază de atelier, putem afirma de pe acum că întreaga literatură din România s-a îmbogățit cu o operă deopotrivă monumentală ca dimensiuni și mesaj, care — tocmai datorită profunzimii sale umane și artistice — pune în lumină nu numai problematica trecutului, dar și a prezentului, la un mod original și cu întreita forță a scriitorului conștient, a luptătorului experimentat în ale vieții publice, și nu în ultim rînd a artistului riguros și analitic.

Am insistat mai mult asupra celui de al patrulea volum din suitea autobiografică a lui Nagy István deoarece acesta demonstrează convingător cît de inepuizabil și de promițător este, din punct de vedere artistic, domeniul

cirii frăției și al sesizării intereselor comune în anii '30 nu se conturează drept un drum neted, lipsit de probleme, ci apare în ipostaza unei lupte susținute împotriva prejudecăților și automatismelor, pentru dizolvarea anichiozelor moștenite din trecut și, înainte de toate, împotriva naționalismului clăsor dominante maghiare și române, evoluat spre fascism.

Este interesant de menționat că — firește la un mod specific — și cele două scrieri în proză apărute, cel drept, în anul anterior, însă distinse cu premiul Uniunii Scriitorilor în 1974 — *Sors és Jekép* (Destin și simbol) de Meliusz József și *Istenek és falovcskák* (Zei și căluți de lemn) de Sütő András — deci un roman și o combinație de jurnal de călătorie și de eseistică — fac parte în ultimă analiză tot din familia literaturii realității, și ambele se preocupă în prim plan de practica zilnică a conviețuirii dintre poporul român și naționalitatea maghiară din România, atît în perspectiva istoriei, cît și în realitatea prezentului. Operele menționate atestă convingător că în literatura maghiară din România, care constituie o parte integrantă a culturii socialiste din patria noastră, legătura cu procesele de actualitate ale realității, angajamentul scriitoricesc partinic, formează o unitate deplină cu prezentarea problemelor specifice naționalităților, cu slujirea frăției dintre poporul român și naționalitățile conlocuitoare. Prin ramificata lor bogăție ideatică, prin valoarea lor estetică și prin întreaga lor „faptură”, operele lui Kacsó Sándor, Meliusz József, Nagy István și Sütő András, diferite ca tematică și ca factură artistică, dar crescute totuși din același sol ideatic-istoric, sugerează la modul cel mai viu semnificația cuvîntului sincer, a înțelegerii frățești, efectul lor convingător, de catarsis împotriva oricărui subiectivism, a oricărei confuzii sau prejudecăți moștenite din trecut. Frăția dintre poporul român și naționalitățile conlocuitoare, încercată în lupte comune, adîncită sub semnul idealurilor noastre socialiste, teoria și practica conviețuirii, învățămintele trase din conviețuire sînt factorii centrali ai acestor opere, la o înaltă treaptă a maturității ideologice și estetice, a simțului de răspundere propriu scriitorilor angajați.

TOT promovarea literaturii realității o atestă și succesul unor volume de reportaj literar. Cărțile acestea — mă refer în primul rînd la cele semnate de Beke György, Marosi Barna și tînărul Gálfalvi György — prezintă, pe coordonatele țării întregi, realitatea dinamică și policromă a zilelor noastre. Toate se caracterizează prin interesul primordial manifestat de către autorii lor, dincolo de evenimente, față de aspectul etic al oamenilor și al problemelor umane: ei vestesc evoluția universului lăuntric al omului nou, conturarea sa sufletească nescutită de conflicte. Nu este întîmplat faptul că acești autori sînt cunoscuți și ca romancieri sau novelisti: reportajele lor se caracterizează determinant tot prin sensibilitatea etică și artistică, împlinită cu sinceritatea și exigența față de promovarea cotidiană a umanismului socialist.

Firește, aceste rînduri caută să atragă atenția asupra unui singur fenomen — de altfel esențial — al literaturii maghiare din România anulului 1974. Paleta literaturii noastre este mult mai bogată și mai complexă. A apărut un șir întreg de volume nuvelistice inspirate din realitatea zilelor noastre — cărți semnate de Szabó Gyula, Huszár Sándor, Panek Zoltán sau Hornyák József — iar lirica maghiară din România s-a îmbogățit de pildă cu interesele și frumosele volume ale lui Lászlóffy Aladár și Szilágyi Domokos. Enumerarea ar putea continua; de data aceasta însă am considerat că este mai important să semnalizăm receptivitatea scriitoricescă — întruchipată în opere — față de realitate, față de problematica vieții sociale, deopotrivă actuală în aspectele sale din trecut și în cele din prezent.

care, sub conducerea comuniștilor, cei mai buni fii ai poporului au dus-o pentru înfăptuirea noii orînduirii sociale. Al patrulea volum este consacrat perioadei dintre 1935 și Eliberare, iar printre locurile acțiunii se numără București, unde scriitorul a militat ca activist al partidului în ilegalitate, Doftana, lagărul de internare de la Caracal, și, mai apoi, în anii celui de al doilea război mondial, Clujul.

Ca și în volumele de pînă acum ale suitei, Nagy István nu se mulțumește nici de data aceasta să povestească pur și simplu evenimentele vieții sale — de altfel interesante și ca atare — ci este preocupat de sensul, de conținutul uman-etic al acestora. Portretizînd participanții ai mișcării muncitorești, luptători ai partidului în ilegalitate, desfășurînd conflicte exterioare și interioare, autorul caută răspuns la marile probleme ale umanismului comunist. Deși volumele următoare, menite să evoce anii de după Eliberare,

portretizării autentice, veridice, a evoluției relațiilor interumane, în mod necesar determinate social.

ACELAȘI lucru îl atestă, de altfel, și proeminenta carte *Fogy a virág, gyűl az iszap* (Tot mai puține flori și tot mai mult nămol), reprezentînd volumul al doilea — consacrat anilor 1930 — al romanului autobiografic semnat de Kacsó Sándor din aceeași generație scriitoricescă, sau evocările cu caracter autobiografic, publicate de vechiul militant al mișcării muncitorești Veress Pál, sub titlul *Vallatás, vád, küzdelem* (Interogator, rechizitoriu, luptă). Mai presus de valoarea documentară sau de calitățile artistice, cele trei opere sînt memorabile, în ceea ce ne privește, și pentru că descriu, în conformitate cu realitatea, lupta comună a românilor și maghiarilor împotriva dușmanului comun. Firește, nici în cartea lui Nagy István și nici în a lui Kacsó, procesul adîn-

CRONICA LIMBII

Marcel Cohen

● ȘTIM cu toții că nimeni nu e etern; dacă cineva a împlinit 91 de ani, nu trebuie să fim surprinși aflînd că ne-a părăsit. Cu toate acestea n-am putut primi fără emoție știrea morții lui Marcel Cohen, ultimul din glorioasa falangă a primilor elevi ai lui Antoine Meillet. La începutul secolului, aceștia, împreună cu maestrul lor, au dat o serie de lucrări de mare valoare, de orientare nouă (așa-numita școală sociolingvistică), și aceasta a adus, imediat după primul război mondial, supremația absolută a Franței în materie de lingvistică, înlocuind la cirna științei pe lingviștii germani.

La Societatea de Lingvistică din Paris, la ale cărei ședințe am luat parte regulat în cel cîtuși va în care mi-am pregătit doctoratul la Sorbona, Marcel Cohen era o figură proeminentă. A fost specialist în limbile semitice, mai precis în limba amharică (idiomul principal vorbit în Abisinia), dar a participat la marile lucrări colective privind lingvistica generală, de

exemplu, împreună cu Antoine Meillet, a elaborat monumentalul volum intitulat *Les langues du Monde*, în care au fost prezentate toate limbile vorbite pe glob. Dar a mers și mai departe, sau, dacă vreți, și mai aproape: l-a interesat felul cum se exprimă compatrioții săi și a studiat cu multă rîvnă limba franceză actuală, dînd o serie de volume în acest domeniu, continuată pînă în ultimele clipe ale vieții.

Mi se pare întru totul justificat ca un lingvist specializat într-un domeniu depărtat de graiul compatrioților săi să fie atent la felul cum vorbesc aceștia și să-i facă să profite de experiența generală cu care l-au dotat cercetările în idiomi exotice. Pe de altă parte, opera lui Marcel Cohen în materie de limbă franceză este binevenită ca să mai demonstreze și alt adevăr: că nu se poate trage o linie de demarcație categorică între cercetarea științifică și popularizarea rezultatelor ei. Mă refer la faptul că, în cea mai mare parte, lucrările privitoare la limba

franceză sînt articole publicate în ziarul „l'Humanité”, contopite apoi și coordonate pentru a forma expuneri ample și organizate.

Nu am de gînd să dau aici o listă completă a celor vreo 2.000 de lucrări pe care le-a publicat; amintesc numai de participarea lui la elaborarea unui amplu dicționar al francezei vorbite actualmente (în Editura Bordas, 1972), de folos și pentru străinii care, ca noi, utilizează limba franceză în relațiile lor internaționale.

A fost și la noi în țară, nu atîta cît am fi dorit, dar în orice caz a participat la cele două mari congrese internaționale de lingvistică ținute la București în 1967 și 1968, cu foarte mare folos pentru mulți dintre cei care au fost prezenți.

Pentru a încheia această sumară prezentare, nu pot să nu amintesc că Marcel Cohen a fost membru al Partidului Comunist Francez încă de la înființare și că, în timpul celui de-al doilea război mondial, a participat, împreună cu întreaga sa familie, la lupta maselor populare franceze împotriva ocupanților hitleriști.

Lasă deci în urma sa, pe lângă marea număr de lucrări utile atît specialiștilor, cît și unui public mai larg, amintirea unui mare patriot și a unui mare iubitor al dreptății sociale.

Al. Graur

Gálfalvi Zsolt

Gustul simbulului

CEEa ce se constată în noul volum de versuri al lui Dumitru Popescu, intitulat frumos **Gustul simbulului**, este o vădită unitate de substanță și de ton care lipsea în celelalte; a dispărut aproape cu totul impresia de improvizație lirică pe care o auzim, de altfel spus, nu mai găsim, decât cu unele excepții, acele poeme care nu sînt în realitate decât dovada unei emoții de moment. În **Gustul simbulului** ființa însăși a poetului încearcă să se exprime unitar. Într-un singur ciclu doar, **Inefabila suptă**, nu vorbește „omul comun” cum ar zice Nicolae Labiș; și tocmai aici rezultatele nu sînt la nivelul celei mai mari părți a volumului. Căci în cele cinci viziuni asupra trecutului național, dincolo de o anume sentimentalitate maiestuoasă ce ne amintește de O. Goga („În lungi cămăși albe / lipite pe trupuri de vînt, / păreau o ceată de apostoli / într-o țară păstorită de-un sfînt”) și de o atmosferă evocatoare, cu sugestii folclorice, poezia propriu-zisă rămîne exterioră iar imaginile, chiar și cele notabile, pot părea căutate: „Cu chipuri brăzdate, de munți, / asprii bărbați / rămîn tineri mereu / sub frunzarii cărunți. // Strînși unul în altul, / cu fața pătrată, / urnesc prin șleauri / a Carpaților roată”. Versuri corecte și reci. Adevărata poezie politică (din ciclurile **Anafoarele istoriei** și **Surda pendulă**) rezultă din întrepătrunderea motivelor insului cu problematica socială, și ea are la Dumitru Popescu o notă cu atît mai pronunțată autentică cu cît certitudinile sau îndoielile, frământările omului public sînt unele și aceleași cu ale vizitorului solitar, cu ale îndrăgostitului, cu ale contemplatorului naturii; didactic spus, reflecția socială și filosofică tinde să devină reflecție intimă. Nu e vorba, desigur, de a confunda un pastel sau un cîntec pentru frumusețea iubitei cu o meditație asupra sfîșierii omului contemporan, dar ar fi nefiresc ca obsesiile omului istoric, aflat pe o scenă publică, să rămînă fără ecou în intimitatea cea mai adîncă a îndrăgostitului. Titlul însuși al volumului conține un simbol: gustul „dulce-amar”, cum spune însuși poetul, al simbulului, traduce tocmai unitatea adîncă de preocupări, de atitudine, de stil, în versuri ce nu sînt niciodată superficial festive, decât dacă luăm noțiunea de poezie ocazională în sensul superior goethean, de poezie aflată permanent la țînta ei. Și țînta poeziei este totdeauna omul plinar și dilematic, trăind în tensiunea cunoașterii de sine.

De aici rezultă în **Gustul simbulului** câteva lucruri semnificative: autenticitatea sentimentului, adică nota personală pusă în meditație, și chiar o febră a vocii poetice care nu e niciodată impasibilă, indiferentă, ci, din contra, încordată, gravă, izbucnind pe alocuri cu o forță ce denotă un mare „angajament” liric. Poemele cele mai bune (din care voi cita în limitele spațiului) sînt emoționante prin această răzbateră la suprafața versului a stărilor de spirit, prin pregnanța uneori brutale a metaforelor, prin tonul — greu de definit adeseori, dar netăgăduit puternic — al discursului poetic. Efectele „artistice” sînt, mai ales în aceste poeme, ocolite sau pur și simplu ignorate; există, în **Gustul simbulului**, o conștiință a formulei celei mai potrivite pentru această sinceritate ce caută, cu o anume îndărătnicie, să se facă simțită. Cînd poetul cultivă deliberat efectul de artă, apare un limbaj pretențios și cam silnic, căci ardeea și uneori contorsiunea sufletului liric sînt trădate tocmai de artificiile (unde sînt) de limbaj.

Dumitru Popescu, **Gustul simbulului**, Ed. Eminescu, 1974.

Cu atît mai mult cu cît tipul de poezie pe care o scrie Dumitru Popescu în volumul lui recent (și într-o mică măsură în precedentul) este al unui romantism, înrudit cu acela din mai vechile cărți ale lui Al. Philippide, și deloc străin de gestul patetic și chiar de emfază. Emoției i se oferă drept cadru întregul cosmos și unele viziuni au solemnitate: „Pămîntu-și poartă capul / pe tava de aramă, / poadoabă-nsingerată de-un repetat amurg. / Lăsați ca răsăritul / pe mîini măcar să-i cadă / îmbrățișînd în raze adolescențel burg”. Într-o poezie de proiecție cosmică și de clocot sentimental, în care pină și istoria e văzută ca un virtute, ca o bulboană (anafoare însemnînd virtuți de apă), lucrătura mărunțată a imaginii, țesătura prea minuțios bătută produc un efect contrastant și manierist. Spre a nu cădea în goală retorică, poezii din această structură afectivă recurg de obicei la formule ale liricii indirecte: pseudo-allegoria, balada și, mai ales în anii din urmă, poemul construit pe o singură metaforă, ca o unică viziune existențială. Probabil că lucrurile reprezentative pentru Dumitru Popescu însuși sînt poezii precum **La poarta grădinilor**, **Cîntec de război**, **Pace**, **Silnicia geometrizare**, **Surpriză**, **Travesti**, **Ipostaze**, **Întîlnire**, **Veți putea, omule?**, **Elanii**, **Trezirea**, **Inversări** și altele care constituie o modernă specie a poeziei de cunoaștere, dar nu discursiv-conceptuală, ci clădită pe un simbul epic sau pe un peisaj în care se implică în fond condiția însăși a gânditorului, a omului, a cetățeanului. Au scris astfel de poezii Zaharia Stancu, M. Beniuc, E. Jebeleanu, Maria Banuș. Biologie și istorie nu se pot totdeauna despărți. Istoria ia chipul fatalității naturale, iar viața sau moartea seamănă cu spectacolele istoriei. Eliberarea omului de o natură amenințătoare sau lupta lui cu o istorie ce trebuie dominată, obsesia puterii, dilemele ei, se amestecă bunăoară în această imagine a „ringului” de pe care poetul ar voi să evadeze, într-o clipă de slăbiciune, de teamă ori de curaj: „Același joc de doi în arenă, / aceeași lance de gheață / prin sira spinării fiecărui gladiator, / același torace întins ca o tobă / sub măciuca pumnului de urangutan / învins sau învingător. / În ring, / ca și în rotunda bursei de schimb, / singurătatea se vede de-aproape. / Doar în pădure / mistreții puternici mor solitari / lingă rivnițele ape. / Ora victoriei nu e de aur, / e gri; / dacă ai învins oameni / de oameni la rîndul

tău vei pieri. / Luptîndu-se înfierbîntați / corp la corp, mină în mină, / oștenilor li se pare că trăiesc / prea mult / împreună”. Finalul e stenic, prin gestul de renunțare ce aruncă pe poet în „altă singurătate”, infinit mai generoasă, cea a vieții de toate zilele: „Să ies o clipă din ring, / să nu mai aud țipătul / lăncilor sparte, / să ascult clopotul serii: ding... ding...! / În tăcutul prin noapte umblat / m-aș întîlni cu altă singurătate / chemată de dangătul luminii nesugrumat — / și n-aș mai fi singur / în zgomotoasa forfotă, poate”. Fastuoasă, bogziană, e imaginea elanilor goniți de vînători: „Albii elani / cu crengi de ivoiri în frunte / fricoși, ies la marginea tundrei / să se scalde-n vîpăi boreale. / să-și înmoale botul în unde. / Cînd caii sălbatici din nord / își încep timid baletul lor moale, / vînătorii ascunși / îi țintesc în scurte și necruțătoare rafale”. Pe acest fundal, ca într-un decupaj cinematografic, capul blind rugător al cerbului hăituit e de o emoționantă expresivitate: „Auzeam furioasă pădurea / șulterînd cu o limbă de șarpe flămînd, / dar frumosul print patruped, de hermină / ducîndu-se, / fruntea încoronată o întorcea rugător, / cînd și cînd”. Dar registrul poetic e mai variat, de la lapidara și atît de sugestivă **Surpriză**: „Cînd zbîrnie țambalele frenetic / și chiote răzbat în drum, / cînd bate / valul predicii de fum, / spargeți amăgitoare hănuiri. / butiile umplute de circumari. / Veți vedea fugînd, / pe picioare pitice, / vorbele mari”, în care imaginea finală e grotesc-boschiană, pînă la dramatismul răscolitor din **La poarta grădinilor**, unde conștiința e confruntată cu limitele unei planete (și ale unei umanități) ce aspiră să se descătușeze. Să învingă tabuurile, granițele nefirești, iadul neputinței. Metafora interdicției ce decanșează teroare, dar și vîntă de eliberare, are o mare (și directă) sugestivitate: „Coboară, urcă / drumuri lungi, paralele, / împletind pămîntul la ferăstrău, / zăbrele, / Drumuri oprite din drum, / retezate de ghilotina barierei vîrgate / ca un baston de gardist / ridicat pe neașteptate. / Drumuri strecurate-n tre mînti, / deschise, curcubeu, peste apă / mor îngropate-n pămînt / trecutul îl sapă. / Pirtii în tîndră, în desert, printre liane. / urme de sînni zburînd pe calota polară — / își frîng gîtul în țarcuri / de sîrmă ghimpată, / sînt strivite de-un zid, / de o bornă murdară. / În manevră pămîntului / sar doar caii hitiți. / La Medina scrie interzis / iar pelerinii sînt

volumul apărut recent la Editura Kriterion. Poezii cuprinși între copertile sale sînt născuți între '39 și '57, ei au adică de la 17 la 35 de ani, unii abia putînd fi profilați.

Să descifrăm ce unește pe cei 24 de tineri selectați din alți peste 60 de semnatari de versuri în limba germană, care n-au împlinit încă un sfert de veac. 24 de tineri, de tinerii lirici, ilustrați de cîțiva graficieni de aceeași vîrstă. Numărul mare al liricilor selectați dovedește că poezia se naște mereu, cît sînt oameni pe lume, cît pe pămîntul acesta unde au venit pe lume, și unde s-a ivit zicala: „orice român e născut poet”, lirica e tentația firească a oricărui tînar, în orice limbă ar scrie. Gerhard Eike, ca și omonimul lui, Gerhard Ortinau sînt poezi formati, cu timbru personal, cu un patetism strunit, ca în „rimele cifrice pentru adulți” ori în „celălalt fel de a gîndi” semnate de cel din urmă. Unuia dintre poezii cuprinși în culegere i-a și apărut un volum: lui Rolf Frieder Mar-mont, poetul întrebărilor, aș spune, dar și al evocărilor colorate. Se întîlnesc nu o dată ipostazele eterne ale raporturilor între părinți și copii, ca de exemplu în poezia dedicată tatălui său, de Peter Grosz. Sint, de asemenea, prețioase măturii antifasciste: una din cele mai conturate poezii de acest fel e **Guernica** lui Anton Seitz. Întîlnim de asemenea formulări precise, memorabile: („o limbă săracă usucă pana”, notează Wolfgang Gottschick, autorul unui poem pe care

împușcați sau goniți. / La poarta grădinilor mari / cineva dă și cineva cere permis; / tot mai mult, planeta devine / un club cu circuitul închis. / Nu lăsați drumurile ghilotinate...! / Chiar dacă pe porți scrie iad / cercetați! — / căci iadurile vă sînt vouă rezervate. / Cînd harbul e copt / mușcați din miezul dulce / pe săturate”. Poema e remarcabilă, comparabilă bunăoară (spre a relua analogia sugerată) cu **Cheile** lui Mihai Beniuc ori cu **Întîlniri** cu **Attila** a lui Zaharia Stancu, dacă nu strict prin temă, prin preocupare, în orice caz prin gravitatea unui lirism indirect, ce obiectivează într-o viziune — cu adînci rădăcini existențiale o problemă morală, socială sau filosofică. O conștiință poetică tulburată nu înseamnă doar constatarea — a slăbiciunii ori a spaimei, a energiei necesare ori a capitulării — ci resimțirea lor ca o suferință proprie. În acest sens am vorbit și de intimitatea poeziei politice sau filosofice. Ca Nessus înveninat în haina-i, poetul își poartă obsesiile, himerele, speranțele; nepuțindu-le ocoli, încearcă să le obiectiveze și să le înfrîngă în luptă cu sine, să exorcizeze prin cunoaștere de sine monștrii — ai îndoiei, ai singurătății, ai morții.

Relevabile sînt, în sfîrșit, și câteva din poeziile erotice (ciclul **Răni albe**) în care, fără această deschidere a unghiului meditației, poetul evocă suav-arghezie din **Versuri de seară** mina iubitei, „arama părului” (**Icoană**) sau, din contra, cu o senzualitate neascunsă, boala erotică, lingoarea (**Boală**), umilitatea trucată a îndrăgostitului, ca o formă de seducție (**Unde?**) sau orgoliul lui nemăsurat (**Fără sceptru**). Expresivitatea lirică este alta în acest ciclu, cu vîntele par a se fi îmblînzit. Ele s-au făcut mîngietoare și îmbie chiar și cînd exprimă orgoliul viril cel mai pur: „Fără sceptru ești săracă și slabă, / fără hlamida privirilor mele / o biată iobagă / Te-așterni la picioare — / covor tocit de Șiraz / chemîndu-mi înflorată piciorul / lingă pervaz. / N-am să calc pe palmele întinse, / nu mă ating de ofrandele învinse”.

Gustul simbulului este, neîndoielnic, cel mai bun volum de poezie al lui Dumitru Popescu și una din aparițiile remarcabile ale acestui an literar.

Nicolae Manolescu

A întreba, azi

(SELECȚIE DIN LIRICA TÎNĂRA GERMANĂ DIN ȚARA NOASTRĂ)

Editura Kriterion, 1974

● ANTOLOGII de tineri poezi s-au mai scos la noi în țară, și după, și înaintea ultimului război. Dacă volumele de debut ne duc cu gîndul spre eminescianul „Dintre sute de catarge...”, antologiile ne sugerează, în același univers de comparații, corăbii mari, cu multe clase (valorice...) pe bord, cu încărcături de preț și cu un lest fatal, care se triază la debarcaderul timpului. Cu atît mai potrivită e comparația cînd e vorba de culergeri juvenile. Din fiecare rămîn cîteva nume, cîteva gema, păstrate în montură, în jurul lor cu așchii de cristal de munte, uneori însă și de strassuri. În orice caz, orice antologare e un act de generozitate și de curaj: acela de a gira promisiuni, de a vedea în albul abia descriabil, uneori, de dinaintea zorilor, strălucirile corzilor din lira lui Apollo, patronul antic al poezilor, de a-și lua asupra-și, cu alte cuvinte, și riscurile dezmințirilor, dar și bucuriile confirmării — cum spune Claus Stephani în prefața la

l-ai putea auzi recitat cu acompaniament trubaduresc contemporan), un spirit satiric savuros (ca în **Revue** de Peter Siegmund, sau **Atît de mic sîntem în lumea mare**, de Uwe Erwin Engelmann), o sensibilitate a virtuții revărsărilor de dragoste, discrete sau tumultuoase precum acel „cînd am venit lingă tine [...] am căzut în cer ca într-o fîntînă” de Wilhelm Schuster, sau ca poezia **Înaintea zidurilor întîlnirii** de Walther Seydner („Veverița vine noapte de noapte / în rămurisul aricilor de lumină / ce te caută // N-o auzi / îți sare de-a dreptul în păr / Și-mi incurcă-amintirea”) ori acel **Tu eu**, un duo de dragoste înlesnit de un porumbel, care, la Erika Fugel-Schuster salvează printr-o irizare a penajului un simbol uzat. Tablouri de gen alternează cu glose de felul inscripțiilor obisnuite așezate deasupra porților („A clădi înseamnă: să zidești din beton și sticlă un loc al tău... A înălța înseamnă: să zidești astfel, încît să rămînă loc și pentru soare”, spune, undeva, Anton Sterbling). Ecourile ritmice din Kastner, demersuri brechtene (ca în acel **Spre țîntă**, mai declarativ decît al modelului), nu sînt, însă, strivitoare.

Un volum interesant la lectură, modern ilustrat, confirmîndu-și aprecierile prefațatorului care se străduie să găsească în limbajul tînar, citeodată naiv, pulsul unei „generații solidare, cu ochiul deschis și privirea ageră”.

Veronica Porumbacu

Continuități în poezia lui Dan Deșliu

S-A VORBIT destul de insistent despre biografia lirică a lui Dan Deșliu, despre drumul poeziei sale de la epicitate și retorism spre reflexivitate și melancolie ironică, aflându-se în această evoluție particulară semnificații generale, un anumit contur reprezentativ pentru istoria poeziei noastre de după război. Observație îndreptățită căci, într-adevăr, cursul poeziei lui Dan Deșliu sintetizează destinul liric al unei generații întregi, făcându-l foarte evident, aproape îngroșând liniile și marcând etapele. O anumită înclinație spre excesiv, spre absolutizarea unor trăsături estetice, prezentă în activitatea poetului, a facilitat analiza critică. Proza patetic versificată a poemelor sale din deceniul șase, ca și inferioritatea neliniștită descărcată în poemele de după 1962 (anul apariției volumului de tranziție: **Cercuri de copac**) atestă, în egală măsură, înclinația lui Dan Deșliu spre absolutizarea formulelor. Și în primele poeme, și în ultimele se dezvăluie un temperament categoric, o pătimașă dorință de a ocoli stările de mijloc, pozițiile intermediare, și de a trăi intens într-o unică tonalitate lirică.

Volumul recent apărut^{*)}, adună, aproape în mod demonstrativ, lirica re-

^{*)} Dan Deșliu, **Cetatea de pe aer**, Editura Cartea Românească, 1974.

flexivă, intimistă, ironic sentimentală îmbrățișată de poet de la **Drumul spre Dikson** (1969) încolo. Analizând creația poetului în etapele ei succesive s-ar putea ajunge, în ciuda modificărilor ei structurale, la descoperirea unor continuități, a unor elemente statornice, stabile, care alcătuiesc în ultimă instanță nota specifică a lirismului lui Dan Deșliu.

Astfel este turnura declamativă a versului (fie că se manifestă în patetice desfășurări epice, fie că imprumută melodiile unei romanțe vag sentimentale) care imprimă poemelor, câteodată, un accent manierist. În poeziile publicate în acest ultim volum această energie patetică se invăluie într-un fermecător, nostalgic patetism. Ca în aceste versuri remarcabile: „De noi se trece mai ades / când ceasul toamnei bate rar / și plină lung fără hotar / și fără nici un înțeles // Se trece lesne de de la noi / către tărîmul celălalt / cum trece sufletul de doi / în constelații / din asfalt // Vrăjită pasăre de fum / cu noi alătură trecea / și trece-n brumele de-acum / cu alții / neasemenea // nemiștiindu-ne măcar / dacă există / dacă există / Și plină lung fără hotar / Și asta-i parcă foarte trist.” (Tristă)

Chiar dacă poetul a trecut ferm de la baladele „realiste”, fișnite din emoția directă a unui eveniment imediat, de la proza cu versificație quasifolclorică la libertatea deplină a poeziei de sugestie, cu metafore adesea bacoviene, o nuanță de teatralitate a frazei lirice persistă. O teatralitate care descoperă

o sensibilitate claustrată, care se teme să se exprime la tonalitatea cea mai simplă și directă, și alege o alta ocolită, codificată, căreia îi imprimă un sens ironic: „Parc-aș trăi într-un castel / de carne vie și de oase / la orice foșnet dureroase / de șarpe sau de porumbel // Un castelan al nimă-nui / căci nimeni pavază nu-i cere / decît eretica plăcere / de-a ști ce este și ce nu-i // Ca un incest neconsumat / tot ce-am trăit mă arde încă / meduză pe un colț de stîncă / sub care valurile bat / Din turla ultimului gînd / scrutez reptilele blajine / cu ochi de sulf suind în mine / încet de cine știe cînd”. (Soledad)

Confesiunea se înscenează, decorul pare un element esențial pentru poet (multe poeme rămîn chiar la descripția tulbură a unui peisaj ce transmite starea de suflet: **Naționala nr. 7, Starea de veghe, Marină** etc.), descoperirea interiorității declanșează un patetism din adîncuri, altfel reținut ironic.

Violența imaginilor din vechile poeme ale lui Dan Deșliu, afectivitatea, încărcătura morală a versurilor se topește în noile poeme pentru a se reface mai subtil, pentru a se alcătui în jocul puțin crispat al sentimentalismului, mereu cenzurat malițios și chiar sarcastic, ca în acest poem deosebit realizat: „Zăpada ca un cîine mort / călcată de mașini pe stradă / nici nu mai seamănă-a zăpadă. / De fapt nici eu nu mai suport // i-aș da chiștocul stîns să-l roadă / i-aș procura un pașaport / să zboare razna dintr-un

port / spre nordul de la nord de coastă // Arabii răsărind din cort / nu s-ar mira mai mult să vadă / un ren pascîndu-le-n livadă / un popă care face sport // ca eu — imaginea schi-loadă / a iernii moarte cîine mort / Zăpadă / haide / Sus / Aport / O stea mai poate fi o pradă”. (Epitaf)

Cîteva poeme suferă, din pricina dezlănțuirii verbale a poetului, de un monoton imagism prin care se caută sugerarea unei atmosfere. În aceste accidente se observă mai clar punctele nevralgice ale poeziei lui Dan Deșliu și mai ales simțirea ușor schematizată, teatrală, salvată totuși de inteligența ironică, de neliniștea lucidității. Astfel se încheie, de exemplu, cele **Cinci cîntece nocturne** înviorînd cu ultimele versuri desfășurarea cam discursivă a poemului: „Poate așa și trebuie să fie, / poate că visul intrupat întocmai ne-ar face fericiți din cale-afară, / dînd peste cap / eterna-nțelepciune / din firea lucrurilor — / care spune / că datorită umbrei / lumina e mai clară, / și dragostea-i atît de dulce / câteodată / pentru că îndeobște-i amară, / și toamna / tot un fel / de primăvară, / și cea mai frumoasă parte a duminicii / e sîmbătă seară”.

Cu apariția volumului **Cetatea de pe aer**, portretul liric al lui Dan Deșliu se fixează mai pregnant, mai convingător. Selecția avantajează analiza critică.

Dana Dumitriu

Un debut în roman

PE Constantin Stoiciu îl cunoaștem ca autor de proză scurtă și prezența sa în librării în momentul de față cu un volum de 400 de pagini este într-adevăr incitantă. Iată însă că sintem în fața unui roman^{*)} care — cel puțin la nivelul construcției, al tehnicii romanești — nu pare a ni-l trăda în nici un fel pe debutant. Primul roman al lui Constantin Stoiciu este însă o carte de factură clasică, riscurile experimentării, tentațiile inovației la nivelul scriiturii fiind evitate cu bună știință. Se acomodează oare în acest fel autorul unui climat literar mai puțin sensibil în fața unor formule romanești la zi, evitînd suspiciunile unei critici gata să tragă toate clopotele de alarmă ori de cîte ori canoanele de necîntit ale genului sînt luate cu asalt sau abandonate? Întrebarea aceasta se justifică dacă ne gîndim la cartea sa anterioară, mai apropiată, la nivelul discursului, de căutările prozei moderne... Odată pusă însă întrebarea nu ne rămîne decît să încercăm s-o uităm și să ne reîntoarcem la romanul de față...

Doi bărbați stau în centrul cărții lui Constantin Stoiciu: unul dintre ei e încă adolescent, celălalt, om al faptei, al experienței nemijlocite, e un bărbat

matur (viața acestuia, bogată în evenimente, constituie de fapt materia din care se construiește cartea). Tatăl își privește fiul cu îngrijorare, am putea spune cu nerăbdare, atent să surprindă, ba chiar să prevadă, **devenirea** acestuia. Fiul, la rîndul său, îndreaptă spre tată o privire plină de dragoste, iubire nici o clipă trădată. În același timp însă el îl supune unui examen de maximă și neclintită exigență; tatăl trebuie să rămînă pînă la capăt un personaj exemplar, ochiul atent al fiului fiind gata să dilate, să amplifice la maximum, cea mai mică, mai neînsemnată abatere sau cădere! Tot ceea ce se înîmplă în cartea lui Constantin Stoiciu între tată și fiu este cît se poate de captivant și interesul lecturii își are punctul de plecare în mod indiscutabil în felul în care evoluează această relație. Ce-i leagă pe cei doi bărbați în afara legăturilor de „sînge”, vrea să știe prozatorul: desigur, marea lor probitate, dar nu numai atît, ci și ceva mult mai „tainic”, mai greu de explicat, un anumit sentiment, născut probabil din marea lor singurătate, din efortul lor patetic de a o depăși, din dorința lor de a se încălzi la flacăra solidarității umane. „De fapt — spune tînărul Adrian, adresîndu-se tatălui său Rinaldo — n-am fost niciodată despărțit de tine și iubind-o pe S. nu mi-am trădat nici o clipă iubirea pentru tine, am trăit și

trăim amîndoi sub zodia aceluiași sentiment înrobitor, dar și cuprins de aceeași îngăduitoare suspiciune a unuia față de celălalt”. Constantin Stoiciu construiește portretul unui „erou pozitiv”, al unui comunist de o exemplară, impresionantă probitate, atent să ni-l prezinte așa cum se reflectă el în privirile pline de dragoste ale unui fiu ce nu i-ar accepta nici cel mai mic compromis. Rinaldo, încălzit la flacăra iubirii lui Adrian, e în mod indiscutabil un personaj din carne și oase, și meritul cărții lui Constantin Stoiciu este și acela de a ne oferi un erou de care literatura noastră de astăzi are nevoie. Limitînd cartea însă numai la existența celor doi, ar însemna s-o sărăcim, și în același timp să-i îngustăm în mod nepermis cadrul. Portretul lui Rinaldo Repan se construiește nu numai din confruntarea dintre tată și fiu, ci și din relațiile ce se stabilesc între el și ceilalți eroi ai cărții; aceștia însă, cu excepția domnișoarei Andreea (o fată bătrînă semănînd aparent cu domnișoarele fecioare din cărțile lui Faulkner, personaj tulburător cu un profil patetic și ridicol în același timp), ni se par a fi mai puțin reali decît protagoniștii. Devdere, Ion Salcia și ceilalți, chipuri ușor boțite de ambiții prea mari, gata să trădeze ideile nobile ale revoluției, lasă impresia de a fi mai curînd prefabricați de autorul cărții. Persona-

jele acestora negative doar pe jumătate, nocive pe un sfert, le-am întîlnit de fapt și în alte cărți care, de frica schematismului, căutau să „complice” ceea ce nu poate fi complicat decît cel mult cu riscul falsificării. Oricît ne-am strădui, nu-l putem crede pe Devdere atît de complex cît îl vrea autorul.

Romanul lui Constantin Stoiciu nu trece în grabă nici peste viața lui Adrian. Dragostea acestuia cu o colegă de liceu, strania S (episod bine inclus în carte), dragostea ce evoluează paradoxal datorită ciudăteniei eroinei, poate trezi invidia oricărui autor nerăbdător să scrie un „roman de dragoste”. Sînt pagini în care fraza primește o vibrație aparte. Acestea, precum și cele în care se analizează complexa legătură dintre tată și fiu, afecțiunea cu adevărat complicată care-i unește, fiind fără îndoială cele mai fierbinți ale romanului lui Constantin Stoiciu.

Sorin Titel

^{*)} Constantin Stoiciu, **Trufie**, Editura Cartea Românească, 1974.

Critica și cultura

DESI imi erau cunoscute, aproape toate, din paginile revistei „Tribuna”, unde apăreau la rubrica al cărei titlu îl poartă acum cartea în care au fost reunite*), articolele lui Mircea Zăciu mi-au făcut aceeași plăcere ca și la înția lectură, prin fervoarea intelectuală care le însuflețește, prin implicarea directă a autorului în toate chestiunile pe care le discută, prin refuzul de a primi judecăți acceptate și, nu în ultimul rând, prin stilul direct de expunere, nu însă lipsit de fine nuanțări și de plăcerea expresiei colorate și sugestive, mai vizibilă totuși în polemică. De altfel, criticul însuși mărturisește a serie „jurnalul unui personaj care reacționează sentimental la problemele și evenimentele din lumea de ... Trecutul e și el o enclavă în prezent. Poate constitui viața cârților izvorul unei trăiri asemănătoare cu aceea declanșată de viața oamenilor?”

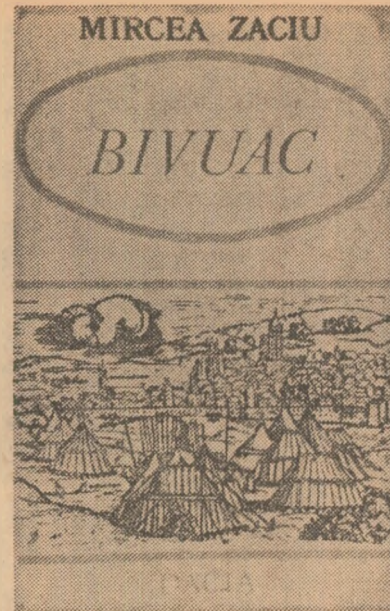
Întrebare oarecum retorică, deoarece pentru Mircea Zăciu caracterul activ și militant al criticii este în afara oricărei discuții: „Criticul trăiește într-un bivuac. E modul său de a trăi, sau un destin provizoriu ce-l obligă să rămână mereu dincoace de ziduri, privind dinafară creația. El o apără, o asediază, sau o hărțuiește, asemenea unei cetăți”.

Spirit ofensiv, criticul întreprinde citava expediții memorabile (*Bazaconii*, *Lada zburătoare sau goana după „postume”*, *Născut în...*, *„deranjamente”*, *Cenotaf pentru „Junimea”*) împotriva unor forme de a vulgariza sau de a minimaliza literatura, punind în execuții o vervă sarcastică nimicitoare: „Unii concep aniversările ca o «masă a săracilor»” „Municipalitatea literară ar ține o cantină cu bucatele filantropice pentru cei ce n-au mijloace să-și gătească singuri sau să comande la restaurant. Condiția e prezentarea unui certificat de paupertate. Intelectuală, firește. În argoul studențesc asemenea convivi se numesc pitoresc «supiști». În ultima vre-

me i-a venit rindul lui Slavici să «dea» și el cite o ciorbă gratuită. Diletanții în ale istoriei literare s-au rezept să infulece din rămășițe”. Severitatea își asociază ironia, nu i se subordonează, zimbetul este tăios, malițiile au un efect distrugător. Editorul unor așa-zise „postume” ale lui Octavian Goga are, între altele, nefe-ricita inspirație să probeze faptul că, fiind speriat de o eventuală afecțiune pulmonară, poetul, „tușind, a avut expectorări sangvine cu care a stropit chiar filele acestui caiet”, ale caietului din care extrăsesse zisele „postume”. Criticul expune ridicola „atestare documentară” și încheie, sec, „pasiunea factologică are și ea grabnică nevoie de dezinfecție!”

Ar fi însă nedrept să reducem la numai atât caracterul esențial polemic al criticii lui Mircea Zăciu. Autorul este departe de a înțelege combativitatea în critică doar ca pe un exercițiu de îndepărtare a insanității și, dacă n-o spune direct, aceeași alarmă a inteligenței determină propunerea unor noi puncte de vedere în interpretarea unor scriitori sau a unor cărți peste care s-au adunat judecățile comune. Cele două texte despre „obsesiile călărescien” dezvăluie în însemnările de călătorie ale marelui critic („Călinescu e un Dinicu Golescu continuând «însemnarea călătoriei» prin teritoriile românești, după ce amintirea Occidentului i-a inoculat tortura unei raportări împinsă pînă la clișeu”; „Călător savant, în genul lui Nicolae Iorga, George Călinescu are cultul istoriei, a cărei amprentă o caută în peisajul autohton, marcă a unei melancolii”); atât de substanțiala pledoarie *Pentru o nouă lectură a lui Slavici*, pe care, de fapt, o realizează el însuși, cu o tensiune a ideilor ce nu trădează totuși riguroasa demonstrație că „Forța este pentru Slavici obsesia torturată, ascunsă în mecanismul creației și în gestică omului, totdeauna gravă, greoaie, energetică”; eseurile și articolele despre Camil Petrescu, Gib Mihăescu, Emil Isac, Marta Bibescu, despre spița Densusi-enilor, despre corespondența lui Heliade Rădulescu, Bariț, Gherea, despre spiritul pașoptist sint construite întotdeauna printr-o delimitare, dacă nu fătșă, mereu sub-

textuală. „Cum se manifestă spiritul pașoptist în literatură?” — se întreabă, de pildă, Mircea Zăciu, pentru a-l urmări trăsăturile nu în „creația reprezentanților strălucitei generații romantice”, ci „într-o surprinzător de actuală meditație asupra creației”. Literatura devine astfel o „expresie a nației”, „se instituie ca factor esențial al progresului”, dar nu este omisă nici relația cu societatea, „interdependența literatură/societate e văzută — notează criticul — și prin prisma relației liberate socială/ecloziune artistică”, după cum „alăturarea efortului creatorilor de forțele progresului, pentru o nouă orinduire, mai dreaptă, însemna (pentru pașoptiști, n.n.) șansa istorică a dobîndirii unui statut de demnitate a scriului”, invocîndu-se opiniile lui Bolliac din 1844: „Vă plingeți neîncetat că nu sinteți destul de considerați în stat, că nu aveți destulă greutate în părerea publică și că nu sinteți iubiți; știți, domnilor, de unde vin acestea? Că nu sinteți considerați în stat, este pricina că nu vă considerați chiar dumneavoastră; că nu aveți greutate în părerea publică, este pricina că nu sinteți consecvenți în purtările și în scrierile dumneavoastră; că nu sinteți iubiți, este pricina că sinteți egoiști”. De asemenea, „pașoptiștii credeau într-un sens istoric, momentul încercării energiilor cerea altceva decît vinovata îndolnță: «Vă plingeți, neîncetat de cenzură — clamează Bolliac — umblați de la unul pînă la altul cu minile în pozunare și spuneți că cutare articol nu trece la cenzură, cutare poezie nu trece la cenzură; știți pentru ce nu trece? Pentru că nu voii dumneavoastră să treacă. Întrebat-a unul din dumneavoastră unde stă scrisă această namilă de spaimă și care sînt pricinile ei? Nicidcum; dați din umere ca fataliștii și spuneți că nu trece. Vă necăjiți, dați din picioare și așteptați pe maiestatea sa *Intimplarea* ca să vă treacă articolii la cenzura ce a venit fără să știți cum și de unde. Sfinții nu mai fac minuni, domnilor; articolii dumneavoastră se mistuiesc de muzezeală sub pat, dacă nu-i veți proteja; și în zilele noastre, un scriitor fără tipar este un soldat

fără armă, un căpitan fără comandă, mai puțin decît nimic».”

Strînse în volum, articolele lui Mircea Zăciu sporesc în interes și sub un alt unghi, fiindcă vădesc un fel de a concepe critica pe care, dacă nimeni nu-l respinge direct, puțini sint cei care îl acceptă în toate implicațiile. Fiindcă rațiunea criticii lui Mircea Zăciu este superior culturală, în vreme ce ideea că înnoirile criticii n-ar fi cu puțință decît printr-o disociere, dacă se poate integrală, de „cultură” sub aspectul obiectivelor urmărite s-a răspîndit pînă la a fi considerată în mod tacit drept indiscutabilă. Două sint tendințele mai generale în care atitudine esențială este această prefacere a instrumentului în scop. De o parte, sint adeptii a ceea ce se cheamă „noi metode” și pentru care, în afară de „text literar”, nu mai există nimic altceva; dincolo, sint partizanii unor foste „noi metode”, aceștia folosindu-se de literatură ca de un stimulent pentru propria fantezie; aparent opuși unii altora, chiar polemizînd zgomotos, ei se află de fapt pe aceeași poziție. Prin natura sa fundamental polemică, prin căutarea încordată a adevărului, critica lui Mircea Zăciu se găsește însă la antipodul oricărei „specializări” strîmte, lipsite fie de percepție estetică, fie de spirit critic.

Mircea Iorgulescu

*) Mircea Zăciu, *Bivuac*, Editura Dacia, 1974

Lumini și nostalgii

ARTHUR Porumboiu (*Domnule Copil*, Ed. Cartea Românească) face din lumină și motiv poetic și univers al poeziei. Intocmai unul fizician în laborator, el cercetează toate ipostazele luminii, reale și imaginare, asociind fiecareia un sentiment, o stare, o atitudine, trăind liric sub regimul luminii și încercînd a da universului acesta de „azur”, de „raze”, de „aurit”, de „garoafe”, de „crini”, de „focuri”, de „singe” etc. soliditate de tărim psihologic. Virsta sufletească potrivită pentru explozia de nuanțe a luminii i se pare poetului copilăria, definită în versuri suave, de o gravitate delicată și o abia pilpiindă nostalgie („Salvați pămîntul acela; s-avem de unde veni. / Nicăieri lumina n-a bătut atît azur. / Nicăieri orbitele nu s-au înecat în atita lumină. / Nicăieri moartea n-a ris atît de pur. // Oh! cum cîntă iarba arzîndu-și pupilele. / Și ce a-dînc intră glasul în aerul moale! / Miresmele — suave spirale / pe care se urcă, aurii, zilele. // Și parcă stelele coboară — cărări printre bezne — / și-i singele blînda noastră iluminare; / sintem aproape dire de miresme / și straturi subțiri de izvoare”).

Obsesia luminii cuprinde totul, privirea, auzul, sentimentele, gîndurile; lumina este și leagăn și mormînt; chemată cu voluptate senzuală este aproape un eros; toată această covîrșitoare inundație luminoasă am întîlnit-o la Ioan Alexandru, numai că la poetul de acum funcțiunea ei este singularizantă: nu definește cosmic un anume univers, ci, dimpotrivă, limitează; e mai mult o foamă de lumină de care numai poetul se lasă mistuit, închipuînd chiar, cu orgoliu grav, un schimb de amabilități devoratoare între el și diversele ipostaze ale luminii. „Ce lacom m-au sorbit ventuzele luminii!” sună un vers, pentru ca, în altele, nu departe, să propună situația inversă: „Pe pietre albe, ispișit de vină, / m-aș fi lăsat într-una supt / de gurile-nsetate de lumină”; de unde și sugestia reciprocității. Ca univers al poeziei, lumina nu îngăduie în poemele lui

Arthur Porumboiu o deconspirare a simbolurilor, permanența ei este așa de autoritară că nu lasă nici o clipă umbre aluzive sau explicative. În schimb, ca motiv poetic face posibilă descrierea, printr-un lanț de sinonime, a fondului de sentimente pus în mișcare de către autor.

Poetul e un neliniștit timid, un singuratic ce-și repudiază singurătatea, dar într-un mod care e al timidității, voalat și cu o mare, copilărească, dulceață a gestului. Un poem, *Treisprezece*, amestec de elegie și baladă, scris cu grijă și discreție de ton, dă măsura talentului de care dispune Arthur Porumboiu, poet ce pare să-și fi găsit un timbru personal și de la care sint de așteptat lucruri frumoase (il repropoz în acest volum o anume lincezeală lirică și inabilitățile imagistice de tipul: „și eu poate voi respira / lumina cu degete amare”, e drept, de redusă frecvență). Iată și poemul amintit: „Treisprezece cai duc un copil străveziu / Căldura-i acoperă albă cu sare / Treisprezece cai n-au timp pentru țarbă / nici pentru soare // Treisprezece cai se opresc la fîntini / dar ele înspăimîntate se-ngrapă / Treisprezece cai se-nnămolesc bătrîni / într-un deșert care fumegă apă // Treisprezece cai vor cădea întru pulbere / cloacă de gusteri; și-n orbitele goale / noaptea va-ncepe să turbure / insecte gingave și pale // Treisprezece cai și treisprezece plîngeri / cu aripi lungi acoperă domul / Treisprezece cai sint îngîndurate răsfîrîngeri / pe fața mea, cînd obosește somnul // Treisprezece cai duc un copil străveziu — / și unul eu trebuie să fiu”.

UN SENTIMENT de adîncă nostalgie străbate versurile lui Hristos Ziatas (*Sub pleoapele cucuvei*, Ed. Alba-tros), poet de limbă greacă, trăitor în România, debutant în românește prin această carte tradusă frumos și, sper, cu fidelitate de către Dărie Novăceanu. Obiectul nostalgiei e o Grecie în dublă ipostază istorică: una mitologică, dezghețată din tiparul convențiilor fabuloase, privită vertical și frag-

mentar, într-o intenție de reînviere lirică a spectaculosului elin („Încovoiat în pupila ochiului tău / Argosul dragostei mele a incremenit / privind pe țesătură cu litere de aur / brodat numele lui Melanthios”), cealaltă, modernă, recunoscută prin efort de memorie ca spațiu natal, decorat de măslini și migdali, sub un cer marin, un spațiu mereu viu fiindcă închide în el copilăria și, mai cu seamă, un chip al mamei indestructibil („Așteaptă-mă! Chiar dacă durerile au coborît adînc, / în sufletul tău care suferă pentru mine / Chiar dacă ochii tăi s-au uscat, plîngînd lîngă zare, / chiar dacă, din cauza timpului răbdarea s-a ros // Așteaptă-mă! Suprema și unica mea bucurie / Voi îmbrăca lumina aurilor / și închizînd soarele în inima mea, / acasă, într-o zi mă voi întoarce”). Deseori cele două ipostaze comunică, imaginația poetului reducînd distanțele de timp ce le separă și propunînd, într-un foarte exact asimilat spirit mitic, conjuncția lor ca efect al unei tensionate memorii afective („Templul Victoriei fără aripi, din aramă cernită / și satele acestea risipite, mărunte, / printre migdali în plină floare / mi-amîntesc în fiecare moment / cum cineva locuiește în mine // Ithaca m-așteaptă / ciinele Argos încă n-a murit... / O, măslinii a-ceștia girboviți!...”).

Pentru Hristos Ziatas poezia este mai înții de toate mod al conservării sufletului de copil; nostalgia din poemele lui nu e luminoasă cît elegiacă; iluzia regăsirii la temperatura sentimentală a copilăriei de acasă e tulburată de îndolală; nostalgiile mai mult îl ameteșc decît îl liniștesc, iar bucuriile trăirii în memorie sint suspinatoare; în fond, poetul duce dorul unui timp pierdut și al unui spațiu ca și pierdut; obișnuința nu e la el o a doua natură, ca atare nostalgia nu apare niciodată în stare pură, ci în amestec discret cu un sentiment de înstrăinare; lirismul ține exclusiv de izbucnirile oarecum tirzii ale unei afectivități rînite îndelung. Nu știu care este dimensiunea exactă a talentului lui Hristos Ziatas — am în față, totuși, o traducere — dar despre tensiunea lirică a poemelor sale vorbește convingător, între altele, și acest cîntec „de altădată”: „Ce mină nevăzută a ridicat în noaptea aceasta / cortina genelor mele înșirîndu-mi / în față / căsuțele acestea zdrențuite? / Cine bate cu degetele de cristal / ale cîntecului / în ușa sufletului neștiut? / «Necazurile vechi / le cînt și le spun» / le macin acum / notele / ca soldatul merindea / Bucuriilor, prea bune surori / aud suspinul vostru / «Bucuriile noi / la chitara mea le rostesc» / Am fost băut amar, / Acum mă ameteșc / nostalgiile / Sint rănit / de chitara tălului meu. / Flacăra s-a făcut amarul”.

Laurențiu Ulici

Calendar

- 1.I.1860 — a murit **Dimitrie Ciocirdia Matila** (n. 1798).
- 1.I.1868 — s-a născut **G. Murau** (m. 1957).
- 1.I.1891 — s-a născut **Șerban Bascovici** (m. 1968).
- 1.I. — se împlinesc 75 de ani de la apariția (1900) primului număr din „Noua revistă română”, editată de C. Rădulescu-Motru.
- 2.I.1920 — s-a născut **Francisc Păcurariu**.
- 3.I.1886 — s-a născut **Ion Grămadă** (m. 1917).
- 3.I.1909 — s-a născut **Dan Smintinescu**.
- 3.I.1967 — a murit **A. M. Sperber** (n. 1898).
- 4.I.1877 — s-a născut **Sextil Pușcariu** (m. 1948).
- 4.I.1891 — s-a născut **Ticu Archip** (m. 1965).
- 4.I.1894 — s-a născut **Sarina Cassvan**.
- 4.I.1894 — s-a născut **Ion Don-gorozzi**.
- 4/5.I.1878 — s-a născut **Emil Gîrleanu** (m. 1914).
- 5.I.1909 — s-a născut **Bazil Gruia**.
- 6.I.1760 — s-a născut **Ion Budai Deleanu** (m. 1820).
- 6.I.1802 — s-a născut **Ion Heliade Rădulescu** (m. 1872).
- 6.I.1918 — a murit **Oreste Georgescu** (n. 1891).
- 6.I.1932 — a murit **Iacob Negruzzi** (n. 1842).
- 6/7.I.1881 — s-a născut **Ion Minulescu** (m. 1944).
- 7.I.1897 — s-a născut **Ionel Teodoreanu** (m. 1954).
- 7.I.1917 — s-a născut **Ioan Gh. Boldici** (m. 1958).
- 7.I.1918 — s-a născut **Ion Frunzetii**.

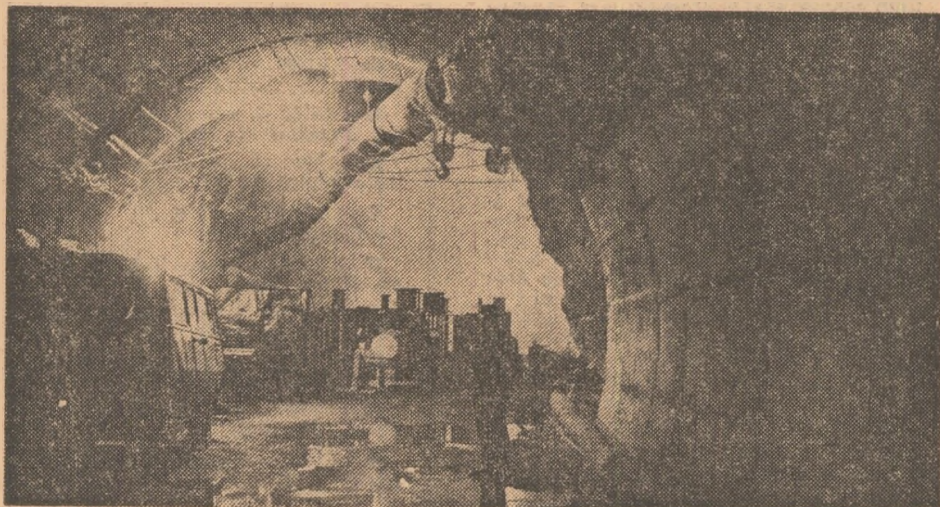

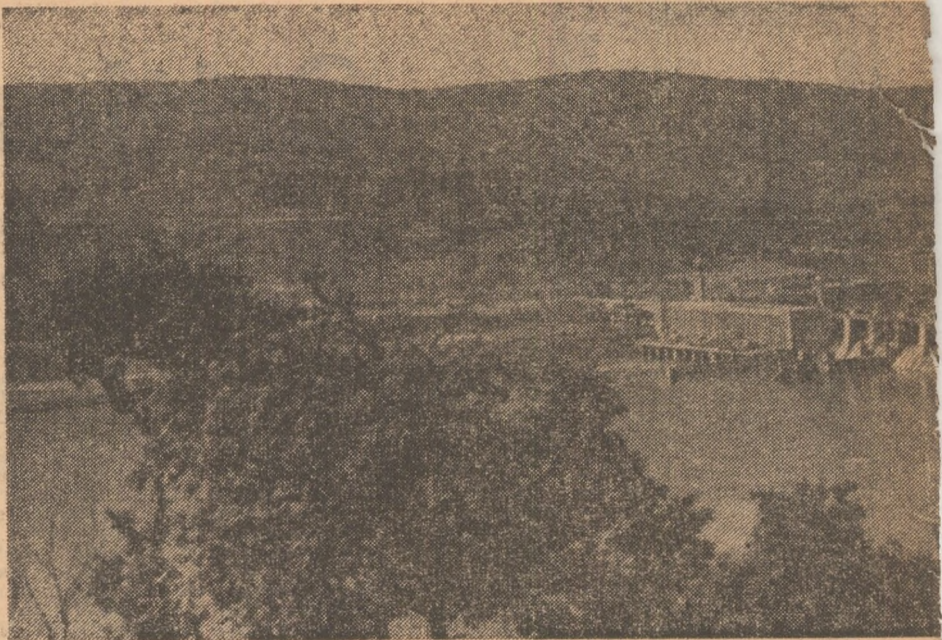
Transfăgărășanul

Galați — vedere din port

Lucrări subterane la hidrocentrala de pe Lotru

Inscripție pe arcada

ERA un timp frumos. Era un timp de toamnă tirzie, și eu mă aflam într-un sat depărtat, sub poalele Parângului, și am intrat într-o clasă de copii unde m-au întâmpinat aceste cuvinte de început de lecție: „Patria noastră este o țară bogată și roditoare”.

Era, ca și acum, spre sfârșitul lui decembrie. Prin case și ogrăzi se făceau repetiții pentru plugușor, se pîrpireau la flacăra de paie lungile bețe de salcie pentru zicerea de Anul Nou...

Și m-am dus cu gîndul la țară și mi-am zis că dacă munții din zare domină semeț cîmpiile, tot așa și dragostea de țară este un pisc, cel mai semeț peste sentimentele omului, cu cea mai mare rezonanță, cu cea mai mare profunzime. Și mă gîndeam că patria este mama generoasă care se apleacă asupra tuturor fiilor săi cu aceeași căldură fiindcă, întocmai ca și mama cea bună, ea ne umple sufletul cu imaginile și trăirile cele mai alese, fiindcă, întocmai ca și mama cea bună, ea este, fizic și spiritual, cea legătură trăinică și înălțătoare care-i unește pe toți, mai presus de greutate și stavile, spre un vis înalt. Că patria e vatra, e mediul nostru apropiat în care ne simțim oameni. Patria e trecutul, prezentul și viitorul. Ascultîndu-i, așadar, pe acei elevi dintr-un sat depărtat, am înțeles mai bine că patria e ceea ce ne înconjoară pe noi toți, am înțeles, zic, mai bine, din felul în care spuneau ei acest adevăr, că patria e casă și școală, uzină și ogor, și, într-o străfulgerare, m-am dus cu gîndul la chipul ei și mi-am făcut un calcul că dacă o străbați cum am străbătut-o de atîtea ori, parcurgînd sute și mii de kilometri, dacă, deci, bați drumurile Olteniei, Transilvaniei, Munteniei, Moldovei și Dobrogei, dacă urci de două sau de trei ori ca pe o șa uriașă culmile Carpaților gata să-ți iei zborul într-o parte și în alta, ai să-ți repeți vorbă cu vorbă și cu aceeași deplină sinceritate spusele acelor școlari.

În impresiile străinilor s-a notat adesea că drumurile Olteniei, Transilvaniei, Munteniei, Moldovei și Dobrogei fac parte dintre cele mai fermecătoare drumuri ale Europei. Sînt date exemple, sînt refăcute trasee care te impresionează de pretutindeni cu frumusețea lor și întirzii adesea, pur și simplu vrăjit, ca și cum toate acestea s-ar afla în altă lume. Într-un reportaj, un călător chiar se întreba care ar fi cea mai impresionantă poartă de intrare în țară, ajungînd în cele din urmă la concluzia că fiecare loc își are un „ce” al său care te imbie și te cucerește. Și s-a mai spus că satele sînt de o mare atractivitate, acele sate strălucind de solzii draniței, îmbrăcate în lumina albului ca în niște maramae străvezii, cu ce-

lebrele lor fintini, că țărănul nostru este un poet de o rară măiestrie și că, iubindu-și casa și ocrotind-o, el și-o clădește cu mare răbdare și cu o neprețuită dragoste pentru frumos, de la temelie și pînă la acoperișul pe care și-l incinge cu brîul horbetelor migăloase care îi vor mîngîia anii și vor înfrunta timpul. E vorba, desigur, de obiceiuri și de o foarte străveche memorie, de un talent otit de natural, în cît ar putea fi asemănat cu cel al stejarului cînd își concep ramurile și coroana, dar e totodată vorba și de o viguroasă înflorire a vieții pe aceste minunate meleaguri.

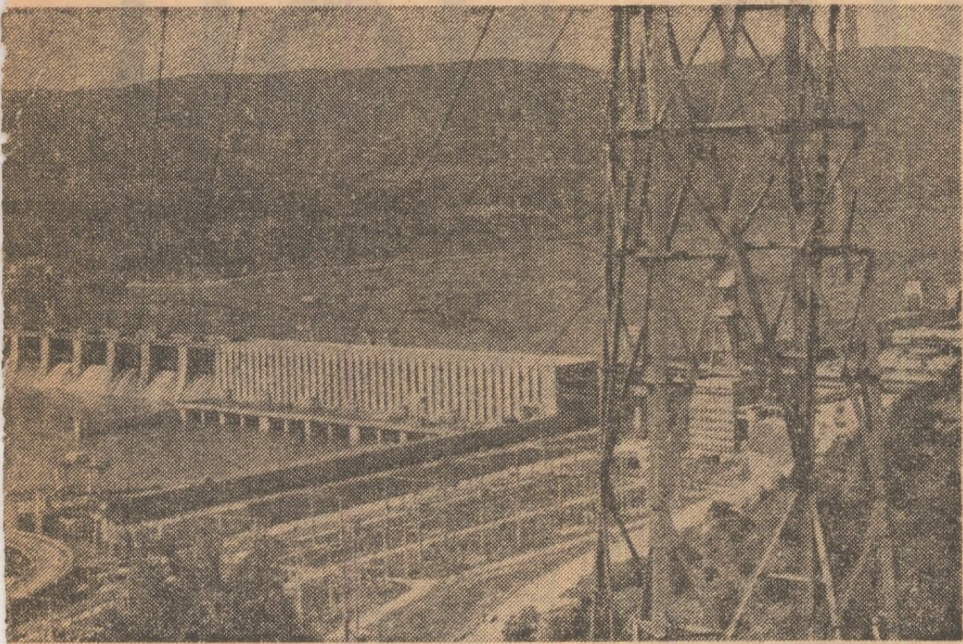
Fiindcă, dacă există în această lume ro-mânească atîtea culmi ale frumuseților naturii, unde tu, drumeț al veacului nostru ai vrea să te oprești și să răsuflă, dacă există atîtea virfuri și chei, peșteri și văi există totodată și atîtea monumente create de mina omului. În fața noului chip al țării putem spune: iată, și noi am venit cu o culoare și un penel. Din dragoste și cu tot sufletul. Sufletul care are forma patriei. A realității și a visului ei. A celor trei timpuri senzaționale de relief: Ceahlăul, Bărașanul și Dunărea. Dunărea cu Porțile ei de Fier. Schimbasesem, pînă să-i smulgem lumina, destinul multor riuri românești. Începusem cu Bicazul, deci chiar cu Ceahlăul, muntele din vatra Carpaților moldovenești. Acolo unde am văzut eu cea dintîi imagine a creației omului înzestrată cu mașini...

Tot pe vremea aceea am văzut un fier, am fost martorul celor dintîi săpături, un ritual ciudat, o mulțime uimită și încordată și un singur om care săpa, un constructor care avea apoi să meargă pe douăsprezece șantiere, care avea să spargă tunele și să facă poduri de fier prin depresiuni neatîrse încă nici cu piciorul.

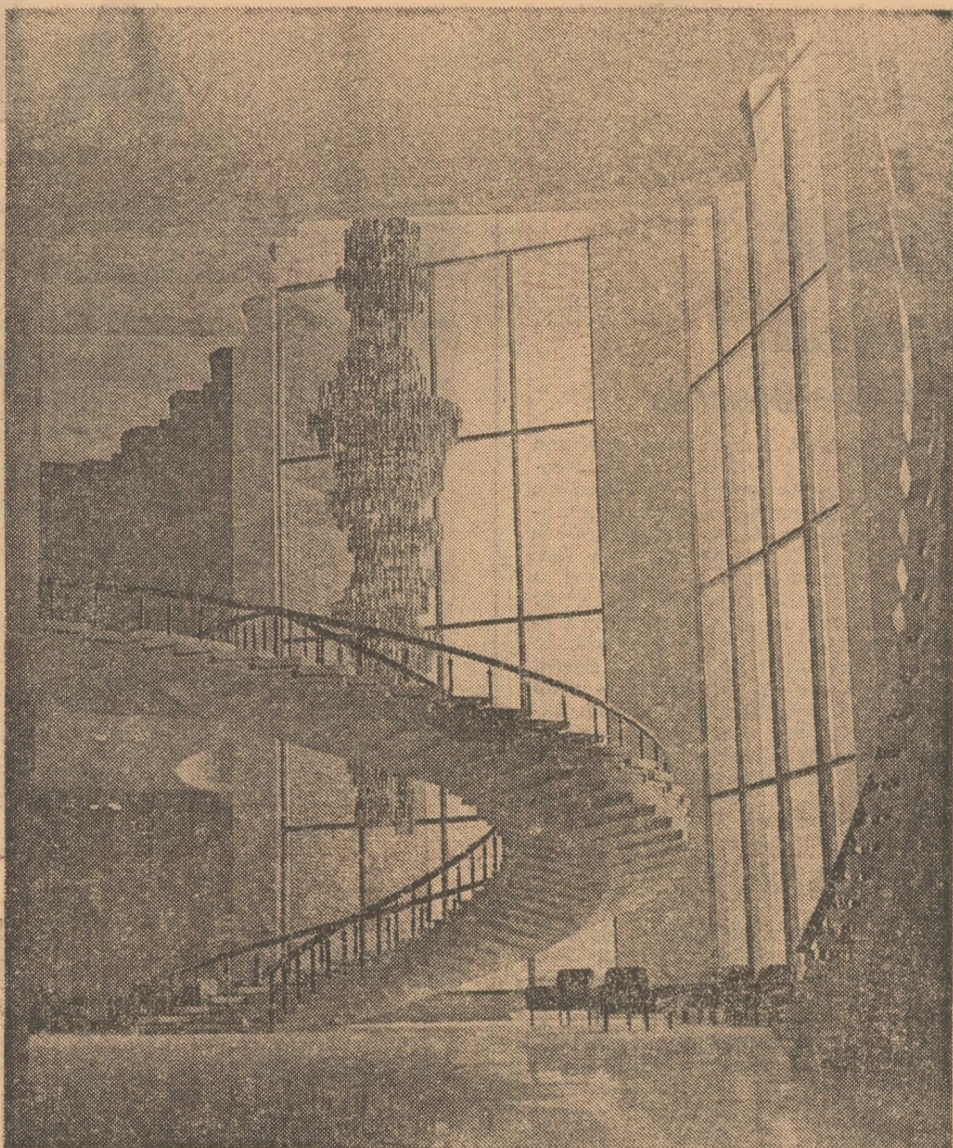
Și iată acum hidrocentrala — nava albă — și micul orașel care-ți dă senzația că totul ar fi putut fi doar un vis. Tu știi fotografia de acolo, și acum dai peste ceva alb și tăcut, o liniște care te imblinzește. Și ți se pare că toți constructorii pe care i-ai cunoscut își au vocea și umbrele zidite acolo, și uneori ai chiar impresia că auzi șoapte — imnul unui ev învingător.

Și iată cum sufletul are chipul patriei și al oamenilor ei, chipul munților, al cîmpiilor și apelor sale, precum cel al Oltului din cartea lui Bogza, dar și cel al Oltului din cartea care se scrie acum și în a cărui albie vor rămîne stratificate de-a pururi legendele milenare, ca și pietrele care rămîn, Oltul care, de-a lungul istoriei, a privit cu tumultul lui urcarea legiunilor romane către Transilvania dacilor, Oltul spre a cărui Cozie s-a mișcat atît de furtunos și mediativ ființa lui Mircea cel Bătrîn, Oltul care

Hidrocentrala de la Porțile de Fier

În holul noii clădiri a Teatrului Național din București

Anului Nou

să tresărit atât de din adâncuri la trecerea
oștilor lui Mihai Viteazul spre ceasul de
eunire a pământurilor românești, acest
Olt istoric și îngemănat cu istoria, plămă-
dind din însăși ființa lui o nouă istorie.

Fiindcă, iată, acest Olt care este nu nu-
mai un riu ci și o stare de spirit proprie
sufletului românesc, este astăzi una dintre
cele mai vii imagini ale țării în devenire.
Treizeci și una de hidrocentrale și zeci
de lacuri de acumulare vor da celebrei
râi, în viitorii ani, o cu totul altă înfățișare
decât aceea care, vreme de două milenii,
a constituit cadrul de viață al așezărilor
românești din Carpați.

Privim cu ochii minții noua hartă a mun-
ților, a cîmpurilor, și a riurilor noastre, o
hartă a viitorului apropiat și vom vedea că
munții nu mai sînt doar marile coloane de
piatră, că bărăganele nu mai sînt doar
cele întinderi colorate în verde, că rîu-
le nu mai sînt doar linii șerpuitoare în-
groșate spre Dunărea bătrînă și spre Ma-
rea cea mare, că pretutindeni se desenează
sub cerul anotimpurilor, cu brațele
îriașe, macaralele noilor construcții, că
leși munții rămîn pe loc, deși văile sînt
celeași, totul se însuflețește spre noi zi-
firi.

Cum și cînd s-au schimbat locurile pe
care m-am născut și pe unde am umblat
îi cum vor arăta ele în viitor ?

CAM în aceeași vreme, pe la
jumătatea anilor '60, ceva
mai la vest și mai către nord,
sub coroana legendarului
stejar al lui Ștefan cel Mare,
au apărut alte șantiere.
nume parcă să se scrie în ele o
nouă filă din istoria țării, fiindcă într-una
dintr-acestea erau tehnicienii care întocmeau planurile
de construire a noilor fabrici și uzine, în
alta luau contur schițele viitorului oraș, iar
în ultima se recrutau din regiune oamenii
care urmau să pună în funcțiune uzinele și
să trăiască în noua așezare, care, deo-
dată, nu există decît pe hirtie. Nu era
el mai tînăr oraș al țării, — altele apăru-
eră pe hartă, și cărora reporterii le ziceau
"orașe fără arhivă". Astăzi, pentru ele,
expresia e demult depășită. Fiecare își
are istoria, arhiva, locuitorii împărțiți deja
în generații.

Acum, la sfîrșitul unui an și, totodată,
pragul altuia, pășind dintr-unul într-al-
tăl pe tulburătoarea punte de ceasuri a
opției Anului Nou, cînd vremea își ames-
că apele îngemănînd ce a fost cu ce va
fi ; acum cînd simțim aproape fizic
impul și îi palpăm consistența, ne putem
pune că am făcut cea mai exactă constata-
re, anume că, la noi, măsura vremii e
alta decît cea a calendarului. Căci timpul,
nu numai cel calendaristic, dar și cel isto-
ric, timpul care ne obligă față de viitor,
e constituit cu adevărat într-unul dintre
elementele vitale ale vieții.

Ne despărțim de anul 1974, dar îl pur-
tăm totuși cu noi, fiindcă în acest an isto-
ric, în care am sărbătorit trei decenii de
la Eliberare, în care aniversăm 27 de ani
de la proclamarea Republicii, a avut loc
și cel de al XI-lea Congres al Partidului
Comunist Român, care a dat poporului
primul Program de construire a comunis-
mului în patria noastră. Congres la care
națiunea română a dat glas legămîntului
său de a înmulți și innobila pe străvechiul
nostru pămînt tot ce-i în folosul vieții și
umanității. Dat fiind caracterul științific al
Programului, astăzi putem vorbi de realismul
visurilor noastre privind noua civiliza-
ție așezată pe principiile dreptății și echilibrului
social. Și nu putem să nu subliniem
încă odată că acest congres, de un răs-
unet fără precedent, va rămîne în cronică
contemporaneității ca forumul românesc
care a făcut din viitor un obiect al iniția-
tivei istorice.

Pornim, deci, de la realitatea istorică,
de la realitatea de azi, de la studiu, de la
cunoaștere.

Îndeplinindu-și funcția de prospectare și
de proiectare a dinamicii societății noastre
pentru ultima perioadă a mileniului în
care trăim, partidul a conturat chipul țării
pe care ni-l dorim. Dar nu numai pentru
că ni-l dorim noi în acest fel, ci și pentru
că e posibil să-l vedem în acest fel. O ase-
menea certitudine nu exclude, dimpotrivă
implică aura faptei, a acțiunii.

Așa cum sună chemarea secreta-
rului general al partidului, tovarășul
Nicolae Ceaușescu :

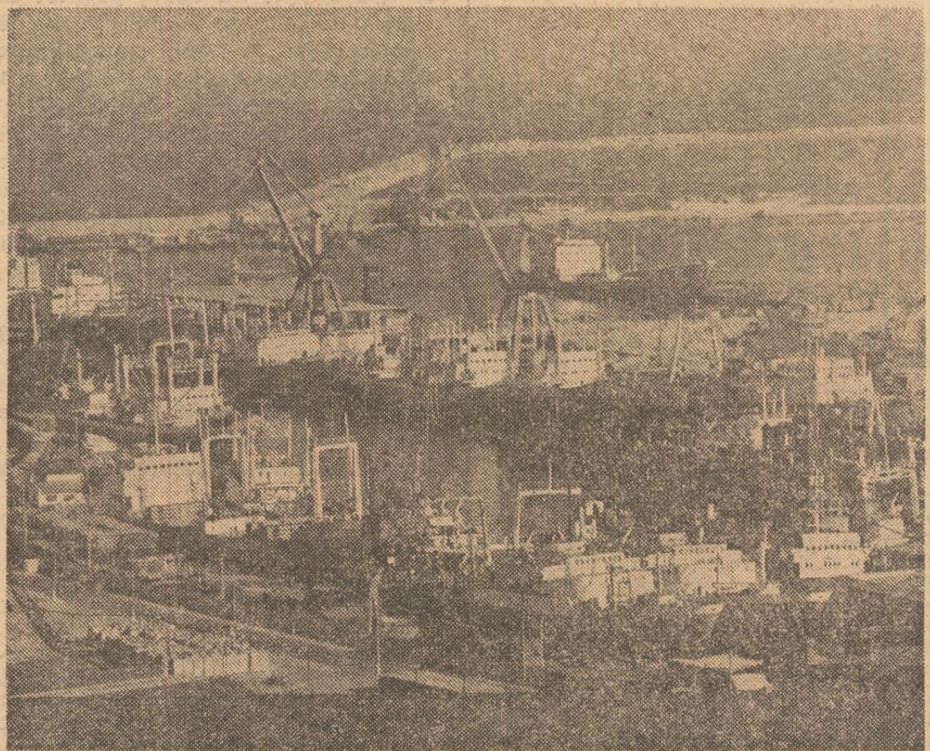
„Vă chemăm, dragi tovarăși și prieteni,
cetățeni ai României socialiste, la muncă
și la luptă hotărîtă ! Vă chemăm să nu
preocupați nimic, pentru că, într-o depli-
nă unitate, să facem din România o țară
mai îmbelșugată, mai puternică, un deta-
șament activ al luptei pentru socialism,
pentru pace în lume !”

Și iată cum faptele noastre de azi își
cer dreptul de consemnare imediată ; cum
scrierea istoriei naționale are loc în fie-
care zi, dînd visurilor care au caracterizat
ființa poporului din cele mai adînci zări
ale vremurilor strălucirea realului.

Trecem de la un an la altul mai siguri,
mai bogați, prin ceea ce am făcut, prin
ceea ce vom face. Sînt gîndurile noastre
la un popas care ne-a scos puțin din-
lăuntru, ne-a arătat ce se întîmplă înafară,
ne-a trecut dincolo de barierele visului și
cu luciditate ne-a întors iarăși spre noi.
Și spre țara de azi.

Cu ochii spre ea, ne vom spune că vom
face întotdeauna mai mult și mai bine de-
cît ceea ce am făcut. E poemul nostru in-
tim. Inscripția noastră împletită din cetina
frumosului brad și înălțată pe arcada de
la intrarea în Noul An : 1975.

Vasile Băran

Portul Constanța

Uzina de autocamioane din Brașov

ANUL NOU

1850

Pe vremea lui Matei Basarab

SERBAREA Anului Nou este una dintre cele mai vechi datini cunoscute. La romani, Anul Nou era sorocit la 1 ianuarie și sărbătorit în cinstea zeului Ianus, cel cu două fețe. De la romani s-a păstrat și obiceiul de a face daruri de Anul Nou. În prima zi a anului, patricienii primeau daruri de la cei din jurul lor și cînd nu li se ofereau, aveau dreptul să le pretindă. În perioada împăraților, aceste daruri — devenite un fel de tribut — erau cerute de la toți locuitorii Romei. Întreg poporul roman sărbătorea venirea Anului Nou cu mincare și băutură, cîntece și jocuri, încă de la 17 decembrie. Locuitorii își dăruiau diferite obiecte — mai ales făclii de ceară și figurine de lut. Chiar și sclavii aveau, cu ocazia Anului Nou, cîteva zile de bucurie și desfătare, putînd sta la masă cu stăpînii.

Străvechi sînt și obiceiurile poporului român de a sărbători Anul Nou (plugușorul, sorcova, capra, vasilca). Însemnări mai vechi despre sărbătorirea oficială a Anului Nou le găsim în jurnalul de călătorie al prelatului Paul de Alep, care a trecut și pe la curtea de la Tirgoviște a domnitorului Matei Basarab și a văzut ceremonialul ocazionat de importanta sărbătoare: alai de boieri în mare ținută, mese bogate, cupe multe cu vinuri bune, închinare în sănătatea tuturor

1835

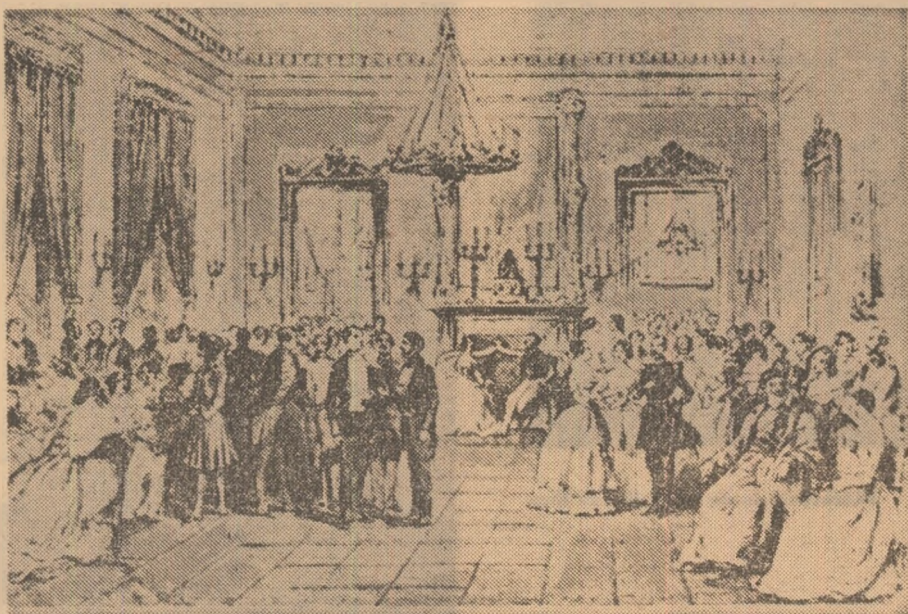
Pe vremea lui Mihai Sturdza

IN „Buletinul Oficial” din ianuarie 1835 găsim o relatare a serbării de Anul Nou din capitala Moldovei: „La ceasurile opt (în dimineața zilei de 1 ianuarie 1835), Mihai Vodă Sturdza era, cu tot statul său major, la paracisul palatului, în ascultarea Sfintei Liturghii, care ținu pînă la ora 10, cînd tot alaiul porni înspre spătăria cea mare, unde Prea Înălțatul Domn au primit urările [...] la care Măria Sa Vodă a răspuns: Anul acesta fie cum dorim, împreună cu acei urmațori, un șir de fericiri pentru iubiții noștri moldoveni [...]”. Gheorghe Asachi răspunde: „Anul Nou răsare plin de nădejdiile unui fericit viitor, pentru a cărui statornicire Măria Ta a ales de temei sădirea virtuții în inimile tinerilor și luminarea minții lor” (aluzie la înființarea Academiei Mihăilene).

1840

Picnic la Momolo

DESPRE Anul Nou 1840 citim în revista „Cantor de aviz și comers”, la 16 ianuarie 1840, descrierea serbării ținută în sala Momolo, de pe fosta stradă Nouă (actuala Edgar Quinet, colț cu Academiei): „Domnul Ieronim Momolu (Momolo) a zugrăvit-o, au mai înmulțit oglinzile și policandrele, o luminează cu lumini (luminări) de ceară și la 31 decembrie au deschis sala printr-un picnic strălucit, unde se afla și m.s. prințul stăpînitor (Alexandru Ghica). La 12 ceasuri, la miezul nopții, cînd se sfîrșește anul 1839 și intră 1840, orgestra a răsunat cu trimbițe și tobele, vestind Anul Nou. Din bufet au început a ieși tăvi cu zaharicale, înghețate, limonade și șampanier [...]”.

Recepție la palat, pe vremea domnitorului Gheorghe Bibescu (Desen de Charles Doussault, Album moldovalaque, 1843)

1850

Bal masqué la Bossel

IN anul 1849 cea mai renumită sală de bal din București era pe Podul Mogoșoaiei — Sala Bossel, situată cam vizavi de actualul palat al telefoanelor. Un anunț publicat în ziarele timpului ne informează despre această sală: „F. Bossel anunță că pe timpul carnavalului (care începea la 1 ianuarie) va organiza Bal Masqué și picnicuri, în sala sa, clădită și refăcută cu noi saloane, cu magnifice lustre (care aveau luminări de seu). Sala e cea mai mare din București. Primul Bal Masqué va fi la 1 ianuarie 1850. Ținuta decentă e de rigoare. Se servește înghețată și bomboane fine”.

Așadar primul mare bal mascat din București a fost cel organizat la Bossel, în seara zilei de 1 ianuarie 1850, și tot atunci s-a introdus și înghețata, pe care o făcea vestitul cofetar Giovanni, instalat cu laboratorul său sub sala de petreceri.

Mare cortej

STIRI mai detaliate despre sărbătorirea de la palatul domnesc, le găsim în „Journal de Bucarest” (nr. 85, din 3 ianuarie 1850): „La 1 ianuarie, ora 11, Prințul Domnitor a venit la palat în mare cortej înconjurat de statul major, în sala tronului, unde șefii departamentelor au avut cîntea de a-i prezenta felicitări de Anul Nou. Mitropolitul Nifon și aga Dumitru Fălcoianu, președintele consiliului comunal, au exprimat, în numele locuitorilor, sentimentele, prin discursuri. La prînz, Înălțimea Sa a primit la palat felicitările boierilor și ale șefului miliției și statului major, iar la 1, pe ale agenților și consulilor generali ai puterilor străine. La 8 seara, Doamna a primit felicitările femeilor”. În noaptea care a precedat solemnitatea respectivă, s-a dat o serbare care a reunit „elita societății și statele majore”. La miezul nopții „o detonație a anunțat, în curtea palatului, venirea Anului Nou”. Ziarul continuă: „S-au schimbat felicitări, cu paharele în mînă, în mare veselie; s-au succedat dansuri, în sunetele muzicii militare și ale orchestrei pusă sub conducerea domnului Wiest, iar la 2 din noapte, invitații s-au retras la supeu. Balul a ținut pînă la 5”.

1860

Pe vremea lui Cuza

PASTRIND vechiul obicei, domnitorul Alexandru Ioan Cuza primea la 1 ianuarie, în sala tronului, pe înalții demnitari și pe șefii de districte, spre a le ura: „Un an îmbelșugat în fapte de ispravă, fericire și mulțumirea poporului”. Cuza nu numai că a păstrat obiceiul moștenit, dar i-a sporit însemnătatea, chemînd la recepția de la palat, în ziua de Anul Nou, în afară de marii dregători, și pe funcționarii de al doilea rang, din administrația districtelor.

1872

Vicleimul „Daracului”

REVISTELE umoristice din secolul trecut, apărute la noi, începînd cu „Țințarul”, care a fost prima publicație de acest gen (numărul 1: 28 februarie 1859), continuînd cu „Nichipercea”, cu „Daracul” și altele, pînă la „Moftul român”, editat de I.L. Caragiale, în anii 1893 și 1901, au acordat atenție deosebită Anului Nou, ca pretext pentru a ironiza și cu aceste ocazii moravurile politice și pentru a denunța corupția. Unele dintre aceste reviste au editat și almanahuri, foarte reușite.

În „Daracul” găsim folosit pentru prima dată și cuvîntul **revelion** („cum i se zice pe limbaj poleit balului din noaptea de Anul Nou”). În numărul 45, din 1 ianuarie 1872, citim un **Vicleim** de toată... frumusețea, în care e pomenită grădina „Șapte nuci” unde chefuliau de obicei miniștrii. Popa cu bitoiul era un vestit preot, cap de bătași la alegeri. Deputații și senatorii „la străini băgați” erau cei din majoritatea parlamentară care votau legile favorabile „prusacilor” ocrotiți de rege, veniți să se îmbogățească în țara noastră. Dar iată, alăturat, **Vicleimul**:

„Calendarul Daracului” (1872)

„Nichipercea” (anul I, nr. 1, 23 iulie 1859)

Cine primește
Și cine poartă,
Frumos vicleim
Făcut de regim

Cu multe păpuși
Capi de bătași
Și toți cu măciuci
Ca la „Șapte nuci”.

Cu popa Vilvoi
Cu sfîntu-i bitoi
Și cu mulți boieri
Pe ales hingheri

C-o droaie clocoi
Papugi de soi
Și cu belzadele
Nobile lichele.

C-o majoritate
Plină de păcate
80 deputați
La străini băgați.

Cu mulți senatori
Gîrbovi cerșetori
Toți străini de țară
Slugi la cei d-afară.

Cu 4 nemțoi
Toți calici și goi
Și cu 2 prusaci
Cîrpiți la nădragi.

[. . . . .]

„Țințarul” (anul 1, nr. 1, 28 februarie 1859)

ÎN IMAGINI VECHI

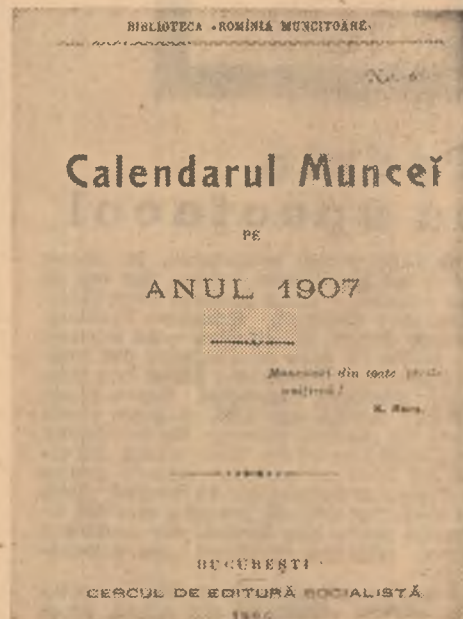
„Calendarul Ghimpei” (1875)

„Calendarul Moftului Român” (1902)

Ilustrație din „Lumea Nouă” (25 dec. 1894)

„Calendarul Muncii” (1907)

1875

Calendarul „Ghimpei” — 1875

REVISTA satirică „Ghimpe”, care a apărut în București în perioada 1866—1879, a editat și un calendar. Îl cercetăm pe cel publicat în anul 1875 și găsim, între altele, și o poezie protestatară a lui G. Dem. Teodorescu, publicistul și folcloristul, colaborator de bază al revistei. Poezia este dedicată anului 1875 :

Da : eu voci răsunătoare
Vom striga, cum am strigat,
Că sint multe de-nghimpat,
Din coliba fără soare
Până-n falnicul palat.

Vom striga că nu mai merge
Cu sistema din trecut
Ca poporul surd și mut
Să privească cum se șterge
Dreptul sacru ce-a avut.

Că românii-ntr-a lor țară
Abia pot a mai trăi
Asudind din noapte-n zi
Sub greu bici, sub grea povară
Nu știm pin-or suferi.

Cind dar cerul se-nvesmintă
Cu nori groși întunecați
Spuneți, ce mai așteptați ?
Voi pe ciți vă tot frământă
Ai boierilor argați ?

GHEDEM

1895

„Moftul român”

„MOFTUL ROMÂN” (director I. L. Caragiale), publica : epigrame, aforisme, snoave, înșepături, ciupeli și zefleme. Iată câteva dintre epigramele cele mai reușite :

UNUI ÎMBOGĂȚIT

De cind și-a cumpărat o vie
Ne ia de sus cumătrul Ghiță ;
De nimeni nu mai vrea să știe
Că-a ajuns boier de viță.

UNUI POET LIRIC

Mă-ntrebași ieri : — Genul liric
Pe ce poți să-l recunoști ?
— Între tine și-ntr-o dînsul
Sînt mai mult de zece poști.

UNUI SATIRIC VIOLENT

Ai dreptate, lumea este
Putredă pînă la oase.
D-aia cruntele-ți satire
Sînt așa de viemănoase.

UNUI DECORAT

E decorat fără motiv
Dar știe lumea daravera
Și de rușine-n locul lui
I s-a roșit butoniera.

IUBITEI

Scrisorile ți le-am primit
Sînt scumpe, mie, toate,
Căci, draga mea, mi le-ai trimis
Pe toate, nefrancate.

CARAGIALE a editat, la 1 ianuarie 1902, *Almanahul Moftului Român*, pe care, după cit se pare, l-a scris singur, în întregime (146 de pagini de : proză, schițe, versuri, glume, cancanuri, cugetări, mofturi, sfaturi).

Iată definiția dată de Caragiale citorva culmi :

Culmea cuțitului : să taie mofturi.
Culmea vinătoarei : să împuște lei noi.
Culmea tragerii la țintă : să tragi la măsea.
Culmea intimității unui lăutar : să-ți tragă briul.
Culmea dentistului : să-ți dreagă dinții unui pieptene și să-ți scoată o gheată care te strînge.

Mofturi

● Cîteva mofturi („spicuri din diverse carnete”) :

Al unui pesimist : Se spune că nu-i amor fără stimă ; cu toate astea eu iubesc omenirea.

Al unui critic : Fiecare stană de marmură e o nucă al cărei miez este o Venus sau un Apolo ; trebuie să știi numai să dai binîșor coaja la o parte.

Al unui artilerist (față de familia lui) : Feriți-vă, copii, de crup.

Al unui fotograf : A flata ; aici stă toată diplomația.

Al unui lampist : Nu fumați.

Al unui pungaș : Vara la răcoare ; iarna la închisoare.

Cîteva cugetări:

● Într-o serată literară, opiniile cele mai sincere sînt, adesea, căscăturile.

● Artistul trebuie să fie călburat — muzeele sînt femei.

● În politică, un om fără principiile noastre e un om pierdut ; el poate fi regăsit cînd ni le îmbrățișează.

● Deplorabil te poate face oricine ; numai tu însuși te poți face ridicul.

Cîteva sfaturi:

● Nu căutați totdeauna inspirația la un kilometru ; ea se află foarte adesea sub nas — dacă n-o găsim, e că poate ne uităm pe deasupra ei prea departe.

● Nu spuneți niciodată unei doamne : vă cunosc de cînd eram copil — ci : vă cunosc de cînd erați copil.

● Luați o jumătate de afirmare a unui ziar opozant și amestecați-o bine cu o jumătate de dezmințire a unui guvernamental — iată o rețetă adeseori bună pentru a afla adevărul.

1895

„În ce bordei să-i ducă ?”

ÎN întîmpinarea anului 1895, ziarul socialist „Lumea nouă”, din București, publică un desen reprezentînd o femeie sărmană, cu doi copii, în fața petrecerii dintr-o casă boierească. Desenul este însoțit de cîteva versuri protestatatoare :

În valuri de lumină scaldată e serbarea
[. . . . .]
Și vinul curge-n valuri și muzicele sună
Beția se întinde, devine zgomotoasă
Iar poftele le-aprinde corupția scirboasă.

La cei săraci acuma, nu se gîndesc
niciunul.

În strada-ntunecoasă stă mama care
plînge

De poale i se ține copilu-i înghețat
Pe cel mai mic la sinu-i, cu dragoste îl
strînge

Și groaznic se întrebă, pe unde să
apuce ?

În ce bordel copiii să-i ducă și să-i
culece ?

Și ce să le mai dea acuma de mincare ?

Balurile socialiștilor

PENTRU a strînge fondurile necesare editării ziarelor și broșurilor socialiste, Cluburile muncitorești din București și din marile orașe ale țării organizau, de fiecare An Nou, baluri cu programe propagandistice bine gîndite. Dintr-un anunț publicat în ziarul „Lumea Nouă”, la 29 decembrie 1895, înțelegem rostul acestor petreceri :

Clubul muncitorilor
Sala băilor Eforiei
Duminică 1 ianuarie 1895
MARE BAL SOCIAL-DEMOCRAT
dat în folosul sporirii fondului
Partidului Social-Democrat
al Muncitorilor din România.
Două muzici :
una militară și alta națională.
Corul Cercului muncitorilor va cînta mai multe cîntece socialiste și populare, în mai multe limbi.
Intrarea 1 leu de persoană. Loja 12 lei.

În alte ziare găsim, tot la 29 decembrie 1895, anunțurile adresate „înaltelor nobilimi” pentru a asista la : *Marile reprezentații brilante High-Life*, organizate la Circul Sidoli.

1907

„Calendar al Muncii”

CERCUL socialist din București a editat la 1 ianuarie 1907 un *Calendar al Muncii*, care conține numeroase rubrici și articole cu nuanță politică semnificativă pentru vremurile respective. În el găsim biografia lui Karl Marx și a lui Friedrich Engels, însoțite de portrete realizate de desenatori iscusiți. Apoi cronologii privind evenimente legate de mișcările muncitorești din întreaga lume : amintirile lui C. Dobrogeanu-Gherea ; sfaturile medicale ale Ecaterinei Arbore și o descriere a sărbătorilor, comentate protestatar :

Carnavalul : ține 8 săptămîni și 5 zile, spun popii la biserică. Pentru cel sărac, munca este carnavalul, munca este petrecerea, munca este traiul bun, iar în schimb trîntorii îl batjocoresc cu vorbe : bețiv, leneș, șarlatan.

Lăsatul de carne cade la 25 februarie. Din această zi bogatii încep să mănînce icre negre. Muncitorul care produce totul mănîncă 365 de zile pe an mămăligă, ceapă, chisăliță de prune și fașole.

Duminica tuturor sfinților cade la 17 iunie. Muncitorilor le e gîndul la tovarășii lor : Zubcu Codreanu, dr Stîncă, Neculuță și alții de la noi și din alte țări, care s-au stins luptînd pentru dezrobire.

Înălțarea cade la 31 mai. De s-ar înălța odată toți stăpînii la cer, ca să nu mai rămînă nici unul pe pămînt.

Nașterea mintuitorului cade la 25 decembrie. Pentru muncitorii mîntuirea nu s-a născut, dar sînt semne destule că nu-i departe timpul. Organizația păcătoasă a societății de azi va pieri și în locul ei se va naște societatea socialistă în care nu vor fi nici putrezi de bogați, nici morți de foame.

Sărbători naționale. Muncitorii serbează cu mare cinste pe *Întii Mai*, stil nou, sărbătoarea internațională a muncitorilor.

ÎN *Calendarul Muncii* este publicată și o statistică semnificativă pentru grelele timpuri trăite de poporul român. Datele principale din această statistică : la 1 ianuarie 1907 existau în România 6 734 de biserici și mănăstiri, 4 606 școli și 98 de spitale. Cheltuielile mai deosebite ale statului : pentru armată — 45 000 000 de lei ; pentru Prefectura poliției Capitalei — 1 855 857 de lei ; pentru Serviciul sanitar — 1 797 372 ; pentru combaterea epidemiilor care bîntuiau în rîndurile populației — 215 000, iar pentru epide-miile animalelor... — 568 457 de lei.

Grupaj realizat de
Ion MUNTEANU

Poezia ca spectacol

● ȘASE actori remarcabili, în diverse stadii ale experienței scenice, dar toți de har autentic — Dana Comnea, Irina Mazanitis, Ana Ciclovian, Sebastian Papaiani, George Bănică, Mihail Stan — au întocmit un recital de grup cu o selecție din volumul scriitorului american Edgar Lee Masters, *Antologia orașului Spoon River*. Cartea, datind din 1915, reunește câteva sute de portrete satirice ale locuitorilor unei mici așezări din Vest; morții din cimitirul local își părăsesc cripte pentru a-și povesti biografiile. În lunga-i viață, de peste opt decenii, poetul a mai dat tiparului multe alte lucrări, dar aceasta a rămas emblema talentului său withmanian.

Actorii repovestesc biografiile la modul liric-patetic, estompind atât epicul, cât și aspectul satiric, încercând să compună, pe mica scenă-studio a Teatrului Giulești, un spectacol. Cum recitatorii nu se intersecțiază, personajele neavând relații și nici comunicare pe plan interior, spectacolul nu se realizează, oferindu-ni-se, în fapt, o suită de spunerii pe textele amintite. Umorul rămânind în subsidiar, poezia devine adesea prozaică, iar suita, în întregul ei, cam morocănoasă. Un interpret strigă prea mult și prea tare, altul psalmodiază târâgănat, cineva intervine prea târziu, altcineva intră brusc, actorii vorbesc întinși pe spate, în fundul scenei, și ar trebui să fim așezați undeva în tavan ca să-i putem auzi cumsecade, trecerile de la un moment la altul sînt bruscate, frînse, citeodată fără noimă. Nu e justificare nici în selecția momentelor, nici în repartizarea sarcinilor scenice, puteau fi tot atât de bine opt sau cincisprezece protagoniști în loc de șase, iar reprezentarea să dureze nu șaptezeci și cinci de minute, ca acum, ci douăzeci sau nouăzeci. În sfîrșit, nu e nici un fel de punctuație scenică în această caligrafie vocală neconcentrată a versurilor.

De ce se întâmplă astfel, de vreme ce Sebastian Papaiani e serios și concentrat, Dana Comnea evoluează cu grație, Irina Mazanitis e ceca ce numim o prezență, Ana Ciclovian are adresă și fermitate, George Bănică povestește uneori cu maliție, iar Mihail Stan are, tot uneori, o postură convingătoare? Cusurul fundamental e absența totală a regiei, știință, artă și tehnică prin care actorii, interoretind un text literar, călăuziți de un regizor calificat, creează un spectacol. Suplinitorul regizorului e, aici, chiar un membru al colectivului, actorul Mihail Stan, dar e ca și cum ai pune un bun și modest secretar de școală medie să țină locul unui profesor universitar. Fără regie nu e spectacol, numerele disparate, chiar dacă sînt săvîrșite cu brio de actori, nu se leagă, nu e creștere, nici descreștere, nu sînt accente, nu e atmosferă, nici interes, nu se dezvoltă sensul efortului creator — presupunînd că un atare sens a fost prestabilit.

Rămîne din acest efort — făcut, desigur, cu destoinicie și chiar cu tragere de inimă — ideea. Ideea că se pot realiza în studioul Teatrului Giulești spectacole de poezie românească și universală — de ce nu și de proză? — însă, evident, în condițiile specifice artei dramatice românești contemporane, care propune și în acest domeniu etaloane înalte.

V. S.

Secvența

COMEDII

● LA „Cinematică” s-au reluat zilele aceleia Viață de familie și Diamantele nopții — filme pe care, în mod normal, trebuia neapărat să le revăd. Oricît mi-ar fi jenă, recunosc că acest lucru nu s-a întîmplat. Adică nu le-am revăzut, nu m-au interesat la fel ca altădată, și explicația vine din faptul că dorința mea cea mai importantă în ultimele zile ale anului a fost să mă duc încă o dată la Viața de familie, m-am dus, dîndu-mi bine seama ce fac, la programul de desene animate ale lui Walt Disney, iar vineri, din nou foarte conștient de actul meu, am preferat Diamantele nopții premiera comediei Tatuatul cu Louis de Funès, difuzată la televiziune. Sigur, am fost neserios, m-am „destrăbălat”, dar — vă repet — simteam nevoia să rid. Și am ris, chiar atunci cînd nu aveam motiv. Fără a mai vorbi de faptul că în tot acest timp îmi stăruiau în minte vorbele lui Wałda, rostite de acesta în cursul unui dialog cu Ciuhrai: „Lumea de astăzi e atât de complicată, totul este atât de înecurat, atât tragicul, cît și comicul, încît a face un film comic reprezintă o atitudine umană fată de lume”.

a.b.

3 ACTORI ÎN SCENĂ

La mulți ani!

● LA acest sfîrșit de an atât de fructuos, îmi fac și eu bilanțul meu.

În afară de spectacolele jucate pe scena Teatrului de Comedie din București, am avut, în acest an, și bucuria a două turnee lungi prin țară cu colectivul Teatrului Național din Craiova.

Pentru noi, actorii, turneul, în afară de faptul că ne prilejuiește un contact direct cu publicul spectator de pe alte meleaguri, este și un fel de punere la zi, pe viu, a cunoștințelor despre extraordinarele realități ale harnicului nostru popor.

În afară de cele peste 200 de spectacole de teatru am avut și patru premiere cinematografice: *Un comisar acuză*, *Porțile albastre ale orașului*, *Stejar*, *extremă urgență* și *Nemuritorii*.

Am terminat lucrul la un nou film, intitulat *Tată de duminică*, și am colaborat cu cinematografia din R. D. Germană la realizarea unei noi serii din filmul *Apasii*.

Sînt pe isprăvite cu lucrul la un poem cinematografic despre județul Dolj, intitulat *Soarele și infinitul*.

La Televiziune am avut bucuria să lucrez alături de o distribuție de zile mari, în spectacolul *Cadavrul viu*, pe care publicul îl va viziona probabil la începutul lui '75.

În momentul de față repet, tot pentru un spectacol T.V., cu public, piesa lui Molière *Doctor fără voie*.

Iată-mă, cu alte cuvinte, intrat bine în anul 1975.

De la acest an aștept multe și felurite. Sper să-mi aducă în sfîrșit posibilitatea să-l interpretez pe Manolache Pleșa din *Velerim și Veler Doamne* a lui V. I. Popa, să fac un film despre Nea Marin și să termin o carte despre Aventurile lui Sucă și ale prietenului său Saiche a lui Zăpăciutu.

Dar pînă la realizarea acestor proiecte doresc tuturor cititorilor „Romăniei literare” un an nou plin de realizări, fericire, bucurii și multă sănătate.

Amza Pellea

Această școală permanentă

● BUCURIA substanțială pentru un cronicar o procură constatarea că obiectul cronicii sale evoluează, constant și rapid, către mai bine. Am revăzut, cu gîndul, emisiunile t.v. din ultimele luni și săptămîni. Am răsfoit programele — atât de greu de găsit! — pentru a nu lăsa doar pe seama memoriei enorma cantitate de emisiuni foarte variate și, deopotrivă, foarte interesante. Ne-am gîndit la milioanele de telespectatori și la milioanele lor de predilecții, preocupări și varietăți de gusturi. Nu-l, neapărat, nevoie să faci parte din redacțiile emisiunilor, nici să fii un profesionist al telegeniei pentru a-ți imagina cît de exigent este publicul, cît de complicată este sarcina celor ce trebuie să încinte (timp de o mie și una de seri!) pe micuțele auditoare ale „mihalelei”, să intereseze, să instruiască, să amuze, de vreo zece ori pe zi, un auditoriu fără limite de vîrstă.

● VOM stăruî, un minut, asupra unui capitol din emisiunile t.v. care a înregistrat, din fericire, evoluția cea mai rapidă și mai utilă: programele de școală. Să precizăm: e vorba de o școală sui generis, un tip modern de educație permanentă, începînd de la noțiuni primare de algebră și de astrofizică, ridicîndu-se pînă la investigații îndrăznețe în lumea

Proiecte

● LE UREZ tuturor celor care mă admiră, ca și celor care nu mă admiră, sănătate și fericire. Le doresc să vadă mult teatru și cît mai multe spectacole la Național. Cei care nu mă admiră presupun că nu m-au văzut încă pe scenă, deci o urare în plus pentru ei: să vizioneze mai cu seamă spectacolele în care joc eu

— Dulcea pasăre a tinereții și *Bună seara, domnule Wilde!* (acest vechi succes al meu face parte din repertoriul Teatrului „Nottara”). Viitoarele mele premieri vor fi cu rolul doamnei Roland din *Danton* de Camil Petrescu pe scena Naționalului, iar în filmul *Mușchetarul român* o „doamnă blondă” într-o scurtă și reușită secvență.

Despre alte proiecte ale mele pot mai puțin să dau eu lămuriri, li rog pe spectatori să-l întrebe pe Radu Beligan, directorul Teatrului Național, pe regizorii de teatru, film, televiziune, ce proiecte au... cu și pentru mine.

Carmen Stănescu

Din bucuriile mele

● MĂ bucur pentru anul care a trecut.

Mă bucur pentru prețuirea care se acordă artiștilor.

Mă bucur pentru rolul din *Tatăl risipitor*.

Mă bucur pentru spectacolul *Elisabeta* al Teatrului „Bulandra”.

Caracterul expresiei este alfa și omega oricărei arte.

Cu o floare nu se face primăvară.

Umorul este unul din elementele genului.

Mă bucur pentru filmul *Actorul și Sălbateci*, pe care l-am terminat de curînd.

Mă bucur pentru Titus Popovici și Manole Marcus, autorii acestui film.

Mă bucur pentru rolul din *Nu filmăm să ne amuzăm* — și pentru Iulian Mihu, regizorul său.

Vă urez — și urați-mi — ca la anul să putem munci mai mult și mai bine.

Lectura rămîne școala veridicului și naturaleții.

M-aș bucura ca *Azilul de noapte*, montat de Liviu Ciulei, să fie spectacolul pe care timpul nostru merită să-l aibă.

M-aș bucura ca *Mastodontul*, filmul lui V. Calotescu, să aibă succes pe măsura mării lui dorințe de autodepășire.

Mă bucur pentru toate cele care vor veni.

Sînt sigur că în anul care vine avem de lucru. Deci: la treabă.

Toma Caragiu

P.S. V-am pregătit ceva bun de revelion, așa sper eu, dar e bine să verificați.

Inregistrări la Radio, pentru programul Revelionului (Fotografie de Vasile Blendea).

emisiune — cu toate inegalitățile ei — interesează marea public, nu numai pe telespectatorii de specialitate. De aceea i se cuvine, și de-acum înainte, o meritată atenție, un orizont mai larg, poate o mai profundă relație cu literatura, chiar dacă partea rezervată artelor plastice ar fi nu micșorată, ci, dimpotrivă, ridicată la nivelul de „revistă” proprie artelor.

M. Rîmniceanu

Mitul lui Mihai Viteazul

Flash-back

215 minute cu Mabuse

Cinema

MIHAI VITEAZUL n-a fost un mit, ci două. Foarte deosebite unul de altul, foarte depărtate unul de altul (trei secole!). Fenomen firesc această continuare a unei legende, chiar după ce situația ambiantă a devenit cu totul alta. Inteligenții interpreți cinematografici ai epopeii lui Mihai Vodă — scenaristul Titus Popovici, și regizorul Sergiu Nicolaescu — au înțeles asta. Au înțeles longevitatea și supraviețuirea mitului de strălucit condottiere renascentist, adorat ca un zeu de soldații săi. Și au descris acest fenomen istoric, în noul lor film: *Nemuritorii*. Ne-au arătat o ceată de vagabonzi zdrențăroși și flămânzi, dar mai bogați decât toți boierii din lume adunați laolaltă. Mai bogați sufletește decât fuseseră cruciații de altădată, căci amorul aceluia, admirația lor era orbire mistică, pe cind la românii noștri era lealitate față de un idol adevărat, cu care trăiseră cot la cot. Un sentiment cam la fel cu acel al „vechii gârzi” de „grognards” ai lui Napoleon, gata să moară pentru împărat mult după ce împăratul murise. Istoricul C. C. Giurescu nu ezită să însere dovezile unei perfecte analogii („păstrind proporțiile” de întindere și durată) între fenomenul Bonaparte și fenomenul Mihai.

În povestea filmată (în care regizorul deține rolul „Căpitanului Andrei”, șef al cetei și credincios slujitor al voievozului), vedem cum acești coate-goale cu inimă mare merg mii de kilometri pentru a se întoarce în țara lor românească să aducă înapoi o ladă cu galbeni și giuvaeruri, averea Domnului Mihai, precum și stocul cel mare al țării. Pe tot întinsul drumului, ei jefuiesc ca să mănince și ucid ca să se apere de armatele regulate turcești sau nemțești. Mor de foamete, dar nu s-ar atinge de un singur ban din lada domnului lor.

FILMUL povestește o seamă de peripeții romantice și, spre repetată noastră surprindere, perfect verosimile. Ba chiar ele dau loc la acele emoții estetice tipice care sînt virajul de 180° al gândului și rimei cinematografice. Iată ce vreau să spun. La un moment dat, spectatorul află ceva pe care numai căpitanul Andrei îl știe, anume că în lada voievozului nu sînt galbeni ci pietroaie. Asta însă o mai află și un pașă turc ai cărui soldați reușiseră să fure falsa comoară (de care se cam dusesse vestea). Pașa îl cunoștea de mult pe căpitanul Andrei. Îl știa deștept și iscusit. De aceea nu poate crede că el cară cu atita sfîșenie niște bolovani. E convins că acele pietre nu-s pietre ca toate pietrele. Idee stupidă, vrednică de un pașă din acele

vremi. Între timp, ceata lui Andrei reușește să scape din captivitatea turcilor, luind și lada. Mai tirziu, vitejii noștri se baricadează într-o cetățuie părăsită și plină de muniții. Sînt asediați de același pașă care vrea să încheie cu ei o convenție: garantează libertatea tuturor celor din cetate, în schimbul faimoasei lăzi.

Din ce în ce mai tare, spectatorul nu mai pricepe nimic. Totul îi pare absurd, stupid. De ce se îndărătnicește pașa, cu mari pagube de vieți omenești, să capete acea ladă? De ce românii din cetate mor pe capete pentru aceeași ladă cu bolovani? De ce, totuși, Andrei, căpitanul, acceptă propunerea pașei și consimte să-i predea lada?

Dar, deodată, toate se explică. Mai înții înțelegem că Pașa nu era atît de prost pe cît părea; că, pe vremea aceea de superstiție și alchimie, se credea lesne în substanțe magice cu proprietăți misterioase. Apoi ne aducem aminte de ce Andrei nu spusese nici unuia din camarazi că în ladă nu-s decît pietre. Se temea că asta le-ar împuțina elanul cu care o porniseră spre țară înfruntînd foamete, frigul, boala, moartea, numai de dragul sacrei lor misiuni față de idolul lor. Ca două idei imbinat în aceeași rimă, spectatorul înțelege de ce, cu prețul vieții, vitejii noștri au luat înapoi de la turci falsa comoară. Iar faptul că Andrei acceptă propunerea Pașei și consimte să-i predea lada, asta aduce în poveste o altă rimă de idei, precum și o splendidă, sublimă surpriză. Acel consimțămînt ni-l explicăm, la început, prin plăcerea căpitanului de a-l păcăli definitiv pe turc. Mai ales că (și asta rimează cu un alt fapt recent) nu mai rămăsese viu, în toată cetatea, decît un singur luptă-

tor, căpitanul Andrei însuși. Dar nu! Din nou viraj de gînd. Raționamentul nostru nu se confirmă. Căci filmul se termină cu următoarea scenă: portile cetății se deschid, urmînd ca vitejii munteni să lasă, unul cite unul; atunci, pașa va constata cu rușine că el capitulase în fața unei armate dușmane compuse dintr-un... singur om! Și asta nu va fi tot. La capătul drumului din cetate, se vede căpitanul Andrei, în fața lui cu prețioasa ladă. Pe care Andrei, totuși, nu o va da turcului! Reală sau fictivă, acea ladă este averea scumpului său Domn Mihai. Plină sau goală, ea nu trebuie să intre în mina dușmanului. Andrei o va face să explodeze, pierind și el odată cu ea, în ochii uluiți ai turcului, mai convins ca oricînd că a fost păcălit, că acele pietroaie aveau o valoare enormă... Surpriză pentru el, ca și pentru noi; două surprize cu conținuturi de idei foarte, foarte diferite.

AM INSISTAT asupra acestor procedee de estetică dramaturgică fiindcă ele sînt adevărate substanțe care face valoarea unei opere cinematografice. Fără să mai vorbesc de înălțimea morală a finalului. Înălțime morală care de altfel o întîlnim la tot pasul, în fiecare mărunță faptă sau scurtă vorbă a acestor vagabonzi cu suflet mare. În hainele lor petice, ei totuși au o alură de autentică eleganță, căci este boieria sufletului, nu aceea a dregătorilor. Asta mai ales la cei doi interpreți principali: Amza Pellea și Sergiu Nicolaescu.

Un film frumos, nou, adevărat, emoționant.

D. I. Suchianu

Cadru din *Nemuritorii*

Romulus Rusan

Proiecte radiofonice

● **TEATRUL** radiofonic are un număr impresionant de mare — de ordinul a multe sute de mii — de ascultători fideli, de toate vîrstele, din toate regiunile țării. Nu puțin dintre ei scriu redacției acestor emisiuni (al căror realizator și „poștaş” este dramaturgul Virgil Stoescu) pentru a-și formula păreri critice și, în special, sugestiile. Publicul preferă — ne-a comunicat „poștaşul” — spectacole cu texte clasice, dramatizări după marea literatură, piese istorice, comedii și scenarii-document.

Pornind de la corespondența interesantă și plină de judicioase aprecieri a radio-ascultătorilor, Virgil Stoescu a schițat, pentru „România literară”, o trecere în revistă a repertoriului din ultimele 12 luni și — ca o binevenită promisiune — citeva din proiectele pentru 1975.

Este greu de făcut o ierarhie a pieselor de teatru difuzate în 1974. Dar nu ordinea, ci semnificația lor este mai importantă. Notăm, în primul rînd, ciclul *Oameni ai zilelor noastre* în care, după cum arată și titlul, s-au difuzat piese inspirate direct din actualitate. Apoi, înregistrarea, în continuare, a unor mari texte de literatură clasică în noi viziuni interpretative și regizorale (*O noapte furtunoasă*), frecvența *Paginilor regăsite* valorificînd texte aproape necunoscute publicului larg,

de asemenea, înmulțirea scenariilor-document, cu mare audiență în rîndul spectatorilor, după cum rezultă din miile de scrisori primite la redacție, gen profund educativ determinînd vii dezbateri, controverse, aprecieri.

Din repertoriul universal redacția s-a orientat de asemenea spre texte de înaltă ținută. La foarte scurt timp după premiara mondială a piesei *Wallenstein* de Schiller, spectacolul a fost transmis și la noi, într-o bună interpretare.

În repertoriul pe 1975 se acordă o deosebită importanță ciclului *Cititori ai istoriei poporului român*, în care vor fi difuzate piese despre Iancu de Hunedoara (autor Radu Theodoru), Dimitrie Cantemir (autor Mihnea Gheorghiu), Mircea cel Bătrîn (autor Dan Tărîchilă).

Paul Everac, I. D. Șerban și mulți alții vor fi prozenți cu noi creații în ciclul *Oameni ai zilelor noastre*. După *Noaptea furtunoasă*, vor fi înregistrate, pentru fonoteca de aur, *Hoții* (regia Petre Sava Băleanu), *Azilul de noapte* (regia Cornel Popa), *Othello* (regia Elena Negreanu), *O scrisoare pierdută* (regia Liviu Ciulei), *Regele Lear*, *Avarul*, *Unchiul Vania* și altele, astfel încît în fiecare lună să poată fi difuzat un asemenea spectacol-model, însoțit de comentarii critice și, uneori, programat la numai cîteva zile distanță de înregistrări mai vechi ale aceluiași

piese în interpretarea mai vechilor generații de actori ai scenei românești.

O preocupare de seamă o constituie dramatizările. După *Istoria ieroglică, Ciuleandra...* — bine primite de public și critică — redacția se va ocupa de romanele lui N. Filimon, Liviu Rebreanu, Tudor Arghezi, Cezar Petrescu, Zaharia Stancu. *Paginile regăsite din dramaturgia românească* se vor îmbogăți cu texte de Hortensia Papadat-Bengescu, N. D. Cocea, T. Mușatescu sau, în premieră, *Hatmanul Baltag* de I. L. Caragiale (muzica de Caudella). Vor fi prezentate în formule atractive și interesante noi profiluri teatrale: Dina Cocea, Irina Răchiteanu, Fory Eterle, Toma Caragiu...

În cadrul unui ciclu de emisiuni pentru educația tineretului vor fi programate o serie de scenarii-document (autori: scriitori, regizori, redactori) care să pornească de la cazuri reale din viața celor cărora li se adresează. Astfel sînt în plan scenariile: *Strict autentic* (autori Georgeta Răboj — Dan Puican), *Labirintul* (Mihai Stoian), *Născuți în noaptea fierbinte* (Ion Jivan), *Bal la minus 13°* (I. D. Șerban), *Noul cîntec al Lotrului* (Titel Paraschivescu), *Incandescențe și Ecuația viitorului* (Al. Miron-dan). Alt ciclu va fi dedicat teatrului romantic național și universal.

Ioana Mălin

Telecinema

„Sierra de Teruel”

● **ÎNAINTE** de a spune dacă *Sierra de Teruel* a lui Malraux (titlul „Espoir” nu aparține autorului, ci unui distribuitor mai comercial care vroia să sugereze o „ecranizare” după roman, împotriva voinței scriitorului) este sau nu o capodoperă — problemă și azi minoră, căci sînt ore tragice în istoria omului și deci a filmului cînd strigătul și tăcerea sînt într-atît de prănzante și ultimative încît chiar regimul capodoperei e pus în discuție și chiar gîndul sfîșietor la ea poate apărea ca o frivolitate și o impudorie —, înainte de a observa multe stîngăcii, imperfecțiuni și nefericiri tehnice, înainte de a ne arunca într-o discuție despre cine e mai bun, romanul sau filmul, — romanul, desigur, fiindcă are subiect și filmul nu are —, ar trebui să spunem clar și răspicat că *Sierra de Teruel* e un film profetic — (după expresia lui Maurice Schumann, în prefața sa care îndrăznește a se rosti mai patetic decît noi), un film imperfect dar fundamental, un film imperfect dar mindu și puternic, cu un subiect imperfect dar sfînt: înfruntarea dintre cei care urlă „Trăiască moartea!” și cei care știu că „o viață nu contează nimic, dar nimic nu contează cît o viață”, conflictul dintre un popor care nu iubește războiul, dar e silit să-l ducă împotriva unor ticăloși numiți decisi, pentru vecie, fasciști. Dacă nici acesta nu e un subiect — atunci într-adevăr nu am dram de conștiință estetică!

Înainte de a deplînge carențele reale dar minore din *Sierra de Teruel*, ar mai trebui spus limpede că nu există film anti-

fascist (calitate estetică deocamdată primordială) care să conțină imagini mai puternice despre „la terre des hommes et la guerre des hommes”, despre cer și pămînt, despre foc și apă, despre casele albe și demnitate, despre umbră și umilință, despre tot ce e esențial într-o luptă pe viață și pe moarte. A nu le vedea, a le reproșa slăbiciunea tehnică — probabil că un regizor de azi care are în buzunarul mic știnta celei de-a șaptea arte le-ar fi filmat mai bine, dacă i-ar fi trecut prin cap, dar cum să-i treacă prin minte unui om care știe ce-i aia film, tocmai ceea ce e „ne-filmul” lui Malraux? — a rămîne rece la fluturii care cad din cutia lor în timpul canonadei, la aviatorii care între două rafale observă plecarea potirnicilor și mișcarea unei furnici pe mitralieră, la ciinele dintr-o mașină antifascistă care se îndreaptă spre un tun fascist, la porumbelii care țîșnesc din această explozie infernală — a nu pune cu exaltare aceste imagini „de o frumusețe violentă” (André Bazin) mai presus de orice slăbiciuni în cele din urmă negliabile, este — recunosc — peste puterile mele, peste cîntarele și cîntările mele cărora nu le visez, demult și inflexibil, decît o soartă la fel de imperfectă ca aceea a lui *L'Espoir* și *Sierra de Teruel*...

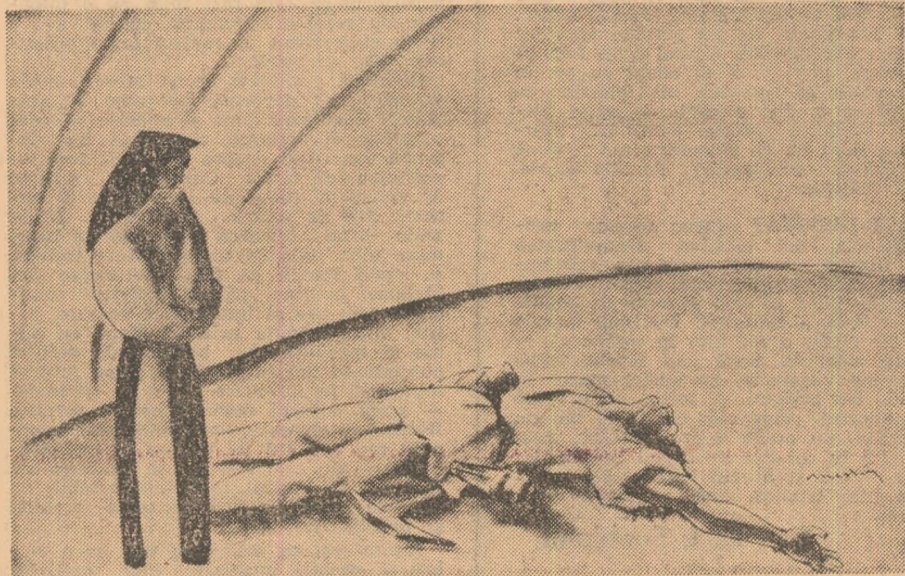
În prima secvență o femeie — ce chipuri care anunță *La terra trema!* — spune la moartea lui Marcelino: „Doar la o oră după moarte, începi să vezi suflul unui om”. Dar cît ne trebuie pentru a zări suflul unui film?

Radu Cosășu

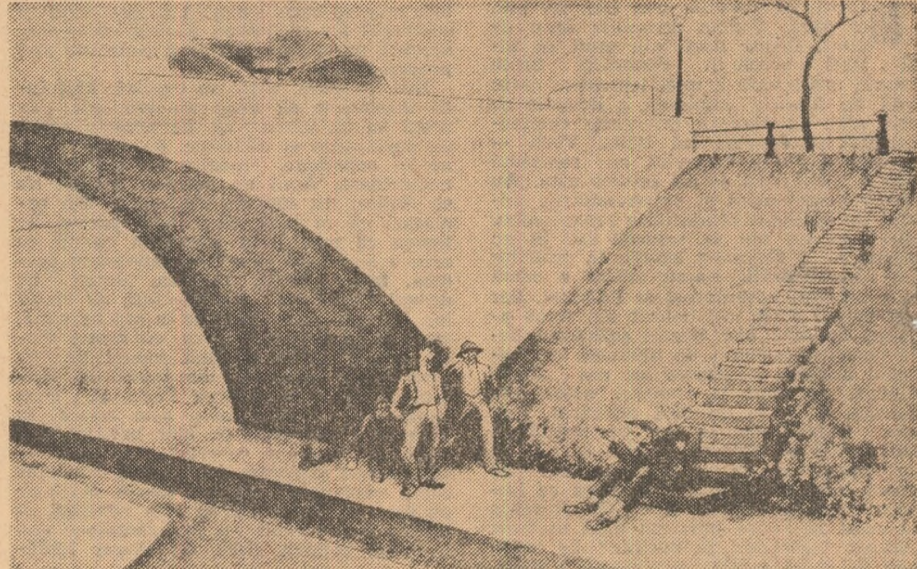

Retrospectiva ION ANESTIN

1907

ȘOMERI (1933)

DESFAȘURÎNDU-ȘI activitatea într-o epocă ilustrată de numeroși artiști militanți, cu o artă lucid și decis angajată pe direcția protestului social și a pamfletului politic, **Ion Anestin** (1900—1963) ni se relevă și astăzi, datorită retrospectivei de la sala Dalles, drept unul din acei artiști militanți cu o deosebită sensibilitate la realitatea înconjurătoare, ca un reflex imediat al unei conștiințe protestatice specifice perioadei interbelice.

Risipite cu pasiune și generozitate în paginile ziarelor și revistelor epocii, influențând puternic opinia publică prin actualitatea ideilor și adresa critică a subiectelor, adeseori de o violență nedisimulată, desenele lui Anestin își păstrează caracterul de interes și astăzi, datorită valorii lor de **document social**, dar și calităților artistice conținute. Ne conving lucrările expuse la Dalles, o selecție ce urmărește vizibil aspectul calitativ, finalitate mai ușor de atins decât cea a cantității în cazul acestui artist cu o activitate prodigioasă și pe care, încercând să-l definim, l-am putea numi **o conștiință trează și activă**. Nu este, desigur, nici primul și nici singurul artist de acest tip, dar acuitatea crezului moral, accesibilitatea exprimării directe prin imagine, fac din autorul graficii (în special) cu caracter social-politic unul din reprezentanții cei mai expresivi ai artei noastre militante. Marea valoare a operei acestui artist-conștiință rezidă în acuitatea problemelor abordate, insolubile pentru o societate aflată în punctul crizei, în aspectele demascatoare pe care le îmbracă desenele sale corosive, în curajul civic pe care îl descoperim în opera sa cu vocație socială.

Utilizând arareori metafora sau ale-

goria ca modalitate de expresie, Anestin a preferat **abordarea directă a realității**, expunând cazuri concrete din a căror ciocnire se naște mesajul accesibil al lucrărilor, efectul lor de șoc vizual cu consecințe morale imediate. Optînd pentru o artă militanță în sensul cel mai exact al noțiunii, artistul își alege și mijloacele adecvate, atât în cimpul tematic, decis orientat către direcția progresistă a epocii, cât și sub aspectul manierei adoptate, tăioasă, lapidară, expresivă. Subiectul „la zi”, un fel de reportaje vizualizate în care tema **inechității, a mizeriei și șomajului** predomină, apoi compoziții cu forță de generalizare, sintetizînd o situație specifică sistemului sau exprimînd protestul maselor oprite, se interferează sub semnul aceluiași imperativ al nevoii de adevăr, al necesității de a dezvălui opiniei publice aspectele și sursele atîtor contradicții ce frământau o epocă de mari ciocniri sociale.

Desenatorul de la „Cuvîntul liber” este el însuși un cetățean care își exprimă deschis protestul prin **manifeste vizuale**, optînd pentru idealurile progresiste și militînd prin arta sa în sensul realizării lor. Lucrări ca **1907, 13 decembrie 1918, Plimbarea deîntîlnitului**, ciclul **Șomerilor**, toate desenele ce dezvăluie practicile abuzive și corupția sint exemple elocvente ce pot circumscrie personalitatea lui Ion Anestin, interesul său pentru realitate, străin de compromisul moral sau de edulcorarea stilistică. Maniera desenului reproduce modul de a gândi subiectele: ele sînt directe, incisive. Din cîteva linii definind planuri anguloase, după un stil ce ni-l amintește pe Iser sau pe Toni-tza, Ion Anestin exprimă o realitate, un portret sau o situație, fără adaosul altor elemente secundare. Acuratețea

imaginii, echilibrul compozițional, siguranța ductului mărturisesc claritatea ideilor și deprinderea de a gândi „în pagină”, pentru tiparul care transmite publicului idei îndrăznețe, rebele chiar, exprimate curajos. Stilistic, Anestin ni se relevă ca un expresionist de tipul criticilor sociali, acuitatea ob-

VICTOR ION POPA

servației se dublează prin adaosul de semnificații ce implică aspecte sociale, politice, umane, astfel încît imaginea devine adeseori tragică sau grotescă. Descoperim aceleași accente critice, cu

amprentă de mesaj existențial în ciclul ilustrațiilor la **Balada spînzuraților** a lui François Villon sau la **Regii blestemați**, imagini cu care intrăm în altă lume de preocupări, cea a ilustratorului capabil să refacă o atmosferă. De altfel, polivalența lui Ion Anestin se traduce și în caricaturi tratate ca sarje portretistice, readucîndu-ne în memorie o întreagă galerie de personalități din lumea teatrului: Maria Filotti, Ion Iancovescu, G. Ciprian, Lucia Sturdza-Bulandra, Tanți Căutava. Iar omul de profundă cultură teatrală ni se relevă din suita de schițe pentru **Istoria costumului**, lucrare de real interes, rămasă neterminată.

Ar mai trebui să semnalăm artistul colorist, îndrăgostit de lumea mirifică a cercului, creatorul imaginilor triste ale clovnilor sub chipul cărora ghicim acea nevoie de dedublare despre care scria Jean Starobinski, vorbind ca de un „portret al artistului ca saltimbanc”. **Arlechiniadele** sale sînt de o veselie amăruie, **Muzicanții** săi sînt umili și triști, la fel cu mediul sordid în care trăiesc. Se remarcă de asemeni peisajele, **Venețiile** în special, și **Interioarele**, de o calitate picturală sintetică, dezvăluindu-ne un Anestin mai puțin cunoscut, poate neobișnuit pentru marele public, dar nici într-un caz diferit de artistul militant, de conștiința care a reprezentat o epocă și idealurile sale progresiste.

Iar din această perspectivă socială și estetică, retrospectiva de la Dalles marchează o recuperare necesară și un omagiu adus artistului-cetățean și omului Ion Anestin.

Virgil Mocanu

ION ION

La Biblioteca de Artă...

...**Adrian Beldeanu**, îndrăgostit definitiv de lumea artelor plastice, expune o pictură prin excelență poetică. Arabescuri fluide compuse din tonuri evanescente ce se întrepătrund căutîndu-și armoniile discrete, o lume de semne cu extrapolări într-o realitate posibilă, vecină cu visul, jocuri libere peste care intervine consistența caligrafiei cu pasta de culoare, acestea sînt lucrările din ciclul intitulat **Flori ieroglife**, în structura cărora intuim similitudini cu valențele metaforei poetice. Apărînd incifrare a conținutului se dezleagă treptat atunci cînd accep-tăm premisa propusă de autor, aceea a variațiilor vizuale în jurul unui prețel liric inepuizabil: floarea. Nevoia de candoare și puritate, încercarea de a găsi echivalențe plastice sugestive, dincolo de subiectivismul accentuat al viziunii, pentru un univers mereu inedit, o neîndo-

ielnică doză de bucurie, tradusă în jocul adeseori aleatoriu al culorilor sau desenului pot releva cele cîteva motivări ale demersului creator specific artei lui Adrian Beldeanu. Există, de asemeni, și cîteva referiri la o realitate directă, imediată — **Automobile**, din ciclul „Mașini pentru timp”, sau peisaje aflate la limita cu luxuria invenției, dar ele se înscriu în aceeași sferă spirituală și stilistică pe care o numeam, simplificînd formularea, drept „o pictură de poet”. Pentru că, indiferent de sugestiile conținute proprii fiecărei imagini, ele pot servi la accentuarea unui climat afectiv născut din lectura versurilor, ca un adjuvativ discret și plin de profunde semnificații.

M. V.

Dumas la judecata de apoi

Cartea
străină

Alexandre Dumas văzut de Carjat

CIT de simplu, de puțin miraculos este „miracolul” cărții populare! O aud uneori pe Zița spunând: „«Dramele Parisului» cite au ieșit pînă acuma le-am citit de trei ori”. De trei ori...! Dar numai Zița? André Gide ofta odată, excedat de cărțile rafinaților săi confrăți, după un bun volum gros, pe hirtie proastă, de bătrînul Dumas. În cel mai subtil dintre lectori continuă să trăiască o Zița care nu refuză un roman de aventuri mai ales cînd e „ambetat”, și care ar fi gata să-l recitească pe Dumas.

La o ipotetică judecată de apoi a cărților și cărturarilor, lui Dumas i se vor ierta multe, căci mult a iubit Povestirea. Geniul povestitor își găsește uneori întruparea în cite un asemenea ins lipsit de alte daruri, lipsit de alte pretenții, mulțumindu-se să cornească întâmplări, să le înșire, să povestească așa cum ar respira, ar gesticula. Pentru un asemenea om, Povestirea este însăși Viața.

Firește, sursa povestirii este închipuirea, nu viața, dar în cele din urmă nu se află, oare, Chipul, undeva la sursa însăși a Vieții? A în-chipui, a întru-chipa, iată demersurile esențiale ale povestitorului. Și autorul romanelor de aventuri (cărți populare prin excelență!) trebuie să uzeze de închipuire, ca de instrumentarul său, dar totodată ca de materia sa primă și, în cele din urmă, ca de universul său. În

romanele lui Dumas povestirea se multiplică, ia alura mitului, recurge la legendă, moralizează asemenea fabulei, se diversifică, nuvelistic, se mulțumește adeseori să schițeze, dar ia uneori o ampolare de epopee, mimează istoria, ia sumbrele culori ale tragediei, se hlizește apoi și încearcă toată gama comicului, de la farsă, la grotescul funambulesc, își joacă propria-i pantomimă, desfășurîndu-se febril, cinematic, asemenea cronicilor străvechi sau ale suetei de-a pururi. Povestirea lui Dumas se înrudește seniorial cu memoriile înaltelor personaje, cu odiseele și umanele comedii ale marii literaturi, dar și cu alixândriile, cu halimalele populare.

Dramele sau misterele Parisului? Dumas nu se mulțumește cu cle. Povestirea sa relatează dramele sau misterele Franței, ale omenirii! Capa și spada sînt ale tuturor timpurilor. Mușchetarii galopează prin visurile tuturor adolescenților din toate veacurile. Dar esențial este *misterul*. Romantică l-a deprins pe bătrînul povestitor (ni-l închipuim „bătrîn”, cu barba larg-răsfrîntă, poate pentru că li anexăm apelativul „tatăl” la nume, ori pentru că îl știm un prea-prolific creator, dar nu are treizeci de ani cînd scrie *Antony* sau *Henric al III-lea și curtea sa* și împlinise patruzeci cînd publica *Cei trei mușchetari* sau *Contele de Monte Cristo*), așadar, romantica l-a deprins pe Dumas cu scormonirea pătimașă a vechilor arhive, a hirtiorilor și cronicilor din timpurile de altădată. A ridică vălurile, a îndepărta pinzele de păianjen sau straturile de praf care acoperă istoria nu înseamnă doar a „demistifica” — așa cum cred unii în secolul nostru —, ci și a surprinde misterele ca mister esențial în însuși simburile lucrurilor, în rinza faptelor.

Iată, astfel, *Doctorul misterios*, una din delectabilele fantazări ale lui Dumas pe marginea istoriei. Eroul, un medic din timpul Revoluției franceze, din stirpea acelor ciudate spirite duale în care raționalismul și iraționalismul secolului al XVIII-lea s-au înfilnit, s-au conjugat. Mesmerian, emul al iluminiștilor, alchimiştilor, astrologilor, necromanților, magilor, fiziognomiștilor, dar și aristotelian, trecut prin școala raționaliștilor, spirit pozitiv, medic fără de arginți, umanitar pînă la dăruire de sine, ce erau poate fi mai atrăgător decît doctorul Jacques Mérey și — firește — mai misterios decît omul care îmblinzește cu o privire și o vorbă ciinii turbați, care uzează de puterile hipnoze pentru a ține sub anestezie un rănit căruia îi amputează piciorul, care... Dar nu are

rost să-i enumerăm faptele năzdrăvane de erou modern, din secolul lui Buffon și al Enciclopediei. Pe lîngă toate acestea, panteist și sensibil la afecte, gata de pasiuni, de dăruire, adevărat erou benefic domolitor de monștri.

Or, lumea în care intră „doctorul misterios” este una a pasiunilor dezlănțuite, a monștrilor singeroși și a marilor seisme ale veacului. Izbucnește Revoluția și iată-l pe Jacques Mérey, deputat al Convențiunii la Paris. Bun prilej pentru a pătrunde în saloanele girondine, pentru a-l auzi pe Marat pretinzînd capul lui Dumouriez, pentru a asista — din intimitate — la tribulațiile titanului Danton. Dar doctorul misterios nu este doar un martor, ci un personaj activ. Iată-l vorbind la

în provincia pașnică a începuturilor sale deșteptase la viața trupului și spiritului o copilă tainică, descoperită într-o teribilă stare de derelicțiune. Alt mister, altă sursă de enigme. Firește, între cei doi — între doctorul magnanim și fata înviată dintr-o quasi-moarte — se naște și se leagă o iubire pătimașă. Nimic nu lipsește, astfel, romanului de aventură: fundalul istoric violent colorat, ca în vechile cromolitografii, faptele singeroase, dragostea între doi tineri pe care totul tînde să-i separe, în afara inimii lor.

Singele trebuie să curgă printre rîndurile povestirii. Aceasta n-are voie să devină limfatică. Misterul trebuie să fie bine întreținut pentru ca interesul cititorului, al Ziței ca și al lui Gide, să rămînă același citind și recitind dra-

Generalul Dumas, tatăl lui Alexandre, ucide cu mina lui trei inamici și pune pe fugă un escadron (gravură de epocă)

tribuna Convențiunii, tratînd cu girondinii și montagnarzii, votînd condamnarea lui Ludovic Capet, dar nu la moarte... Evenimentele se succed ca într-un film al Revoluției (*Doctorul misterios* face parte alături de *Conjurații*, *Joseph Balsamo* etc. din ciclul romanelor istorice închinat Revoluției franceze). Dar doctorul Jacques Mérey,

mele lui Dumas „cite au ieșit pînă acum”. Căci după *Doctorul misterios* — pe care Neli Arsenescu-Costinescu l-a tălmăcit într-o savuroasă limbă românească — urmează *Fiica marchizului* — și misterele lui Dumas nu s-au încheiat încă.

Nicolae Balotă

„CANȚONIERUL” lui Messer Francesco Petrarca

● LA Arquà, orașel situat nu departe de Mantova și Verona, în molcoma regiune de la nord de Pad, alt de dragă lui Vergiliu, vizitatorilor li se arată o casă scundă, adăpostind citeva umile obiecte uzuale și orgoliul de a fi fost martora ultimilor ani și a ultimelor clipe ale vieții lui Petrarca. Cel care pășeste, pios, în această casă, cumva stingherit de puținătatea ei, se liniștește de îndată ce-și aruncă ochii pe una din măruntele ferestre, căci i se descoperă o priveliște edenică, dealuri blinde într-o unduire inspirată și ritmică, fastuoase perspective de ierburi și frunzișuri, într-un tot de o rară expresivitate. Așa încît el poate ușor crede tradiției locale, care vrea ca purtarea îndelungă a privirii asupra acestor dulci culmi Euganeae să fi fost indeletnicirea predilectă a după-amiezilor de bătrînețe ale poetului.

Dar contemplarea senină nu pare un semn că s-ar fi istovit vitalitatea și spiritul polemic al celui care, străjuit de cărțile sale preaiubite și de colecția mone-delor antice, își desăvirșise abia unele dintre ultimele tratate de filosofie în latină — partea cea mai serioasă a operei sale, după opinia poetului — și care continua să-și recopieze, șlefuiindu-l mereu, *Canțonierul*.

Într-adevăr, o extraordinară vioiciune de spirit, o sete nedomolită de cunoaștere a formelor infinite variate ale intelectului și psihicului uman par să fi constituit de-a lungul întregii vieți a lui Petrarca rădăcina comună a citorva forme specifice, aparent divergente, de raportare la

realitate. M-aș gîndi mai întîi la modul activ și personal în care poetul abordează clasicismul greco-latin. El alege și reține într-un mod cu adevărat creator însăși substanța originală și autentică a gândirii antice, mizeul ei permanent viu, debarasîndu-se cu dezinvoltură de formele ei tardive, canoane și simboluri vacue, acelea tocmai pe care formalismul medieval le erijase în criterii culturale. „Nu mi-e dragă gureșa și trufașa scolastică de care sînt caraghios de mindri învățați noștri, ci filosofia aceea adevărată, sălășluind nu atît în cărți cit în suflete, nu atît în vorbe cit în fapte”, scria el într-o scrisoare (Fam. XIII, 3). Cum se știe, Petrarca a fost din adolescență un pasionat căutător și copiator de codici antici — lui îi datorăm descoperirea scrisorilor către prieteni ale lui Cicero și a tratatului despre educația oratorului al lui Quintilian — și un cititor asiduul al marilor gînditori ai antichității. Platon, Aristotel, Cicero, Seneca, Augustin. Poate și de aici deprinderea de a reflecta în adîncime, modul încăpălnat de a refuza aparența și de a cultiva esența, de parcă și-ar fi însușit devisa lui Cato cel tînăr: *Esse, non videri*. Este fără îndoială o atitudine de frondă, în climatul stagnant al unei culturi încătușate de sterilitatea și de rutina scolastică, aceea care pledează pentru rețopirea din adîncuri a fizionomiei concret-individuale, în sensul înțelegerii depline de sine și a strînirii și modelării necontenite cu ajutorul rațiunii și al voinței. Căci pentru Petrarca, întocmai ca

pentru stoici, actul rațional este singurul care poate domina și atenua, dacă nu chiar stinge, zbaterile celor patru pasiuni răscolitoare, bucuria, dorința, teama și durerea (*De remediis utriusque fortunae*). Altunde, în repetate rînduri, e accentuată capacitatea umană de elecție și decizie, puțința de a înfrunța și supune fa-tum-ul, concepție de clară sorginte filo-sofică păgînă, prea puțin compatibilă cu paciența creștină.

Neastîmpăr, lacomă curiozitate de neștiutul înnoitor înseamnă și înboldul care-l mină mereu din oraș în oraș, din țară în țară. Mantova, Bologna, Verona, Parma, Milano, Padova, Veneția, Roma, Napoli au fost străbătute de atîtea ori de cel care, cel dintîi, a distins și iubit cu fervoare minunea peisajului italian. Dincolo de granițele peninsulei, Franța, Flandra, Germania au primit și ele omagiul și scrutațoarea privire a lui Petrarca în căutare neobosită de manuscrise, ruine, edificii, oameni, mode și modalități de trai, receptiv la orice noutate și la orice însemn specific (la Colonia — Köln, azi — l-au impresionat mai mult vestigiile romane și grația femeilor decît vestitul dom, e drept nedesăvirșit la acea vreme).

În fine, disecarea infinită a propriilor chinuri izvorîte din exaltarea de dragoste, din imensa durere a morții Laurei și din sentimentul culpei pentru prealu-measca respirare de suflet, toată această examinare obsesivă — substanța poetică însăși a *Canțonierului* — calificată uneori drept maladiivă și egocentrică, nu este ea

oare mai degrabă o tentativă de a pătrunde secretul aceluia ciudat destin al statorniciei în dragoste, de a înțelege cum e cu putință imposibilul? Oricum, patima sublimată cu eleganță și geniu poetic a produs forme alit de suave, de cuceritoare și de celest muzicale încît a repus în drepturi Poezia, încă suspectă, înaintea lui Petrarca, de a fi prilej alunecării spre imoralitate.

Vraja cu totul particulară a versului petrarchesc este prezentă, în mod miraculos, și în admirabila versiune românească, de astă dată completă, a Etei Boeriu. Nu surpriză exprimăm aici, căci traducătoarea își făcuse cu prisosință proba măiestriei cu traducerile din Dante, Boccaccio și cu antologia *Canțonierului* din 1970, ci bucuria marelui de cititor căruia, anulînd vorba *traduttore-traditore*, Eta Boeriu le-a oferit incununarea unei strădanii de decenii, a cărei scrupulozitate și fidelitate nu este egalată decît de perfecta ei artă, demnă să dea seama de cea a marelui poet italian.

Un ultim cuvînt, care ne reîntoarce la începutul acestor rînduri: la numai cîțiva kilometri de Arquà, pe malul întinsului lac Garda, se află peninsula Sirmione — Sirmio, în vechime — iubită și cîntată de Catul. Un destin jucăuș a alăturat spațial, peste vremuri, doi îndrăgostiți a căror poezie de o viață gravitează în jurul unui singur obraz de femeie.

Gabriela Creția

Selim
ABDUL
HAK

Odiseea operelor de artă

NUMĂRUL operelor de artă dezmembrate ale căror fragmente componente sînt în parte distruse sau, ceea este mult mai grav, pierdute pentru totdeauna, este, la scară mondială, enorm, neașteptat de mare, și de o amploare nebănuită pînă în acești ultimi ani. Inconștientă? Simplă neștiință? Un „vandalism deliberat”? Fapt e că s-au distrus picturi, sculpturi, manuscrise de o imensă valoare artistică, făcînd parte din patrimoniul cultural al omenirii. Muzeele din întreaga lume au declanșat o „operațiune de recuperare” care (așa cum se vede din articolul semnat de Selim Abdul Hak în numărul din septembrie 1974 al revistei „Le Courrier de L'UNESCO”) a dat rezultate spectaculoase, însă parțiale. Publicarea de către UNESCO a unui Inventar ilustrat al operelor celebre dezmembrate în pictura europeană (UNESCO 1974) este doar un prim pas în efortul internațional de coordonare a activității în comun duse de experți, muzee, asociații și organizații în colaborare cu comisiile naționale ale fiecărui stat. S-a dovedit absolut necesară edificarea și consolidarea unui plan național care să cuprindă totalitatea operelor, fragmentelor și monumentelor de pe teritoriul fiecărei țări, putîndu-se astfel salva de la distrugerea iminentă mii de asemenea fragmente ale căror origini și valoare reală sînt adesea necunoscute de proprietarii lor.

Selim Abdul Hak a fost, pînă la o dată foarte recentă, responsabilul în cadrul UNESCO pentru convențiile și recomandările internaționale privind conservarea patrimoniului cultural, după ce fusese, între anii 1950—1970, șeful secției UNESCO pentru muzee și monumente. Fost director general pentru Antichități și Muzeu al Siriei, este autorul a numeroase lucrări de specialitate dintre care *Aspecte arheologice ale Damascului* (1953) și *Roma și Orientul roman* (Damas, 1958). Selim Abdul Hak este considerat actualmente ca unul dintre cei mai autorizați experți în problema reconstituirii operelor de artă dezmembrate și unul dintre pionierii acestei activități pe plan internațional.

C. U.

INCA din epocile cele mai îndepărtate, războaiele, invaziile și cuceririle au fost cauza pierderii unui număr incalculabil de opere de artă. Forța simbolică pe care o posedau a incitat pe învingători să se înversuneze asupra lor, căci a nimici gloriile naționale sau mărturiile istorice pe care le reprezentau făcea parte din voința lor de a diminua sau de a desființa personalitatea națiunilor învinse.

Tot din conflictele armate a rezultat și practica deplorabilă care consistă în a lua cu sine operele de artă de pe locurile pentru care acestea fuseseră construite, a le dezmembra și a transfera în alte părți elementele componente, asigurîndu-se astfel profitul, plăcerea sau a face o chestiune de prestigiu.

În afară de aceasta, gustul pentru fast al unor personaje celebre, pasiunile amatorilor și ale marilor magnati pentru obiectele de artă, spiritul mercantilor îndreptat doar spre profit al vînzătorilor de obiecte de artă au contribuit, în decursul timpurilor, să mărească numărul acestor opere artistice dezmembrate. Proprietarii lor legitimi, adesea necunoscînd valoarea lor reală, seduși de ideea unor eventuale beneficii, s-au pretat cu multă ușurință acestor acțiuni. Mai mult chiar, artiști prea puțin respectuoși față de intențiunile predecesorilor lor au căutat să modifice sau să „rectifice” opere considerate demodate sau imorale. În sfîrșit, directorii de muzeu au cedat adesea dorinței de a îmbogăți muzeele pe care le conduceau, dotîndu-le cu fragmente ale unor opere artistice dezmembrate.

Evident, este mîngietor gîndul că această dispersiune a fragmentelor operelor de artă a dus la înființarea ma-

Pictată în anul 1895, o pinză de Toulouse-Lautrec (1864-1901) a căzut pe mina unui „amator” puțin scrupulos care a decupat-o pentru a o vinde cît mai bine. Pictura face parte dintr-o serie pe care Toulouse-Lautrec a consacrat-o modelelor sale favorite La Goulue (Louise Weber) și Valentin le Désossé (Jacques Renaudin), dansatori care au incîntat spectatori de la Moulin Rouge din „la belle époque”. Tăiată în cinci părți, fără a se ține seama de unitatea compoziției, de armonia atitudinilor (lui Valentin i s-au amputat un picior, mi-

na dreaptă și două degete de la mina stîngă), pictura a fost recuperată de statul francez în anul 1929, asamblată și apoi expusă la Luvru (stînga, jos). În centru (sus) La Goulue dansînd french-can-can, alături de Valentin le Désossé.

Tabloul
asamblat

rilor colecții din muzeele celebre, ceea ce a permis cunoașterea mai aprofundată a artelor din diferitele societăți și a contribuit la îmbogățirea vieții culturale a lumii întregi. Nu ar fi deci vorba aici de a face sau a reface traseul acelor evenimente care au produs dezmembrările, nici de a pronunța o prea severă judecată asupra mijloacelor întrebuintate — stima între națiuni și înțelegerea internațională nu ar avea decît de suferit.

Cu toate că cercetările întreprinse pînă astăzi nu au ajuns să realizeze reconstituiri efective, ele au prezentat cel puțin avantajul de a atrage atenția asupra capodoperelor ale căror fragmente dispersate au suferit o soartă diferită în funcție de mediul în care au fost păstrate. Aceste studii au contribuit la mai buna cunoaștere a naturii, a originii fragmentelor dezmembrate, le-au putut recrea istoria și ca-

drul lor original. În consecință, valoarea fiecărui fragment a crescut datorită faptului că, aparținînd unui ansamblu celebru, i se conferea deodată un merit nou și nebănuit pînă atunci.

În mai multe țări din Europa s-a reușit, mulțumită unei colaborări între directorii de muzee și restauratori, o reconstituire a operelor dezmembrate plecînd de la elementele care se aflau în muzeele din țările respective.

Problema reconstituirii este mai delicată atunci cînd fragmente ale unor opere universale cunoscute se află în „proprietatea” a două sau mai multe muzee din diferite țări și mai ales atunci cînd fiecare fragment are o valoare în sine și a sfîrșit prin a căpăta o anumită viață autonomă. În asemenea cazuri, pentru a se ajunge la o soluție, este absolut necesară cooperarea între statele interesate.

Într-o adunare ținută la UNESCO în

1966 au fost studiate schimburile dintre muzee și reconstituirea operelor dezmembrate, reconstituire operată atît pe plan național cît și internațional, luîndu-se în discuție rolul organizațiilor internaționale.

În ceea ce privește monumentele arhitecturale dezmembrate, experții au estimat că, în majoritatea cazurilor, nu trebuie să se aibă în vedere recurgerea la operațiuni — de altfel extrem de costisitoare — vizînd reconstituirea operelor arhitectonice, plecînd de la elementele ornamentale dispersate. Sculpturile, picturile și celelalte elemente decorative care sînt integrate în aceste opere ar trebui, în mod evident, să fie tratate separat, iar soluții ar trebui să fie date pentru fiecare caz în parte.

În ceea ce privește problema operelor dezmembrate aparținînd domeniului picturii, sculpturii, gravurii etc., specialiștii consideră că singura soluție constă în tratativele dintre muzee. După părerea lor, orice încercare de reconstituire ar trebui să țină seama de aceiași factori juridici și psihologici care sînt operanți în problemele de schimb.

În urma unei anchete internaționale efectuate de UNESCO în anii 1967—1968, treizeci și șapte de state și trei organizații interguvernamentale și-au făcut cunoscută poziția în ceea ce privește schimburile de obiecte și reconstituirea operelor de artă dezmembrate.

Mai multe state și-au exprimat părerea că fragmentele de opere dispersate ar trebui să fie adunate pentru ca o reconstituire să fie făcută în interesul acelei țări care este proprietarul real, mai ales dacă aceste fragmente fac parte dintr-un monument arhitectural sau pot întregi o colecție.

Acestui punct de vedere i s-au opus, bineînțeles, cumpărătorii legitimi ai fragmentelor. Mai multe state au recomandat prudență pentru a da mai multă luciditate acestei dezbateri: s-a considerat astfel că nu ar fi de con-

dezmembrate

ceput decît schimburi operate cu liberul consimțămînt al statelor în cauză și au estimat că soluția trebuie să depîndă de părțile interesate și nu trebuie niciodată considerată pur și simplu ca o restituire.

În ciuda acestor rezerve, țările consultate nu s-au opus ideii ca problema reconstituirii să poată fi discutată în cadrul general al unei noi reglementări internaționale și rezolvată pe calea unor schimburi între muzee, cu condiția ca această reconstituire să aibă ca obiectiv restituirea întregii lor valori operelor în cauză și ca toate măsurile pe plan științific, tehnic și administrativ să fie luate și respectate.

O altă inițiativă a fost promovată de UNESCO: o expoziție pilot cu operele dezmembrate, expoziție care a și avut loc la sediul UNESCO, între 17 și 22 iunie 1968. UNESCO a vrut astfel să ofere un exemplu în speranța ca această inițiativă să suscite o mișcare de opinie de natură să permită și alte reconstituiri de opere de artă dezmembrate: aceste opere fuseseră împrumutate prin liber consimțămînt de muzeele care le posedau.

MUZEUL Luvru, Rijksmuseum din Amsterdam, Muzeul de arte decorative din Paris și Muzeul castelului regal de la Wawel, Cracovia, au împrumutat UNESCO-ului trei opere, dintre care două au fost în mod definitiv reconstituite, în timp ce a treia nu a fost reconstituită decît pentru timpul cit a durat expoziția.

Este vorba, în acest ultim caz, despre covorul persan numit „parizian-cracovian” ale cărui jumătăți aparțin Muzeului de arte decorative din Paris, și, respectiv, Muzeului castelului regal de la Wawel. Cu ocazia expoziției, aceste două jumătăți au fost în sfîrșit reunite și prezentate mai întîi la Cracovia între 27 aprilie și 13 mai 1968, pentru ca apoi să fie prezentate în cadrul expoziției de la Paris. Acest covor, de o calitate unică în lume, datînd din al doilea pîtrar al sec. XVI, aparține scolii de la Tabriz. Destinată să acopere treptele altarului catedralei de la Cracovia, a fost socotit ca fiind prea mare și în consecință a fost tăiat în două. Multumită acestei reconstituiri provizorii, istoricii de artă au avut posibilitatea să facă diferite comparații și studii științifice.

Una din cele două opere definitiv reconstituite era tabloul reprezentînd **Bătălia de la Bergen** (1665) — opera pictorului Willem Van de Velde cel Bătrîn. În anul 1877, Muzeul Nederlandse din La Haye a cumpărat partea dreaptă a tabloului, partea stîngă

În anul 1924, Muzeul Luvru a achiziționat o statuie sumeriană reprezentîndu-l pe prințul din Lagash, Ur Ningirsu, care a trăit în jurul anului 2130 î.e.n. Acestei statuete, provenind din regiunea Tello, Irak, îi lipsea capul. În anul 1934 capul statuetei a fost descoperit într-o colecție particulară, iar în anul 1974 Muzeul Metropolitan din New York l-a cumpărat. Un acord a fost stabilit între muzeul francez și cel american, urmînd ca statueta completă a prințului să fie expusă alternativ, timp de trei ani, la Paris și la New York.

fiind cumpărată de Maritime Museum de la Greenwich (Marea Britanie). După această expoziție, muzeul de la Greenwich a decis în mod generos să ofere jumătatea sa muzeului de la La Haye pentru a permite reconstituirea ansamblului original.

A treia operă în expoziție era polipticul lui Paolo Veneziano. Dezmembrat cu ocazia împrăstierii colecției Campana, el a fost în întregime reconstituit și se găsește începînd din anul 1956 la Muzeul Luvru.

PENTRU a furniza o bază în vederea schimburilor sistematice de informații și documentare asupra operelor dezmembrate, UNESCO a început din anul 1969 elaborarea unui inventar. Deoarece dezmembrarea picturilor este un fapt foarte cunoscut în istoria picturii europene, s-a considerat oportun a se începe printr-un inventar destinat a ilustra operele de artă europene și mai ales cele începînd din perioada Renașterii pînă în perioada contemporană. Vor urma și alte inventare referitoare la celelalte regiuni ale lumii.

UNESCO a publicat recent primul inventar cu titlul **Inventar ilustrat al operelor dezmembrate în pictura europeană** (UNESCO, 1974). Volumul cuprinde capitole asupra operelor dezmembrate din pictura italiană, flamandă, franceză, spaniolă și germană. Un capitol special este dedicat manuscriselor numite „enluminures”, dezmembrate, din arta europeană; un altul se referă la mormintele sculptate dezmembrate ale artei franceze.

Acest inventar ilustrat oferă o viziune deconcertantă a metodelor folosite cu îndrîjire de iresponsabili pentru a mutila operele și emblemele, dezmembrîndu-le în mod tragic. Creațiile unor mari maestri precum Giotto, Simone Martini, Masaccio, Paolo Uccello, Andrea Mantegna, Roger van de Weyden, Hans Memling, Pieter Bruegel, Hans Holbein cel Bătrîn, Albrecht Dürer, Petrus Paulus Rubens, Antoine Van Dyck, El Greco, Francisco de Zurbarán, Juan de Valdés Leal, Nicolas Poussin, Antoine Coypel, Jean-François Millet, Henri de Toulouse-Lautrec și alții alții au plătit un greu tribut acestui gen de vandalism deliberat.

Iată un exemplu: cele trei mari panouri ale lui Paolo Uccello evocînd bătălia de la San Romano, în care locuitorii Florenței au învins pe sieni în anul 1433, făceau parte, împreună cu trei altele, din ceea ce altădată a constituit decorarea camerei lui Lorenzo Magnificul în Palatul Medici din Florența. În sec. XVI au fost mutate într-o altă cameră a palatului și li s-a pierdut urma pînă în sec. XVIII. Panoul reprezentînd pe **Bernardino della Gadda** cîzînd de pe cal a fost cumpărat între anii 1769 și 1784 pentru a fi păstrat la Florența, iar celelalte două au fost regăsite în sec. XIX într-o colecție particulară. Panoul care reprezintă pe **Micheletto da Cotignola** trecînd la contra-atac a fost cumpărat pentru colecția Campana, pentru a se găsi actualmente la Luvru, iar panoul reprezentîndu-l pe **Niccolo da Tolentino** trecînd la asalt face parte din anul 1857 din colecțiile National Gallery din Londra.

Nu mai puțin tragică a fost soarta tripticului intitulat **Buna-Vestire** pictat de un maestru necunoscut în sec. XV pentru catedrala Saint-Sauveur din Aix-en-Provence (Franța). În urma Revoluției franceze, compoziția centrală intitulată **Fecioara și ingerul** a fost transferată la biserica La Madeleine din același oras. Cele două panouri laterale au trecut prin mai multe mîini: cel din dreapta, reprezentîndu-l pe Ieremia, a fost cumpărat în anul 1923 de Muzeul regal din Bruxelles, iar cel din stînga, rupt în două bucăți, una din ele reprezentîndu-l pe Isaia, găsindu-se actualmente la muzeul Van Beuningen. Cealaltă bucată — cărți și obiecte pictate în maniera „trompe-l'oeil” — a devenit o natură moartă și a fost cumpărată ca atare de Rijksmuseum din Amsterdam și păstrată în mod provizoriu de Luvru.

Una din creațiile lui Van Dyck, **Christ**, poartă și acum urmele prejudiciilor ce i-au fost aduse prin dezmembrare și împrăstiere. Originea operei este necunoscută. Ea se găsea la începutul sec. XVIII la Palazzo Rosso din Genova unde este și acum păstrată partea centrală a tabloului. Partea care reprezintă pe cei doisprezece apostoli a fost detasată de ansamblu la o dată

În cursul căror nefericite evenimente ale istoriei a fost mutilat fundalul tabloului lui Hans Memling (1433—1494) reprezentînd baia soției regelui David, Bethsabée, mama regelui Solomon (imaginea din dreapta)? În colțul din stînga sus al acestui tablou, scenei în care apărea bustul regelui David arătînd inelul unui adolescent (imaginea de deasupra) l-a fost substituită — în sec. XVII — o perspectivă arhitecturală. Opera maestrului din Bruges, împodobită cu această bizară completare, se găsește astăzi la Staatsgalerie din Stuttgart, în timp ce fragmentul original al panoului, regăsit ulterior, se află la Art Institute din Chicago.

necunoscută pentru a fi regăsită în jurul anului 1914 în prăvălia unui negustor de artă din München care îi vînduse separat pe fiecare. Nu se cunoaște la ora actuală decît situația a șase dintre ei repartizați în diferite muzee din Statele Unite, R. F. Germania (unul la Hanovra și două la Essen), unul la Budapesta și unul la Viena.

Printre operele spaniole dezmembrate figurează panoul pictat de Zurbarán în apogeul carierei lui artistice și care se găsea la mănăstirea Sfîntul Iosif din Sevilla. Este curios de aflat soarta diferitelor elemente ale acestui minunat panou, dezmembrat în anii 1910 și 1935. Acum, diferite elemente se găsesc la Muzeul din Sevilla, la Luvru, la Muzeul de la Chartres, în posesia moștenitorilor maresalului Soult, la Muzeul Ermitaj, în colecția Valdés de la Bilbao, în Galeria Munt (New York), în colecția Hamilton (New York) și la moștenitorii marchizului de Valdeterrazo din Madrid.

NESTINUL nu a fost mai blind pentru faimoasele **Três Belles Heures de Notre-Dame**, du duc Jean de Berry. Scris în jurul anului 1380 și împodobit parțial în sec. XV, acest manuscris a fost și el fragmentat. Prima parte, ilustrată de ducele de Berry, a fost în posesia succesivă a mai multor proprietari, pentru a ajunge în sec. XIX la Biblioteca Națională din Paris. A doua parte, a cărei decorare fusese lăsată în grija mai multor maestri dintre care amintim pe frații Jan și Hubrecht Van Eyck, a fost separată în două tomuri. După ce a făcut parte din colecția ducilor de Savoia, primul tom a trecut în posesia Bibliotecii regale din Torino (devenită Biblioteca Națională) sub numele de **Heures de Turin**, înalte să fie distrus de un incendiu la începutul secolului nostru. Patru foi detașate în prealabil din acest tom au ajuns după multe peripeții la Muzeul Luvru. În sfîrșit, cel de-al doilea tom a fost cumpărat după ce a aparținut succesiv familiei Agliè din Piemont, apoi contelui Trivulzio din Milano, de Muzeo Civico din Torino sub titlul **Heures de Milan**.

Este întristător de constatat că în multe din aceste opere ca de altfel și în multe alte opere dezmembrate, numeroase fragmente sînt dispărute fără urmă sau au fost definitiv pierdute.

Dimpotrivă, este îmbucurătoare realizarea unor reconstituiri spectaculare. Diferitele personaje din **Retable du Jugement dernier**, pictat de Stephan Lochner în sec. XV pentru biserica parohială din Saint-Laurent-de-Cologne, au fost împrăstiate la Frankfurt, Köln și München și reconstituite apoi în ansamblul lor original la Muzeul Wallraf-Richartz din Köln în anul 1936, cu ocazia unei expoziții consacrate acestui pictor.

Tratatul de la Versailles (1919) a permis reîntoarcerea în Belgia a panourilor laterale ale polipticului **Mielul sfînt** pictat de Van Eyck pentru catedrala din Gand (Belgia). Ele figurau în colecția regelui prusac Frédéric-Wilhelm III care le donase muzeului din Berlin. Cu această ocazie, Muzeele regale din Bruxelles au restituit panourile reprezentînd pe Adam și Eva care aparțineau aceluiași poliptic. Astfel, faimosul poliptic a putut fi reconstituit, fiind acum mîndria capelei Vvdit din catedrala din Gand.

CELE două mari pinze pictate în ulei de Toulouse-Lautrec reprezentînd **La Goulue et Valentin le Désossé au Moulin-Rouge** și respectiv **La Goulue dansant dans sa baraque la danse de l'Almée** au fost cumpărate și decupate de un colecționar în zece bucăți de toate formatele, în anul 1926. Multumită unor fotografii anterioare dezmembrării, direcția muzeelor din Franța le-a putut denista și le-a îmbinat, astfel că, actualmente, aceste tablouri pot fi văzute la Luvru.

În sfîrșit, experiențele efectuate la Muzeele de la Moscova, Leningrad și Kiev pentru reconstituirea operelor de artă aparținînd marilor maestri ruși, au arătat că aceste operații sînt întotdeauna utile și dau rezultate bune chiar dacă lipsesc elemente principale. Astfel, a fost într-adevăr satisfăcător efectul obținut ca urmare a reconstituirii operelor de la Galeria Tretiakov de la Moscova a portilor înmărmătești ale scolii de la Tver și a Icoștasului de la scoala din Novgorod, amîndouă datînd din sec. XV. Adoptarea de către UNESCO în anul 1970 a Convenției privind măsurile ce urmează să fie luate pentru a interzice și împiedica imortarea, exportarea și transferarea unor proprietăți ilicite de bunuri culturale, marchează un net progres în lupta întreprinsă de comunitatea internațională pentru a garanta fiecărui popor posesia operelor reprezentative ale geniului național.

Printre bunurile culturale vizate de noua Convenție internațională figurează elementele provenind din dezmembrarea monumentelor artistice și istorice sau cele provenind din sănăturile arheologice. Statele semnatare, recunoscînd faptul că o colaborare internațională este unul dintre mijloacele cele mai eficace pentru a proteja aceste bunuri împotriva tuturor pericolelor rezultînd din practicile ilicite care le amenință și-au angajat să combată aceste practici.

În această perspectivă mi se pare posibilă perspectiva reconstituirii anumitor ansambluri sau opere în prezent dispersate în niese sau fragmente detașate, ele putînd să-și recapete astfel întreaga lor putere de expresie.

Traducere și prezentare
Cristian Unteanu

Meridiane

Din cărțile
anului 1974

U.R.S.S.

Proza lui Konstantin Simonov

● 1974 — premegător celui în care va implini 60 de ani — a fost un an de rodnic bilanț și de noi satisfacții literare pentru Konstantin Simonov. În luna aprilie s-a decernat Premiul Lenin pentru trilogia VIII și morții, Nimeni nu se naste soldat. Ultima vară.

Înainte de a fi strinse în tom, au fost publicate în revista „Drujba narodov” masive secvențe din însemnările de pe front — intitulate *Cu puțin timp înainte de a se așterne liniștea* — pe care le-a făcut în calitate de corespondent de război al ziarului „Krasnaya Zvezda”

R. P. CHINEZA

Un album de artă dedicat lui Lu Sin

● Aniversările nașterii și morții, ale aparițiilor lucrărilor sale, permanenta actualitate a prozei și publicisticii lui Lu Sin au făcut ca despre marele scriitor chinez să se scrie mult în ultimii ani. În 1974, s-a înregistrat o referință editorială de un tip deosebit: un album în culori intitulat *Lu Sin, mare revoluționar, mare gânditor și mare scriitor*, apărut la „Editura de Artă a Poporului” din Pekin, cuprinzând 15 lucrări de artă plastică selecționate dintre cele expuse la Expoziția națională de benzi desenate și de pictură în stil tradițional, din anul 1973.

ARGENTINA

Centenar — Macedonio Fernandez

● Zilele acestea, la Buenos Aires, în Editura „Corregidor”, au apărut, în zece volume, operele complete ale scriitorului argentinian Macedonio Fernandez, marcând centenarul nașterii sale. Influența lui asupra unor scriitori ca Jorge Luis Borges, Leopoldo Marechal sau Julio Cortazar a fost profundă. La moartea lui Fernandez, în 1952, Borges spunea, referindu-se la o anumită perioadă de creație: „L-am imitat până la transcriere, până la plagiatul pasionat și admirativ”. Între 1922 și 1923 Macedonio Fernandez a condus, împreună cu Borges, revista „Proa”.

AUSTRIA

„Gedichte” de Ingeborg Bachmann

● „Apariția postumă a acestui volum de Ingeborg Bachmann are o deosebită semnificație pentru puterea de zămislire a liricii noastre” — scrie Wilhelm Basch în revista austriacă „Kurier”. Înțelegerea poeziei ca supremul efort de conștiință al omului este evidentă în aproape fiecare piesă a acestei bogate culegeri. Ingeborg Bachmann sugerează un univers al muzicii, un cîntec cu o rezonanță pură care își este suficient sîcșii. Ambitiția atât de vastă a acestei remarcabile poezii poartă uneori pecetea unei adevărate umilințe. Fiindcă cele mai mari descoperiri ale poeziei lui Ingeborg Bachmann nu sînt decît chemări adresate corespondenților ce zac umile, sigilate dar fremătătoare în adîncul tuturor experiențelor noastre.

R. P. UNGARA

„Minzul” de Szilveszter Ördög

● Destul de rar cercurile literare fac o primire unanim favorabilă unui autor și unei cărți, cum a fost anul acesta cazul tinărului Szilveszter Ördög, laureat al premiului literar „Jozsef Attila”, și al volumului său de nuvele *Minzul*. Tonul general al celor zece nuvele e imprimat de incertitudinea primilor pași în viață, de teama greșelilor, de frământările adolescenței. Ördög descrie cu pasiune pămîntul său natal, lumea din cătunele puste maghiare. „Cele zece nuvele alcătuiesc, în realitate, zece capitole ale unui roman despre istoria unei familii” — conchide cronicarul revistei „La Hongrie”.

R.S.F. IUGOSLAVIA

„Viziunea artei asupra unității lumii”

● Anul literar iugoslav 1974 se remarcă în mod deosebit prin două premii literare din cele aro-kimativ patruzeci care se decernează. Unul este premiul A.V.N.O.J. (premiul de stat) care, în acest an, a fost decernat pentru literatură lui Gustav Krklec, unul dintre cei mai buni și populari poeți iugoslavi, care de peste cînd decenii este prezent în multe genuri literare și în viața culturală a țării. Cel de al doilea este premiul Editurii „Nolit”, acordat lui Oto Bihalji Merin, pentru culegerea de eseuri, publicată nu demult, *Viziunea artei asupra unității lumii*, la care a lucrat timp de un deceniu.

GRECIA

Nikos Kazantzakis reactualizat

● În cursul ultimelor săptămîni au fost editate în Grecia notele de călătorie inedite ale autorului lui *Zorba Grecul*, precum și un poem monumental, *Odiseea*. De asemenea, în prezent sînt luate în vedere la Atena cele 15 piese de teatru care dezvăluie în Kazantzakis un remarcabil dramaturg. Un accent deosebit se pune pe bucățile dramatice Melissa, Keros și Cristofor Columb.

R. P. POLONA

Un poet moralist

● Una dintre cele mai discutate cărți a fost în acest an în Polonia volumul de versuri *Pan Cogito* de Zbigniew Herbert, recenzat și raportat la tablouri mai generale ale liricii în numeroase articole apărute în presa literară.

Noul volum al lui Zbigniew Herbert este considerat un punct de virî în creația poetului, devenit — după cum scria unul dintre criticii polonezi — „pe nesimțite” un clasic, nu doar prin valoarea operei sale, ci și prin „ambitiția literară de a descoperi destinul nostru comun în atmosfera de neliniște morală a civilizației, în cultura și în istoria umanității”.

ANGLIA

„Butoiul cu mere”

● Specialist de reputație internațională în opera lui Yeats, traducător din rusă și poloneză, autor al unei biografii a lui Wilfred Owen, Stallworthy a publicat pînă acum patru volume de poezii *The Astronomy of Love* (Astro-nomia iubirii), *Out of Bounds* (În afara Hmteilor), *Root and Branch* (Rădăcină și creangă), *Hand in Hand* (Mînă în mînă). Volumul de față (Oxford University Press, 1974) reprezintă o selecție atentă din primele sale volume și cuprinde 55 de poezii. În nota introductivă, autorul se referă la o afirmație a Virginiei Woolf, după care un poet ar trebui să publice abia după vîrsta de treizeci de ani. Răspunsul său este tocmai prezentul volum selectiv. În poemul intitulat *Scribo ergo sum*, el spune: *Iată-mă fără tră-sături / lînsit de mine, țăr- substanță sau chip — / pînă ce, cu repetate lovituri de nană / din blocul îndrăgînic / al paginii se nase fruntea și gura, / gura se mișcă, și brațul / scriu, deci exist.*

„Monsieur sau prințul tenebrei”

● Prin apariția, la sfîrșitul anului 1974, a romanului *Monsieur or the Prince of Darkness* (Monsieur sau prințul tenebrei), numele lui Lawrence Durrell revine în actualitate și se reafirmă printre cele ale fruntașilor romanului englez. Cartea sa, apărută în Editura Faber and Faber, este un roman tragic-psihologic a cărui acțiune se petrece în Avignonul modern, dar cu implicații istorice clare. Ea îl reprezintă pe autor în ceea ce are el mai bun.

Două cărți de Anthony Burgess

● Două cărți ale lui Anthony Burgess, apărute în iunie 1974, *The Clockwork Testament* (Testamentul mecanic) și *Sinfonia Napoleon*, îl dezvăluie pe autor ca un autentic maestru al romanului-eseu, al jocului între istorie și contemporaneitate, între ficțiune și realitate, între speculație și descriere.

FRANȚA: Premii literare 1974

GONCOURT: Pascal Lainé, La Dan-tellière, Ed. Gallimard.

RENAUDOT: Georges Borgeaud, Le voyage à l'étranger, Ed. Grasset.

FEMINA: René-Victor Pilhes, L'im-precateur, Ed. du Seuil.

MEDICIS: Dominique Fernandez, Porporino ou les mystères de Naples, Ed. Grasset.

INTERALLIE: René Mauries, Le Cap de la Gitane, Ed. Fayard.

Premiul CREATO-RILOR: Michel Lancelot, Le jeune lion dort avec ses dents, Ed. Albin-Michel.

Am citit despre...

Cărți de mare anvergură

CONTEMPLIND de la distanță, în deplină subiectivitate, vitrina literară a lumii, vezi numai ce-ți sare în ochi în virtutea unor bine cunoscute legi psihologice. Consemnările lipsite de rigoarea profesionalismului sînt influențate decisiv de afinitățile și aversiunile cronicarului amator. Să fi scăpat însă din vedere, din această cauză, opere obiectiv importante? Vreau să cred că nu.

Iată, totuși, pentru a participa la bilanțul din aceste pagini, citeva cărți despre care n-am scris încă pentru că n-am apucat încă s-o fac — e vorba de abritii relativ recente — fie pentru că nu m-au tentat în mod deosebit, dar care prin proporțiile și pretențiile lor de epopee, prin răsunetul lor în opinia publică ori prestigiuul autorilor lor, au marcat anul literar american.

James A. Michener, un romancier atît de popular încît se spune că ar fi un fel de Cecil B. DeMille al lumii literare a dăruit Statelor Unite, cu intenția de a participa astfel la pregătirea celei de-a 200-a aniversări Centennial, roman monumental de 909 pagini, devenit best-seller încă înainte de consemnarea oficială a apariției lui (au trecut de atunci patru luni, dar continuă să ocupe locul 1 pe lista celor mai bine vindute opere de ficțiune) *Centennial*, a 21-a carte a acestui autor care a început să scrie după vîrsta de 40 de ani — are acum 68 — este povestea orașelu-lui fictiv Centennial, situat în statul Colorado, din

vremurile preistorice, în care acțiunea se desfășoară la nivelul geologic, pînă astăzi cînd principala preocupare este de ordin ecologic. Peste 70 de personaje — principale — de la diptodocul, oehipul, vulturul și celelalte ființe care populau teritoriul înainte omului, și trecînd prin toate triburile, populațiile și tribulațiile istorice pînă la prozaicii noștri contemporani — înconjurate de sute de figuranți, participă la această superproducție tehnicoloră bine încheiată, documentată didactic și pusă în scenă într-un mod atrăgător.

William Manchester (bine cunoscut nouă prin traducerea cărților *Moartea unui președinte* și *Imperiul Krupp*) a publicat și el o epopee a Americii: *Gloria și visul*. Ultimii 40 de ani din viața Statelor Unite prezentați în 1397 de pagini și zeci de mii de amănunte, un șuvoi continuu de fapte și date, statistici și cancanuri, în care povestea bombei atomice poate fi mai scurtă decît povestea vieții lui Frank Sinatra, dar în care războaiele, depresiunea, culisele politicii, expansiunea economică, toate meandrele, promisiunile și decepțiile „visului american” relatate la nivelul anecdotei, al istoriei dedesubturilor, după tehnica reporterului atotștiutor în măsură să comunice la ce se gîndea președintele Roosevelt înainte de a muri, altminteri însă realmente foarte competent, uluitor de documentat se constituie într-un tablou „avînd aspectul concentrat, suprarealist al unui vis” sau, spune altcineva, dîndu-ți senzația că ai participa

„la cea mai mare competiție mondială a banalităților”, într-o carte pe care unul din criticii americani o recomandă compatrioților săi „s-o citească și să plîngă, s-o citească și să ridă, s-o citească și să ia măsuri ca istoria să nu se mai repete”.

Alt mod nu tocmai științific de prezentare a istoriei: prin biografiile oamenilor de seamă. Întrebarea este cine merită și cine nu merită să fie inclus pe listă. Pentru Webster-ul biografiilor americane (1233 de pagini), Charles Van Doren și Robert McHenry au ales 3100 de nume, după criteriul „contribuției semnificative”. Aplicînd același criteriu cu mai multă zgîrcenie, John A. Garraty și Jerome L. Sternstein s-au oprit la numai circa o mie de personalități, scriind în schimb mai pe larg despre ele în *Enciclopedia biografiei americane* (1244 de pagini).

Si puțină istorie individuală: la 75 de ani, la — se spune — un pas sau doi de Premiul Nobel, Vladimir Nabokov și-a intitulat *Privește pînăte* cea de-a 37-a carte. În care face elogiul nemăsurat al propriei sale opere prin intermediul personajului principal — scriitor cu date biografice și chiar și nume foarte apropiate de ale autorului, obsedat de ideea că viața lui este „geamăna neidentică, parodia, varianta inferioară a vieții altui om...” a unui scriitor incomparabil mai mare, mai sănătos și mai dur — evident Nabokov însuși. „Producția unei imaginații paralizate de vanitate”, diagnostichează crud un critic. „Una dintre cele mai gîrete și nosime cărți ale bătrînei vulpi” — apreciază încîntat altul. Greu de conchis.

Cartea care a zguduit anul acesta America n-a fost nici ea consemnată, la timpul potrivit, în rubrica de față: *Toți oamenii președintelui* de Carl Bernstein și Bob Woodward, gazetarii de la „The Washington Post” răspunzători de declanșarea scandalului Water-gate.

Felicia Antip

Eyvind Johnson

Harry Martinson

R. D. GERMANIA

Premiul „Heinrich Mann”

● Premiul „Heinrich Mann” încununează anul acesta pe Gerhard Wolf, ca exeget al lui Hölderlin și Bobrowski. Pentru Gerhard Wolf poezia reprezintă într-adevăr o forță nebănuită de a depăși limita și „de a cuceri — cum se exprimă despre opera lui Bobrowski — adevăruri, violente și pe cei proprii”. De aceea apropierea dintre Hölderlin și Bobrowski nu e întâmplătoare, ci o pledoarie pentru clarificarea unui proces. Wolf demonstrează că Hölderlin și Bobrowski nu neagă realitatea obiectivă, ci se adresează peisajului și lucrurilor pentru a și le incorpora.

R. P. BULGARIA

Lucrări premiate

● Citeva din volumele distinse în acest an cu importante premii literare: culegerile de versuri Cana de pământ de D. Pantelev, Armătura pentru tobe de Părvan Stefanov; romanele Acest singe nu se va vărsa de D. Asenov, Ciclopul de Ghenciu Stoiev. Povestiri trăite de Dobri Zatev, Lumea seara, lumea dimineața, de Atanas Nakovski, piesele de teatru Accastă brazdă de pământ de Gh. Djagarov, Mama tuturor de Gh. Karaslavov, Baia romană de St. Stratiev; volumul de critică De ambele laturi ale cortinei de Boian Danovski.

R. F. GERMANIA

Un roman De Heinrich Böll

● Romanul cel mai discutat în 1974 în R.F.G. e Onoarea pierdută de Katarina Blum de Heinrich Böll, apărut la „Kiepenhewer und Witsch” din Köln. Acesta divulgă de fapt metodele jurnalistice de la „Bild Zeitung” și de la alte publicații de acest gen, analizând climatul care favorizează manifestările de violență.

Heinrich Böll

R. S. CECOSLOVACIA

Un mileniu de poezie cehă

● La Praga a apărut o antologie în trei volume, cuprinzând versuri din tezaurul — vechi de un mileniu — al literaturii cehice. Volumul întâi înmănușează modele de poezie veche din secolele X—XVIII, volumul al doilea e dedicat măestrilor cuvintului din veacul trecut, iar al treilea este o ilustrare a poeziei cehice din secolul nostru.

ITALIA

Bigiaretti, Sciascia, Fellini

● Printre cele mai recente cărți intrate în librăriile italiene, se remarcă două titluri: Omul care mănâncă leul de Libero Bigiaretti (25 de nuvele, apărute la Bompiani) și Todo modo de Sciascia (apărut la Einaudi), un roman de semnificație politică, care pune degetul pe rana altă de caracteristică vieții publice din Italia actuală. Dar se pare că succesul cel mai mare îl înregistrează volumul (apărut tot la Einaudi) Quattro film al lui Federico Fellini, reunind scenariile filmelor I vitelloni, La dolce vita, Otto e mezzo și Giulietta degli Spiriti. Prefațatorul — Italo Calvino — sub titlul Autobiografia unui spectator, argumentează că aceste scenarii sunt extrem de utile celor ce vor să se lanseze în arta regizorala.

ELVEȚIA

„Tăgada” De Anna Felder

● Autoarea acestui deosebit roman — scrie „Neue Zürcher Zeitung” — nu e pentru noi o apariție neașteptată. Quasi Helmut, apărut în 1970 la Zürich, și Unde plouă și nu plouă, publicat în 1972 la Lucarno, au anunțat-o în mod semnificativ. Dar Tăgada e o proză excepțională deși n-are decât patru personaje și se poate desfășura în orice loc din Europa.

ATLAS

Dorința

STATEAM pe punte, aplecată peste bord, cu coatele sprijinite de lemnul lustruit și alb de sare, privind apa intens verde, grea și clătănitoare, care păștea, minute lungi după trecerea noastră, o diră albă spumoasă, pulsând spasmodic, ca o cicatrice, pe pielea întinsă și lucioasă a oceanului. Mă gindeam că trăim, probabil, mai intens în viitor și în trecut decît în prezent, că visul de a merge pe ocean și gîndul că ai fost pe ocean sînt mai puternice, mai vii decît faptul de a fi pe ocean acum. Stăteam pe punte ore în șir privind, dar mai ales simțind, orizontul închis în jurul nostru, rotund. Eram singuri în mijlocul unui uriaș cerc legănător, iar acesta nu era decît baza cupolei perfect rotunde pe care cerul o răsturna deasupra noastră. O calotă asemănătoare se mișca, probabil, sub noi. Simțeam că locuim un glob, un mirific glob, jumătate cer, jumătate apă, ținut în spațiu de raza încordată a privirii noastre. Pămîntul nu mai exista. În lipsa lui, cele două elemente primordiale suplineau un univers întreg prin esențele sale. Cu cită înțelepciune dispăruse Atlantida! Treceam poate peste imperiile ei adormite cu modestie și, dacă ne uitam mult timp, în jos, începeam să zărim, dincolo de cortinele mișcătoare ale apelor, fantasticele ei ruine, mormintele și patimile ei. Asta era senzația pe care o lăsa în noi ziua, cu ambițiile ei de a lămuri totul, de a arăta — cit mai multe și cit mai limpezi — amănuntele care te împiedică să mai vezi ceva. Seara, cînd stelele apăreau pe rînd, obsedant de strălucitoare în întunericul arot-stăpînitor, nestînjinit de nici o altă lumină, devenea evident că anticii aveau dreptate, că sîntem înveliți într-o sferă de cristal vinețiu, învelită, la rîndul ei, în altă sferă și în altă sferă, că stelele sînt focuri nestemate încrustate pe aceste fantastice petale transparente care ne ascund ca pe niște semințe, că toate aceste sfere se cuprind una într-alta, alunecă între ele, și e destul să rămii o clipă singur cu sufletul tău pentru ca să poți auzi, în liniștea mare, muzica sferelor. De aici și pînă la a crede că alăturarea continuu mișcătoare a stelelor închipuie semne și prevestiri nu-i decît un pas, pe care nu poți să nu-l faci sub bolta arcuită magic peste tine, suspendîndu-și constelațiile desenate clar ca în zodiac.

Mă gindeam atunci că există poate în noi o continuă tendință de aminare a împlinirii, că ne place să împingem transformarea viitorului în prezent cit mai departe, pînă la limita în care, nemăirămînd destul timp, viitorul se transformă direct în trecut. Abia acum — cînd punea vasului mi se pare știută dintr-un film și oceanul bănuît din poeme — îmi dau seama că nici măcar asta nu se întîmplă, că dorința de a ajunge pe ocean era prea intensă, prea totală, pentru a admite vreodată că s-a putut realiza. A fost destul o dulce uitare de sine, o blindă plutire în clipa împlinirii, pentru ca visul să-și păstreze intensitatea și să rămînă suspendat într-un definitiv viitor.

Ana Blandiana

Anul unor mari scriitori de limbă spaniolă

■ EVENIMENTELE mai importante din lumea literaturii de limbă spaniolă pe anul acesta depășesc cu mult pe cele din ultimul lustru. Mi-ar fi greu, de aceea, să vorbesc doar despre cărțile care au avut cel mai mare succes de librărie pe 1974.

Să reținem, totuși, cîteva titluri. Pe primul loc se situează Pablo Neruda cu Confieso que he vivido (Mărturisesc că am trăit), carte de memorii tipărită de Editura Seix Barral, o carte pe care revista noastră a prezentat-o la timpul potrivit, carte cu destin amenințat, obligată să părăsească Isla Negra pe microfilm, via Buenos Aires, pînă în Spania. Pe locul al doilea se află spaniolul Salvador Madariaga, unul dintre cei mai desăvîrșiți oameni de cultură ai secolului nostru, tot cu o carte de memorii (Memorias — Espasa Calpe, 734 pagini).

CEL de al treilea titlu, Los que perdimos (Cei care am pierdut), este un roman semnat de Angel Maria de Lera și publicat, cu neîntrecută-i publicitate, de Editura Planeta. Fieroste, lista e mult mai mare, dar titlurile contează mai puțin. Important e conținutul unor astfel de cărți și sper să se fi remarcat că acest conținut dovedește că cititorul de limbă spaniolă își deplasează preferințele de lectură spre cărțile cu caracter de mărturie reală, spre cele care se ocupă de istorie, economie, politică, sociologie.

DAR nu titlurile cele mai vindute îl dau și pe autorii cei mai căutați. Spania a sărbătorit anul acesta cîteva centenare de mari scriitori și astfel de evenimente marchează profund viața literară hispană. Între aceștia se află Ramiro Maeztu, Azorin și Manuel Machado.

Gabriel Garcia Marquez

Omagierea lui Azorin, de exemplu, a căpătat dimensiuni continentale, opera sa relevind abia acum (pentru cei care nu o descoperiseră) o dimensiune în care se recunosc spaniolii de pretutindeni și din toate timpurile.

Luis Martin Santos, cunoscut cititorilor noștri prin formidabilul său roman Tiempo de silencio (Vremea tăcerii), scriitor medic, dispărut prematur și descoperit ca mare valoare de intuiția singulară a lui Carlos Barral, a fost eveniment literar și anul acesta: același Carlos Barral a recuperat pentru romanul spaniol un manuscris înedit: Tiempo de destrucción (Vremea distrugerii).

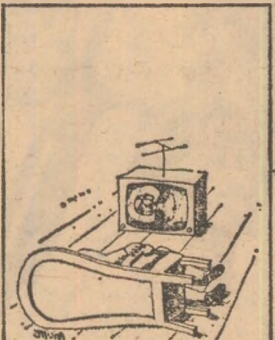
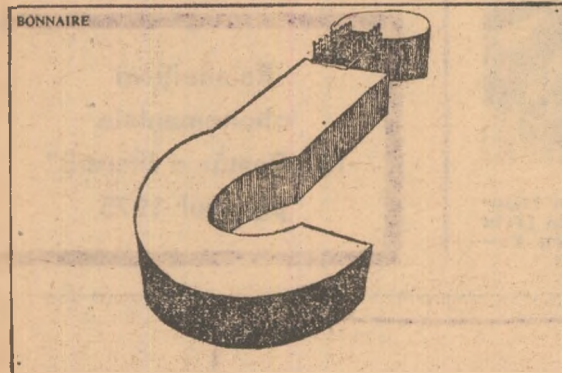
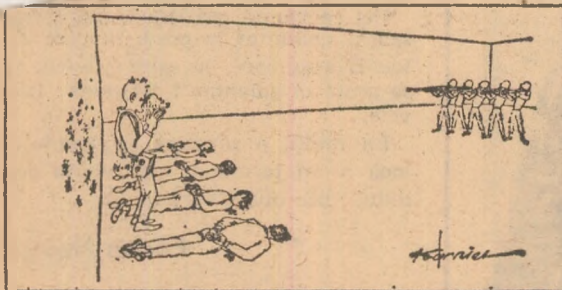
Să mai reținem în continuare, măcar telegrafic, alte cîteva date. Catalana Juan Marse a primit marele premiu pentru roman acordat de Mexic cu o carte pentru adolescenți, Oscura historia de la Prima Montse (Viața obscură a verișoarei Montse), scrisă în trei ani de lucru continuu. Coleg de generație cu el, J.M. Caballero Bonald, cunoscut nouă din Două zile de septembrie, a primit, a doua oară, premiul Biblioteca Breve pentru romanul Agata ojo de gata (Agata, ochi de pisică).

BINEÎNȚELES, dintre marile evenimente nu lipsesc latino-americanii: argentinianul Ernesto Sabato, cu întirzierea de rigoare, a primit premiul Național, Julio Cortazar, a scos o carte nouă, Octoedru, de succes răsunător, romanul lui Marechal, Adan Buenosayres și-a descoperit abia acum cititorii, iar Mario Vargas Llosa și-a găsit noi interpreți (după Oviedo) și epigoni: multe din ultimele romane latino-americeane nu se pot rupe din atmosferă și universal său.

Un eveniment deosebit al anului ar fi trebuit să fie cel de al IV-lea Congres al narațiunii latino-americeane. Dar nu a fost: organizat în orașul columbian Cali, cu clarul subtext de a-l avea acasă pe, să-i spunem pe nume, genialul Gabriel Garcia Marquez, congresul nu s-a bucurat de prezența acestuia. În schimb, a plouat tot timoul și singura hotărîre luată a fost organizarea celui de al cincilea congres, de data aceasta, la Madrid, unde Garcia Marquez s-ar putea să fie, totuși, prezent, alături de Juan Carlos Onetti, așteptat în aceste ultime zile din 1974 să sosească în Spania.

D. N.

Umor străin

(După „Planète”)

Literatura română în lume

CUNOAȘTEREA tot mai largă, cu sorți de expansiune pe cât mai numeroase meridiane ale lumii, a literaturii române începe să devină acum o realitate. Ea se explică, în primul rând, prin însuși prestigiul de ordin social-politic al țării, al poziției României pe esichierul internațional — poziție consecvent constructivă, într-o ascendență continuă — datorită principalității și metodelor sale având ca prestigios mesager pe secretarul general al Partidului și președinte al Republicii. Se poate afirma că înseși volumele apărute în atâtea din capitalele lumii, cu extrase din opera, scrisă și vorbită, a lui Nicolae Ceaușescu, au contribuit și contribuie substanțial la deschiderea drumului de afirmare a civilizației și culturii, în speță a literaturii și artelor noastre dincolo de hotarele țării.

Literatura română, cea clasică dar și cea contemporană, a înscris și în 1974 o serie de afirmări eficiente, în țări cu limbi de circulație internațională, cit și în alte țări. Opere ale unor scriitori din cei mai reprezentativi au fost traduse în diferite țări europene, ca și în țări din America Latină, în S.U.A. Buletinul trimestrial „Romanian Books”, alături de „Cahiers roumains d'études littéraires” au marcat în 1974 un spor de circulație, la care au contribuit, desigur, și numeroasele schimburi de scriitori, în spiritul colaborării reciproce, atât în țările socialiste, cit și în altele. Prezența literaturii române în presa din tot mai multe țări de pe glob, antologiile receptate ca mărturie ale creației cuvintului românesc au început să devină familiare — în nu puține locuri — și publicului mai larg. În această privință, 1974 poate fi considerat ca un an de bun augur. Ca atare și dăm, cu titlu de exemplu semnificativ, câteva referințe despre unele din aceste antologii sau cărți traduse în limbi străine în anul ce se încheie, cu certitudinea multiplicării numelor de autori și a titlurilor de opere în anul ce vine.

După Antologia poeziei române contemporane, apărută la editura madrilenă „Seix Barral”, Dărie Novăceanu a oferit cititorilor spanioli o nouă și valoroasă selecție din literatura română. Este vorba despre Narrativa rumana contemporana (Proză română contemporană) publicată la „Alianza Editorial” din Madrid. O prefăță de 45 de pagini, semnată de Dărie Novăceanu, prezintă cititorului momentele cele mai semnificative ale evoluției prozei românești din epoca veche până astăzi.

O antologie de poezie românească modernă în limba elenă — iată una din cele mai binevenite inițiative pentru cunoașterea reciprocă a culturii, respectiv a literaturii, a două popoare cu legături de vechi, străveche tradiție. Antologia, realizată de romancierul, eseistul și dramaturgul Costas Assimakopoulos și apărută în Editura Orion, însumează 70 de poezi, începând cu Tudor Arghezi și până la reprezentanții celei mai tinere generații, — în total 229 de titluri. O Introducere, bine informată, relevă semnificațiile majore, în contextul liricii europene, a poeziei noastre celei mai reprezentative.

În primăvara acestui an, romanul Sătra de Zaharia Stancu a obținut adeziunea unanimă a cititorilor suedezi, fiind declarat romanul lunii mai 1974. Presa literară suedeză a făcut o entuziastă primire lucrării, apărută în excepționale condiții grafice la Editura René Cockelbergh din Stockholm. Versiunea suedeză i-a adus tălmăcitorului un important premiu din partea Uniunii Scriitorilor din Suedia.

Cunoscuta Editură Yontem din Istanbul a publicat romanul Răscoala de Liviu Rebreanu, în traducerea lui Gülen Firdikli.

În jurul bradului

IATĂ-NE în noul an. Două zile la rând mi-am legat casa cu un fulg de porumbel și-am zăgăvrit frumos chipuri de Moș Gerilă pentru toți copiii adunați în jurul bradului gătit cu vată de Buftea. Lerui-ler, clinchet de damigene și oase de curcani amăgiți în prealabil cu o cinzeacă de rom neaș. Lipsă rom Jamaica, penurie de zăpadă. Spre deosebire de toți sportivii de frunte, care-și fac revelionul în Carpați, bînd iaurt de capră și suc de fructe de pădure (reușită combinație !), eu petrec noaptea cea mare singur, ca un mestecăan viscolit de lună. Sînt unii care susțin că s-ar afla prin preajmă, sub formă de salcimi sau alți copaci rezistenți la rău, dar eu nu pot să-i cred. Dacă e așa, să-mi spună ce înfățișare are luna, că stelele sînt ca niște miei coboriți să-mi bea sticlele. Luna, aflați, este ca un crap de Brăila servit pe-o foaie de brustur, cu doi nuferi în gură.

Sînt convinși că în 1975 nici-o echipă nu va mai pierde pe teren propriu și că toate vor cîștiga în deplasare, inclusiv F.C. Galați și echipa națională.

Anul acesta, bănuiesc, marele Ilie Năstase nu va mai fi al șaselea, ca în clasașamentul lui Tîriac. Noi toți îl îmbrățișăm pe Ilie fiindcă este cel mai bun jucător din lume, pentru că are pur și simplu geniu.

Anul acesta, vă anunț din timp, abandonez cronica sportivă — și să-l văd eu p-ăia care mă imită, nepedepsiți, ce mai fac. Știu că federația va izbucni în hohote de plîns și se va muta pe altă stradă, că Angelo Niculescu mă va ruga în genunchi să revin asupra acestei hotărîri pripite, că jucătorii babei U.T.A. vor veni la București cu plocioane și alte cirpe să pună o vorbă bună pe lingă mine ca să nu-i las de pripas, iar V. Stănescu va încredința cîrma echipei naționale colegului său de catalog Nichita Stănescu.

Cel ce vor să mă înjure vor găsi un spațiu nelimitat la poșta în cerc a lui Ion Băieșu, care, ca orice prieten, cînd se arată el galanton ? Răspuns : la nevoie.

La mulți, o sărutare pe frunte, și încă n-am terminat, căci vorba colindului : pre mulți va popi el.

Fănuș Neagu

Reinnoți-vă
abonamentele
la „România literară”
pe anul 1975

„România literară”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România
Director GEORGE IVAȘCU

